

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Μια κριτική ανάλυση της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης»

Φωτεινή Καϊλάρη

Αθήνα, 2024

Τριμελής Επιτροπή

Ασημίνα Χριστοφόρου, Επίκουρος Καθηγήτρια στην Οικονομική Θεωρία και στα Δημόσια Οικονομικά στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (Επιβλέπουσα)

Χρυσόστομος Στοφόρος, Αναπληρωτής Καθηγητής Μικροοικονομικής Ανάλυσης στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Γρηγόριος Σιουρούνης, Επίκουρος Καθηγητής στην Οικονομική Θεωρία και Πολιτική στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Copyright © Φωτεινή Καϊλάρη, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα

Στην αδερφή μου, Μαρία

Στη μητέρα μου

Ευχαριστίες

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Εφαρμοσμένων Οικονομικών και Περιφερειακής Ανάπτυξης» του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Οι σπουδές μου αυτές, που καταλήγουν με την εκπόνηση αυτής της εργασίας, δεν είναι μόνο ένα προσωπικό επίτευγμα που σηματοδοτεί ένα σημαντικό ορόσημο στην ακαδημαϊκή μου πορεία, αλλά και μία δέσμευση για τη συνεχή μου προσφορά στο κοινωνικό σύνολο με γνώμονα το κοινό καλό.

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους όσους με υποστήριξαν και με ενέπνευσαν σ' αυτό μου το τόλμημα:

στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κυρία Ασημίνα Χριστοφόρου, Επίκουρος Καθηγήτρια στην Οικονομική Θεωρία και στα Δημόσια Οικονομικά στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, η οποία υπήρξε αληθινό πρότυπο για μένα, προσφέροντας καθοδήγηση και στήριξη σε κάθε βήμα αυτής της διαδρομής. Τα επιστημονικά οφέλη από την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας δε θα ήταν ίδια δίχως την πολύτιμη βοήθειά της

στον κύριο Χρυσόστομο Στοφόρο, Αναπληρωτή Καθηγητή Μικροοικονομικής Ανάλυσης στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και στον κύριο Γρηγόριο Σιουρούνη, Επίκουρο Καθηγητή στην Οικονομική Θεωρία και Πολιτική στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών για τη συνεισφορά τους και τις πολύτιμες παρατηρήσεις τους, οι οποίες συνέβαλαν στην εξέλιξη της εργασίας μου

σε όλους τους καθηγητές μου στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών του τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών για τις γνώσεις που μου προσέφεραν, τα σημαντικά εφόδια που αποκόμισα, καθώς και για την εποικοδομητική συνεργασία που είχαμε κατά τη διάρκεια των σπουδών μου

στην οικογένειά μου, για την αγάπη και την αμέριστη στήριξη που μου προσέφεραν, ενισχύοντας την αυτοπεποίθησή μου

στη Μαρία, την αδερφή μου που είναι ο φωτεινός φάρος στη ζωή μου και της οφείλω περισσότερα απ' όσα μπορώ να εκφράσω με λόγια

στη Βίκυ, την Προϊσταμένη μου στο σχολείο για την κατανόηση και τη διευκόλυνση που μου παρείχε κατά τη διάρκεια των σπουδών μου

στους μαθητές μου, που καθημερινά ενισχύουν την πίστη και την ελπίδα μου σε έναν κόσμο καλύτερο, πιο δίκαιο και ισότιμο!

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία το ερευνητικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην κριτική αποτίμηση της εφαρμογής της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης (ΑΧΔΔ) στην Ελλάδα το διάστημα της κρίσης και σήμερα. Αναλύεται το εννοιολογικό και θεσμικό πλαίσιο που διέπει την ΑΧΔΔ και την εφαρμογή των περιοριστικών δημοσιονομικών μέτρων, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην επεξήγηση των εργαλείων που εφαρμόζονται, καθώς και στους στόχους της χρηστής δημοσιονομικής διακυβέρνησης. Η εργασία αποσκοπεί στο να αναδείξει τον αντίκτυπο της ΑΧΔΔ τόσο στην οικονομία όσο και στην κοινωνία και παραθέτει μια σύγκριση του παραδείγματος της Ελλάδας με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ με στόχο το να εξεταστεί το κατά πόσο η εφαρμογή της ΑΧΔΔ αποτελούσε, τελικά, την πλέον ορθολογική επιλογή για τη χώρα κατά το διάστημα της κρίσης. Όπως αναδεικνύει η παρούσα έρευνα, αν και η ΑΧΔΔ αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών, ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις να μην προσφέρει επαρκή ή ακόμα και κατάλληλα μέσα για μια ολιστική αποτίμηση της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ευημερίας μιας χώρας.

Λέξεις κλειδιά: ΑΧΔΔ, χρηστή διακυβέρνηση, Νέα δημοσιονομική διακυβέρνηση, δημόσια διοίκηση, κρίση, Ελλάδα, ανισότητα, κίνδυνος φτώχειας, υλική υστέρηση

ABSTRACT

In this thesis, the research interest is focused on the critical assessment of the implementation of the Principle of Sound Public Finance in Greece during the crisis and today. The conceptual and institutional framework that governs the Principle of Sound Public Finance and the application of the restrictive fiscal measures is analyzed, particular emphasis is placed on the explanation of the tools applied, as well as on the objectives of good fiscal governance. The paper aims to highlight the impact of the Sound Public Finance on both the economy and society and provides a comparison of the example of Greece with other EU member states with the aim of examining whether the implementation of the Sound Public Finance was, in the end, the most rational option for the country during the crisis. As this research highlights, although the implementation Sound Public Finance is a useful tool for evaluating the effectiveness of public spending, it may in some cases not provide sufficient or even appropriate means for a holistic assessment of a country's economic development and social prosperity.

Key words: Principle of Sound Public Finance, Sound Public Finance, New public management, public administration, crisis, Greece, inequality, risk of poverty, material deprivation

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ABSTRACT	7
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	10
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	11
ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ-ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	15
1.1. Αρχές της Κλασικής και Νεοκλασικής Οικονομικής θεωρίας και η σχέση τους με την Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης	15
1.2. Η έννοια της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης	16
1.3. Οι διαστάσεις και οι επιμέρους αρχές της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης	18
1.4. Επιδιωκόμενοι στόχοι της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	23
2.1. Η θέσπιση της ΑΧΔΔ στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο	23
2.2. Ο δημοσιονομικός έλεγχος στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	24
2.3. Οι Αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου.	26
2.4. Η ενσωμάτωση της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης στο εθνικό δίκαιο	27
2.5. Δημοσιονομικός Έλεγχος και ΑΧΔΔ	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΧΔΔ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	32
3.1. Θετικές επιπτώσεις της εφαρμογής της ΑΧΔΔ στο πλαίσιο μιας Νέας Δημοσιονομικής Διακυβέρνησης	32
3.2. Αδυναμίες, προκλήσεις και αρνητικές επιπτώσεις από την εφαρμογή της ΑΧΔΔ	34
3.3. Επιπτώσεις της εφαρμογής της ΑΧΔΔ στην εθνική οικονομία.	38
ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΤΟΧΟΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	45
2.1. Μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν για την μέτρηση της ΑΧΔΔ (Ανεξάρτητες Μεταβλητές)	46
2.2. Μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν για τις επιπτώσεις της ΑΧΔΔ στην ποιότητα ζωής (Εξαρτημένες Μεταβλητές)	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ	51
ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	53
1.1. Οικονομική ανισότητα	53

1.2. Κίνδυνος Φτώχειας	61
1.3. Υλική υστέρηση	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	66
2.1 Στατιστικοί έλεγχοι	66
2.1.1. Έλεγχος για στασιμότητα των χρονοσειρών	66
2.1.2. Μήτρα συσχέτισης	67
2.1.3. Έλεγχος για ετεροσκεδαστικότητα στα κατάλοιπα	69
2.1.4. Έλεγχος για αυτοσυσχέτιση στα κατάλοιπα	70
2.2. Οικονομετρική Ανάλυση (OLS)	70
ΕΝΟΤΗΤΑ 5: ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	79

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΧΔΔ	Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης
ΔΙΔΕ	Διάμεσο Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ.	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
Ν.	Νόμος
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
Κ-Μ	Κράτος/ η- Μέλος/ η
Κλπ	και τα λοιπά
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 Ποσοστό μεριδίου εισοδήματος S80/S20 για διαθέσιμο εισόδημα ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα (Income quintile share ratio S80/S20 for disposable income by sex and age group)	53
Πίνακας 2 Δείκτες ανισότητας 2010-2020 στην ΕΕ-27 και Ελλάδα	59
Πίνακας 3 Άτομα που κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό κατά ηλικία και φύλο - Στρατηγική ΕΕ 2020 (σε %) ή Ποσοστό Κοινωνικού Αποκλεισμού 2010-2020	61
Πίνακας 4 Τεστ Μοναδιαίας Ρίζας Aug. Dickey- Fuller	67
Πίνακας 5 Συντελεστές συσχέτισης ανεξάρτητων μεταβλητών με εξαρτημένη την Gini	67
Πίνακας 6 Συντελεστές συσχέτισης ανεξάρτητων μεταβλητών με εξαρτημένη την Material Deprivation	68
Πίνακας 7 Συντελεστές συσχέτισης ανεξάρτητων μεταβλητών με εξαρτημένη την Arope	69
Πίνακας 8 Έλεγχος αυτοσυσχέτισης στα κατάλοιπα	70
Πίνακας 9 Υπόδειγμα 1: OLS, χρήση 216 παρατηρήσεων για χρονική περίοδο 2014-2021 - Εξαρτημένη μεταβλητή: GINI	71
Πίνακας 10 Υπόδειγμα 2: OLS, χρήση 351 παρατηρήσεων για χρονική περίοδο 2008-2020 - Εξαρτημένη μεταβλητή: AROPE	72
Πίνακας 11 Υπόδειγμα 3: OLS, χρήση 189 παρατηρήσεων για χρονική περίοδο 2014-2020- Εξαρτημένη μεταβλητή: MD	73

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1 Ανισότητα κατανομής εισοδήματος, 2010, 2017 και 2020 (income quintile share ratio)	55
Διάγραμμα 2 Ποσοστό μεριδίου εισοδήματος S80/S20 για διαθέσιμο εισόδημα ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα- ΕΕ και Ελλάδα	56
Διάγραμμα 3 Συντελεστής Gini ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος ανά ηλικία, 2014-2017-2020	57
Διάγραμμα 4 Κατανομή χωρών ανάλογα με τον συντελεστή Gini ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος ανά ηλικία για την περίοδο 2014-2020	57
Διάγραμμα 5 Δείκτης ανισότητας Gini ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος ανά ηλικία 2010-2020 στην ΕΕ-27 και Ελλάδα	58
Διάγραμμα 6 Δείκτες Οικονομικής Ανισότητας: Ελλάδα 2010-2020	59
Διάγραμμα 7 Ποσοστό Κοινωνικού Αποκλεισμού 2010-2020	62
Διάγραμμα 8 Άτομα με υλική υστέρηση στην Ελλάδα 2010-2020	64
Διάγραμμα 9 Άτομα με υλική υστέρηση στην Ελλάδα και στην ΕΕ-27	64
Διάγραμμα 10 Άτομα με υλική υστέρηση στην ΕΕ -2014 και 2018	65

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση κατέχει κεντρική θέση στις πολιτικές και οικονομικές αποφάσεις των σύγχρονων κρατών. Σε έναν κόσμο με αυξανόμενες οικονομικές προκλήσεις, όπως η δημοσιονομική βιωσιμότητα και η ανάγκη για διασφάλιση μακροπρόθεσμης σταθερότητας, η ορθολογική και αποτελεσματική διαχείριση των δημόσιων πόρων γίνεται επιτακτική. Η Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης προάγει τη διαφάνεια, την αποδοτικότητα, τη σύνεση και την υπευθυνότητα στη διαχείριση των δημοσίων οικονομικών, εξασφαλίζοντας ότι οι διαθέσιμοι πόροι κατανέμονται με τρόπο που να μεγιστοποιούν την οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική ευημερία.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η επιρροή των οικονομικών επιστημών και της διοικητικής επιστήμης στην εφαρμογή της αρχής. Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, οι οικονομικοί επιστήμονες έθεσαν ως βάση της καλής λειτουργίας του κράτους την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα, αναγνωρίζοντας τη σπανιότητα των πόρων καθώς και την ανάγκη για ορθολογισμό στη διοίκηση. Επίσης, αναγνώρισαν τη μεγάλη σημασία των αναγκών στη λειτουργία του οικονομικού συστήματος οι οποίες και καλύπτονται με αγαθά τα οποία, όμως, έχουν συγκεκριμένα κόστη. Ο δημόσιος τομέας, έτσι, σήμερα, εστιάζει στο να εξυπηρετεί και να υπηρετεί τα συμφέροντα των πολιτών και όχι ενός πολιτικού κόμματος και, για τον λόγο αυτό, η Κυβέρνηση λογοδοτεί στον πολίτη (Denhardt & Denhardt, 2015; Χριστοφιλοπούλου, 2021). Οι δημόσιοι φορείς έχουν ως κύρια αποστολή τους τη διατήρηση και προαγωγή του εθνικού συμφέροντος και την ικανοποίηση των αναγκών των πολιτών. Για να γίνει αυτό θα πρέπει να διοικούνται με τρόπο ισότιμο και δίκαιο, εφαρμόζοντας την κείμενη νομοθεσία. Οι διαχειριστές των φορέων έχουν, επίσης, την ευθύνη να διαχειρίζονται τους πόρους του εκάστοτε οργανισμού με αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο (Κτιστάκη, 2020).

Στη σύγχρονη εποχή, τα κράτη του λεγόμενου «Δυτικού» κόσμου δανείζονται ολοένα και συχνότερα στοιχεία και εργαλεία από τη διοίκηση του ιδιωτικού τομέα ούτως ώστε να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα. Έτσι, εφαρμόζεται η φιλοσοφία της Νέας Δημοσιονομικής Διακυβέρνησης (ΝΔΔ) με βάση την οποία στόχος, καταρχήν, του δημοσίου τομέα είναι η εξυπηρέτηση των πολιτών ενώ, οι δημόσιοι οργανισμοί, οφείλουν να λειτουργούν χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ποσότητα και ποιότητα αγαθών/πόρων, στην κατάλληλη τιμή και τον κατάλληλο χρόνο (Bryson, Crosby & Bloomberg, 2014).

Ωστόσο, η εφαρμογή μέτρων λιτότητας που επιβλήθηκαν στην περίοδο της χρηματοπιστωτικής κρίσης, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως απόρροια των μνημονιακών δεσμεύσεων για τη διαχείριση του χρέους και εφαρμογή της ΑΧΔΔ στη δημοσιονομική πολιτική, παρουσιάζει σημαντικές προκλήσεις για την κοινωνική ευημερία. Οι περικοπές δημοσίων δαπανών και η κατεύθυνση προς τη λιτότητα, ενώ μπορεί να είναι αναγκαία για την αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας, έχει συχνά αρνητικές συνέπειες σε βασικούς κοινωνικούς δείκτες, όπως η ανεργία, η φτώχεια και η κοινωνική ανισότητα. Αυτές οι πολιτικές μπορεί να περιορίσουν την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, να μειώσουν τα εισοδήματα και να επιδεινώσουν τις συνθήκες διαβίωσης για τα πιο ευάλωτα στρώματα του πληθυσμού.

Ένας άλλος βασικός περιορισμός που αναφέρεται στη βιβλιογραφία, ιδίως σε σχέση με το κοινωνικό όφελος, είναι πως αυτό δε λαμβάνεται πάντα υπόψη στην εφαρμογή στρατηγικών και στον σχεδιασμό μέτρων για την περικοπή των εξόδων και την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Ως αποτέλεσμα, πλήττονται οι πολίτες, ιδίως οι κοινωνικά ευάλωτες ομάδες, που βιώνουν περαιτέρω μείωση των κοινωνικών παροχών. Εξίσου, περιορίζεται η δυνατότητα των

φορέων να επενδύουν σε μη «κερδοφόρους» τομείς όπως ο πολιτισμός που είναι, όμως, εξαιρετικά σημαντικοί για το κράτος και την πολιτεία. Η εκτεταμένη χρήση ελέγχων και μέτρων λιτότητας οδηγεί, έτσι, σε μόνιμο περιορισμό των δημοσίων δαπανών, περικοπές στους μισθούς και τις δημόσιες επενδύσεις και, τελικά, σε απαξίωση του κράτους πρόνοιας (Bracci, Humphrey, Moll & Steccolini, 2015).

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα αποτέλεσε μια περίοδο διαρκών αλλαγών και μεταρρυθμίσεων, οι οποίες εισήχθησαν στην προσπάθεια εφαρμογής και ενσωμάτωσης της ΑΧΔΔ στη δημοσιονομική διακυβέρνηση, με έμφαση στη μεγιστοποίηση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας της δημοσιονομικής διαχείρισης και τη μείωση των δημόσιων δαπανών, με απώτερο στόχο την οικονομική ανάκαμψη και ανάπτυξη. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με επιστημονικές έρευνες, οι κοινωνικοί δείκτες δεν είχαν την ανάλογη βελτίωση με τις δημοσιονομικές πολιτικές λιτότητας που υλοποίησε η εκάστοτε κυβέρνηση, αναδεικνύοντας τις καταστροφικές επιπτώσεις που μπορεί να επιφέρει η αναποτελεσματική εφαρμογή της χρηστής δημοσιονομικής διακυβέρνησης.

Σε αυτές τις συνθήκες ύφεσης και ανασφάλειας εφαρμόστηκε συστηματικά η ΑΧΔΔ. Η μελέτη διερευνά το πώς εφαρμόζεται ο δημοσιονομικός έλεγχος σε Ελλάδα και ΕΕ και ποια η νομική βάση της ΑΧΔΔ καθώς και οι περιορισμοί της. Διερευνώνται οι αρχές της ΑΧΔΔ καθώς και τίθενται προβληματισμοί σε σχέση με τον τεχνοκρατικό της χαρακτήρα. Έπειτα, διενεργείται μια εμπειρική ανάλυση για να αποτιμηθεί αν, τελικά, η εφαρμογή της επέφερε ανάκαμψη και απέτρεψε την αρνητική εξέλιξη της κρίσης για τη χώρα.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι, αφενός, να αναλυθεί η θεωρητική προσέγγιση της ΑΧΔΔ, μέσα από την επισκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας και εμπειρικών μελετών, με έμφαση στον αντίκτυπο της Αρχής στην οικονομική και κοινωνική ευημερία και, αφετέρου, να γίνει μια αποτίμηση των αποτελεσμάτων της εφαρμογής της ΑΧΔΔ στην Ελλάδα σε κοινωνικό επίπεδο κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης και να συγκριθούν με την πορεία της υπόλοιπης Ευρώπης. Τέλος, η εργασία αποσκοπεί στην ανάπτυξη κριτικής άποψης αναφορικά με τα θετικά στοιχεία και τις αρνητικές πτυχές της ΑΧΔΔ, τους περιορισμούς και τα πλεονεκτήματα της εφαρμογής της στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η εργασία επιχειρεί να απαντήσει στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποια είναι τα θετικά και τα αρνητικά σημεία της εφαρμογής της ΑΧΔΔ;
- Ποια είναι η σχέση και ποια τα αποτελέσματα της εφαρμογής της ΑΧΔΔ στην Ελλάδα κατά την περίοδο της κρίσης στην κοινωνική ευημερία και, κυρίως, την ποιότητα ζωής και τις συνθήκες διαβίωσης των πολιτών;
- Πώς επηρέασε η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση με την επιβολή των μέτρων λιτότητας την Ελλάδα συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες- μέλη της ΕΕ;
- Ποια η τελική αποτίμηση του ρόλου της ΑΧΔΔ στην κοινωνική πρόοδο της χώρας;

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη: το θεωρητικό μέρος, που περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική επισκόπηση, και την εμπειρική έρευνα. Το θεωρητικό μέρος αποτελείται από μία ενότητα τριών κεφαλαίων. Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο, μελετάται το εννοιολογικό περιεχόμενο και η αναγκαιότητα της ΑΧΔΔ, καθώς και οι εφαρμογές της, όπως προκύπτουν από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Έπειτα, στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το νομικό και θεσμικό πλαίσιο που διέπει την ΑΧΔΔ, με ανάλυση τόσο των ευρωπαϊκών όσο και των εγχώριων κανονιστικών πλαισίων. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εφαρμογής της ΑΧΔΔ, όπως προκύπτουν από τη βιβλιογραφική επισκόπηση. Συγκεντρώνονται και αναλύονται τόσο οι θετικές επιπτώσεις όσο και οι αρνητικές διαπιστώσεις σχετικά με τις προκλήσεις, τις αμφιβολίες και τις δυσμενείς συνέπειες που

συνοδεύουν την ΑΧΔΔ και την πολιτική περικοπής δημοσίων δαπανών. Στο δεύτερο μέρος και τρίτη ενότητα της εργασίας, παρατίθεται η εμπειρική ανάλυση που εκπονήθηκε. Ειδικότερα, στην τρίτη ενότητα παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και οι μεταβλητές που επιλέχθηκαν να διερευνηθούν, προκειμένου να δοθεί απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα. Στη συνέχεια, στην τέταρτη ενότητα, γίνεται παρουσίαση των στατιστικών στοιχείων και σχολιάζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα σχετικά με τις επιπτώσεις της ΑΧΔΔ και των πολιτικών λιτότητας στην Ελλάδα, ενώ ταυτόχρονα συγκρίνονται με τα δεδομένα άλλων χωρών της ΕΕ. Τέλος, στην τελευταία και πέμπτη ενότητα της εργασίας, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εκπόνηση της διπλωματικής, με παράθεση μιας κριτικής αξιολόγησης με αναφορά τόσο στα θετικά σημεία αλλά και στις αρνητικές επιπτώσεις που συνοδεύουν την ΑΧΔΔ, ενώ παράλληλα παρατίθενται προβληματισμοί που γεννώνται για την αποτελεσματικότητά της όχι μόνο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας αλλά και για την πρόοδο της κοινωνίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ-ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται ο ορισμός της ΑΧΔΔ και τα χαρακτηριστικά της. Στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι η εννοιολογική προσέγγιση της ΑΧΔΔ και η κατανόηση των εφαρμογών της. Επιπλέον, παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την εφαρμογή της ΑΧΔΔ στην ευρωπαϊκή δημοσιονομική πολιτική.

1.1. Αρχές της Κλασικής και Νεοκλασικής Οικονομικής θεωρίας και η σχέση τους με την Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης

Η Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης (ΑΧΔΔ) είναι μια έννοια που έχει τις ρίζες της στη δημοσιονομική συντηρητική οικονομική σκέψη, η οποία είναι στενά συνδεδεμένη με τη νεοκλασική οικονομική θεωρία και τις ιδέες που πηγάζουν από τον μονεταρισμό και τον νεοφιλελευθερισμό. Αυτές οι οικονομικές θεωρίες έχουν διαμορφώσει τις σύγχρονες προσεγγίσεις στη δημοσιονομική πολιτική, τονίζοντας τη σημασία της ισορροπημένης διαχείρισης των δημοσίων οικονομικών, της αποφυγής υπερβολικών ελλειμμάτων και χρέους, καθώς και της ενίσχυσης της εμπιστοσύνης των αγορών και των επενδυτών (Εμκε-Πουλοπούλου, 2015).

Η νεοκλασική οικονομική θεωρία παρέχει το θεωρητικό υπόβαθρο για την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, τονίζοντας την ανάγκη για ισορροπία στην οικονομία μέσω της αποδοτικής κατανομής των πόρων και της διατήρησης της δημοσιονομικής σταθερότητας. Οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι, όπως ο Marshall A. (1890) και ο Pigou A. (1920), υποστήριζαν ότι οι κυβερνήσεις πρέπει να περιορίζουν τις δαπάνες τους και να αποφεύγουν τη δημιουργία μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων, καθώς αυτά μπορεί να οδηγήσουν σε διαταραχές στις αγορές και να αυξήσουν τον πληθωρισμό.

Ο Μονεταρισμός, που έχει αναδειχθεί ως η κυρίαρχη οικονομική θεωρία στις σύγχρονες κοινωνίες, αποτελεί μια προσέγγιση που αναπτύχθηκε κυρίως από τον Friedman (1962) και τον Hayek (1944) και προβάλλει την ιδέα ότι η ελεύθερη αγορά είναι ο πιο αποτελεσματικός μηχανισμός για την κατανομή των πόρων και τη διασφάλιση της οικονομικής ευημερίας.

Από την άλλη πλευρά, ο νεοφιλελευθερισμός ενσωματώνει τις αρχές της νεοκλασικής θεωρίας και του μονεταρισμού, προωθώντας μια πολιτική που δίνει έμφαση στη μείωση των δημόσιων δαπανών, στην ιδιωτικοποίηση, και στη λιτότητα. Στο πλαίσιο αυτό, η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση προωθείται ως μέσο για την επίτευξη μακροπρόθεσμης οικονομικής σταθερότητας, τη μείωση του δημόσιου χρέους, και τη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για τις ιδιωτικές επενδύσεις.

Οι υποστηρικτές του Μονεταρισμού και του νεοφιλελευθερισμού αναλύουν τις οικονομικές κρίσεις μέσα από το πρίσμα των ελλειμμάτων, της ανταγωνιστικότητας, και του δημόσιου χρέους. Υποστηρίζουν ότι οι κρίσεις προκαλούνται από τις υπερβολικές δαπάνες του κοινωνικού κράτους και από τις στρεβλώσεις που δημιουργεί ο κρατικός παρεμβατισμός στην οικονομία. Ενώ αναγνωρίζουν ότι οι κρίσεις έχουν σοβαρές και μακροχρόνιες επιπτώσεις, όπως αυξημένη ανεργία, μείωση του ΑΕΠ, και πτώση των εισοδημάτων, τις βλέπουν ως αναγκαίες προσαρμογές που επιτρέπουν την εξυγίανση της οικονομίας.

Για την αντιμετώπιση των κρίσεων, οι εκφραστές του νεοφιλελευθερισμού προτείνουν μια σειρά πολιτικών που επικεντρώνονται στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη μείωση του κρατικού ρόλου στην οικονομία. Οι βασικότερες πολιτικές που προτείνουν είναι οι εξής (Κετσετζοπούλου, 2019):

- Η δημοσιονομική πειθαρχία, με προώθηση αυστηρών μέτρων για τη μείωση των δημοσίων δαπανών, με έμφαση στη μείωση των δαπανών για το κοινωνικό κράτος.
- Η κατάργηση των φόρων που αποσκοπούν στην αναδιανομή του εισοδήματος, καθώς και στη μείωση των φόρων για τους πλούσιους, με το σκεπτικό ότι αυτό θα ενισχύσει την επενδυτική δραστηριότητα και την οικονομική ανάπτυξη.
- Η ενίσχυση του Ανταγωνισμού με κατάργηση των εμποδίων που περιορίζουν τον ανταγωνισμό και την είσοδο/έξοδο ξένων επενδύσεων, προκειμένου να ενισχυθεί η δυναμική της αγοράς.
- Η προώθηση της ιδιωτικοποίησης κρατικών επιχειρήσεων, με στόχο τη βελτίωση της αποδοτικότητας και τη μείωση της κρατικής επιβάρυνσης.
- Η απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, όπου οι τιμές και οι μισθοί καθορίζονται από την ελεύθερη αγορά, χωρίς κρατικές παρεμβάσεις, για να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και η ευελιξία της οικονομίας.

Η Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης είναι μια έννοια που αντλεί την έμπνευσή της από τη νεοκλασική οικονομική θεωρία και ενισχύεται από τις ιδέες του μονεταρισμού και του νεοφιλελευθερισμού. Αυτές οι θεωρίες υπογραμμίζουν τη σημασία της διατήρησης ισορροπημένων δημοσιονομικών πολιτικών ως μέσο για την επίτευξη οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης. Η εφαρμογή αυτών των πεποιθήσεων και αρχών παραμένει κυρίαρχη στις πολιτικές δημοσιονομικής διαχείρισης πολλών χωρών, ωστόσο, παρά τη σημαντική επιρροή αυτών των ιδεών, υπάρχει έντονη κριτική από εκείνους που υποστηρίζουν ότι οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές επιδεινώνουν τις ανισότητες και υποβαθμίζουν το κοινωνικό κράτος. Οι επικριτές τονίζουν ότι η δημοσιονομική πειθαρχία και η μείωση των κοινωνικών δαπανών μπορεί να οδηγήσουν σε αυξημένη κοινωνική ανισότητα και οικονομική αστάθεια, ιδίως για τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

1.2. Η έννοια της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης

Η Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης αποτελεί βασικό στοιχείο της νέας δημοσιονομικής διακυβέρνησης (new public management), που εισάγει στη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών τη λογική της αξιολόγησης, της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας των οικονομικών λειτουργιών του κράτους. Συνδέεται με τη μέτρηση της παραγωγικότητας του κράτους και την εφαρμογή δεικτών που προσομοιάζουν τη λειτουργία του ιδιωτικού τομέα, σύμφωνα με τους κανόνες της αγοράς και της διοίκησης των επιχειρήσεων. Οι δείκτες προσφέρουν πληροφόρηση σχετικά με την αποδοτικότητα των κρατικών λειτουργιών και των προγραμμάτων που χρηματοδοτεί, καθώς και ευελιξία στη διαχείριση των δημοσιονομικών μέσων με τη σύγκριση και αξιολόγηση των επιδόσεων των προγραμμάτων.

Οι σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες απαιτούν από τους κρατικούς και υπερεθνικούς φορείς να διαχειρίζονται τα δημόσια οικονομικά με τη λογική της αποδοτικότητας, της λογοδοσίας, της διαφάνειας και της αποτελεσματικότητας των οικονομικών λειτουργιών του κράτους. Καθώς τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί επιδιώκουν να εξασφαλίσουν οικονομική σταθερότητα και βιώσιμη ανάπτυξη, η εφαρμογή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης

γίνεται ολοένα και πιο κρίσιμη. Η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση αποτελεί χαρακτηριστικό της νέας δημοσιονομικής διακυβέρνησης, σκοπός της οποίας είναι να απομακρυνθεί το σύγχρονο δημοσιονομικό δίκαιο από τον παλιό, τυπολατρικό χαρακτήρα του, ώστε να αποκτήσει μεγαλύτερη ευελιξία και προσαρμοστικότητα στις τρέχουσες οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει το κράτος (Μηλιώνης, 2013).

Σύμφωνα με τον Μηλιώνη (2013), η Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης (ΑΧΔΔ) εντάσσεται στον παγκόσμιο διάλογο για τον ορθολογικό σχεδιασμό των διαδικασιών του κρατικού προϋπολογισμού, ιδιαίτερα όσον αφορά τα συστήματα χάραξης και προγραμματισμού των δημοσιονομικών αποφάσεων. Η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση τονίζει τη σημασία της βελτίωσης της ποιότητας και της αποδοτικότητας των δημοσιονομικών λειτουργιών, παράλληλα με την ενίσχυση της ευθύνης και της λογοδοσίας των αρμόδιων κρατικών οργάνων (Βράνιαλη, 2008).

Στο πλαίσιο αυτό, η ΑΧΔΔ ταυτίζεται με την κύρια κατευθυντήρια γραμμή για τη βελτίωση των αποτελεσμάτων των κυβερνητικών δράσεων και αναφέρεται στην αξιοποίηση των δημόσιων πόρων με τρόπο που να εξασφαλίζει τη διαφάνεια, την αποδοτικότητα των δαπανών, την υπευθυνότητα και την αποτελεσματικότητα. Επομένως, ως χρηστή δημοσιονομική διαχείριση νοείται το σύνολο των πρακτικών που, αφενός, ενισχύουν τη διαφανή, αποδοτική και αποτελεσματική διαχείριση των δημόσιων πόρων και, αφετέρου, διασφαλίζουν ότι χρησιμοποιούνται με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο για την επίτευξη των οικονομικών και κοινωνικών στόχων. Στην εκπλήρωση της δέσμευσης για αποδοτική και διαφανή δημοσιονομική διαχείριση, δίνεται περισσότερη έμφαση στην αποτελεσματικότητα και στην επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού αποτελέσματος με τα ελάχιστα διαθέσιμα με εστίαση στις εκροές, σε σχέση με τις προσεγγίσεις που επικεντρώνονται στις εισροές και τις διαδικασίες και αυτό είναι εμφανές από την υιοθέτηση εργαλείων για τη μέτρηση και αξιολόγηση των επιδόσεων (Shergold, 2003).

Ωστόσο, συχνά είναι δύσκολη η ποσοτική μέτρηση του κόστους και του οφέλους μιας δραστηριότητας, ιδιαίτερα όταν έχει ποιοτικές διαστάσεις, όπως είναι η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η δημοκρατία, η δικαιοσύνη και η ασφάλεια, οι οποίες στηρίζονται σε αξιολογικά κριτήρια. Υπάρχει κίνδυνος να αποδίδεται λιγότερη προσοχή σε σημαντικές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις των δαπανών και των λειτουργιών ενός κράτους επειδή είναι δύσκολο να εκτιμηθούν με μετρήσιμους δείκτες (π.χ. αξιολόγηση βάσει εκροών ή αποτελέσματος έναντι αξιολόγησης βάσει διαδικασιών – output-based/result-based evaluation vs process-based evaluation).

Η ΑΧΔΔ αποτελεί πλέον μια θεμελιώδη αρχή του σύγχρονου δημοσιονομικού δικαίου παγκοσμίως. Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, έχει ενσωματωθεί στη νομοθεσία της χώρας μας και αναγνωρίζεται ως κεντρική έννοια στη θεωρία και την πράξη της νέας δημοσιονομικής διακυβέρνησης. Η ανωτέρω αρχή προβλέπεται στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο και συγκεκριμένα διατυπώνεται στο άρθρο 317 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2009), ενώ εξειδικεύεται στον Δημοσιονομικό Κανονισμό της Ε.Ε.. Αιτία ανάπτυξης θεσμικού πλαισίου για την εφαρμογή της ΑΧΔΔ υπήρξε η ανάγκη για αποτελεσματική, ορθολογική και υγιή διαχείριση των δημοσιονομικών πόρων από τα Κράτη Μέλη (εφεξής Κ-Μ).

Η ΑΧΔΔ δεν αποβλέπει μόνο στην επίτευξη στόχων και αποτελεσμάτων, αλλά αποτελεί την κατευθυντήρια αρχή για την οργάνωση και τη στάθμιση της σχέσης κόστους – οφέλους μέσα από την αναπροσαρμογή των δημοσιονομικών διαδικασιών, την ορθολογική αξιοποίηση των δημοσιονομικών πόρων και τη συνετή διαχείριση της κρατικής παρουσίας, προσδοκώντας

μακροπρόθεσμη ευημερία. Στο πλαίσιο, της θέσπισης κανόνων που αποσκοπούν στην εξασφάλιση υγιούς διαχείρισης των δημοσιονομικών μέσων, ο Ν. 3871/2010 (ΦΕΚ Α'141/17-08-2010) ορίζει στο άρθρο 1 την έννοια της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης ως τη διαχείριση της περιουσίας και των υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών πόρων και των δημοσιονομικών κινδύνων της χώρας, η οποία πρέπει να διέπεται από υπευθυνότητα και σωφροσύνη και να διενεργείται με γνώμονα την εξασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας (άρθρο 1 Ν.3871/2010). Αυτό σημαίνει ότι κύριος στόχος της ΑΧΔΔ είναι, μέσω της ορθολογικής διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών, να εξασφαλίζεται η σταθερότητα και η μακροπρόθεσμη ευρωστία του δημόσιου χρέους και των δημοσιονομικών πολιτικών της κυβέρνησης. Η επίτευξη δημοσιονομικής βιωσιμότητας συνεπάγεται ότι η κυβέρνηση είναι ικανή να χρηματοδοτεί τις δαπάνες της, να εξυπηρετεί το χρέος της και να ανταποκρίνεται στις μελλοντικές της υποχρεώσεις χωρίς να απαιτείται η εφαρμογή υπερβολικά υψηλών αυξήσεων φόρων ή η δραματική μείωση δαπανών.

Η ΑΧΔΔ βασίζεται κατά κύριο λόγο στη χρήση ποσοτικών δεικτών, που έχουν ως στόχο να δείξουν το πώς θα επέλθει η αύξηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας σε έναν οργανισμό, η βελτίωση των επιπέδων οικονομικής ανάπτυξης και των οικονομικών δεικτών του φορέα στον οποίο εφαρμόζεται. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι βασισμένες στη στατιστική επιστήμη και τους οικονομικούς δείκτες (Εθνική Αρχή Διαφάνειας, 2021; ΕΕΣ. 2024^α; β).

Με λίγα λόγια, η ΑΧΔΔ βασίζεται σε δύο βασικές προτεραιότητες- τη διασφάλιση της διαφάνειας και την τήρηση της νομιμότητας. Η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση ξεκινά από τη Γενική Κυβέρνηση, η οποία θέτει συγκεκριμένους στόχους που θα πρέπει να είναι ρεαλιστικοί και βιώσιμοι (βλ. νόμος 4270/2014, νόμος 4129/2013 και ν. 3871/2010). Στόχος της είναι η διατήρηση και η ενίσχυση της δημοσιονομικής σταθερότητας με βάση τους γενικούς κανόνες (τις γενικές αρχές) που διέπουν τη δημόσια διοίκηση. Αναλυτικότερα, στόχος της εφαρμογής της ΑΧΔΔ είναι ο περιορισμός του δημόσιου χρέους, η διατήρηση ενός υψηλού (και άνω του ελάχιστου ορίου) πρωτογενούς πλεονάσματος και αποδεκτού λόγου εσόδων προς τα έξοδα σε σχέση με το ΑΕΠ, καθώς και η αναπροσαρμογή των δαπανών με γνώμονα τα δημόσια έσοδα (ν. 3871/2010, άρθρο 1^Α).

1.3. Οι διαστάσεις και οι επιμέρους αρχές της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης

Όπως προβλέπεται στον ν. 3871/2010, η αρχή απευθύνεται προς τα αρμόδια όργανα της κατάρτισης, της εκτέλεσης και του ελέγχου της εκτέλεσης των προϋπολογισμών της Γενικής Κυβέρνησης (Αιτιολογική έκθεση νόμου 3871/2010, 2010). Ταυτόχρονα οι γενικές αρχές που θεσπίζονται με τον νόμο αυτό αποτελούν και μέσα ελέγχου της κυβέρνησης από τη Βουλή. Κατά το άρθρο 1 του νόμου 3871/2010, η αρχή αυτή διέπεται από επιμέρους αρχές και πρακτικές που διασφαλίζουν τη σωστή λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και, ειδικότερα, οι διαστάσεις στις οποίες εξειδικεύεται είναι η αρχή της οικονομικότητας, η αρχή της αποδοτικότητας και η αρχή της αποτελεσματικότητας (Νόμος 3871/2010).

Η Αρχή της Οικονομικότητας αναφέρεται στην υποχρέωση των δημόσιων φορέων να χρησιμοποιούν τους διαθέσιμους πόρους με τον πλέον αποδοτικό και αποτελεσματικό τρόπο, ώστε να επιτυγχάνονται οι στόχοι και οι αποστολές τους με το ελάχιστο δυνατό κόστος (Ν.3871/2010). Σύμφωνα με την αρχή αυτή, οι δημόσιοι πόροι που χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή των κυβερνητικών πολιτικών θα πρέπει να αναλώνονται με σύνεση και στον απολύτως αναγκαίο βαθμό, να είναι άμεσα διαθέσιμοι, στην κατάλληλη ποιότητα και

ποσότητα και στην καλύτερη δυνατή τιμή (Μουζουράκη, 2013). Επομένως, με τον όρο οικονομικότητα νοείται η μείωση του κόστους στο ελάχιστο δυνατό προκειμένου να επιτευχθεί μια δραστηριότητα.

Κατά τη δημοσιονομική θεωρία, η οικονομικότητα και ο έλεγχος εφαρμογής της αποβλέπουν στην εξέταση του βαθμού στον οποίο η δημοσιονομική διαχείριση συμβάλει στη μεγιστοποίηση του επιτυγχανόμενου οφέλους και στην ελαχιστοποίηση του κόστους (Κουγέας, 1995). Με την οικονομικότητα, εκτός από την ελαχιστοποίηση του ύψους των δημόσιων δαπανών για την υλοποίηση μιας δράσης, λαμβάνεται υπόψη και η παρεχόμενη ποιότητα των σχετικών υπηρεσιών (Ρένεση, 2014). Σύμφωνα με τον INTOSAI (International Organisation of Supreme Audit Institutions), η αρχή της οικονομικότητας εξετάζει το αν μια οντότητα, σε αυτή την περίπτωση ο δημόσιος φορέας, κατάφερε να ελαχιστοποιήσει το κόστος των πόρων που απαιτούνται για την υλοποίηση ενός στόχου, συνεκτιμώντας την ποιότητά τους, την έγκαιρη διάθεσή τους, την απαραίτητη ποσότητα και την καλύτερη δυνατή τιμή (INTOSAI - International Organization of Supreme Audit Institutions, 2019). Συνεπώς, για την εφαρμογή της αρχής της οικονομικότητας εξετάζεται, αφενός, αν έχει υιοθετηθεί η καλύτερη επιλογή ως προς το αποτέλεσμα, δεδομένων των διαθέσιμων πόρων και εναλλακτικών, και, αφετέρου, η επίτευξη της βέλτιστης σχέσης του αποτελέσματος με το ελάχιστο δυνατό κόστος που απαιτείται για την πραγματοποίηση ενός στόχου ή προγράμματος.

Στην Ελλάδα, η αρχή της οικονομικότητας βασίζεται στο Σύνταγμα, καθώς αναφέρεται έμμεσα στα άρθρα 4, 24 και 25 του Συντάγματος, που προβλέπουν το δικαίωμα (και την υποχρέωση) του ίσου διαμοιρασμού των δημόσιων βαρών σε όλους τους Έλληνες πολίτες ανάλογα με τις δυνάμεις τους (άρθρο 4), στην εύλογη και αειφόρο οικονομική διαχείριση (άρθρο 24) και στην αρχή της αναλογικότητας στα πλαίσια της λειτουργίας του κράτους δικαίου (άρθρο 25). Η αρχή της οικονομικότητας θεμελιώνεται με έμφαση στην προστασία του κράτους δικαίου και την πιστή εφαρμογή του νόμου. Στόχος της είναι η προστασία των δημόσιων αγαθών τα οποία και διαφυλάσσονται, για να χρησιμοποιηθούν από όλους τους πολίτες. Αυτό γίνεται με τρόπο ίσο και ανάλογο και με αντικείμενο την αειφόρο διαχείριση και τη βιώσιμη ανάπτυξη (Κομίλης, 2021).

Η οικονομικότητα δεν αποσκοπεί στην ασυλλόγιστη περικοπή δαπανών ή κονδυλίων, αλλά στον περιορισμό του κόστους που θεωρείται περιττό για την πραγματοποίηση των ανωτέρω δαπανών. Με την οικονομικότητα δεν πρέπει να θίγεται το ύψος μιας δαπάνης που κρίνεται απαραίτητη για την υλοποίηση ενός σκοπού, αλλά να περιστέλλεται κάθε επιπρόσθετο κόστος που δεν είναι αναγκαίο για την επίτευξη ενός επιδιωκόμενου αποτελέσματος (Κουγέας, 1995).

Οι κυριότεροι λόγοι για την εφαρμογή μετρήσεων απόδοσης, αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας στη Δημόσια Διοίκηση είναι η βελτίωση της οικονομικής διαχείρισης των παραγωγικών συντελεστών, της προμήθειας πρώτων υλών και γενικότερα η αξιοποίηση των χρηματικών κονδυλίων που παρέχονται στους δημόσιους οργανισμούς από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, καθώς και η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας (Ζερβόπουλος & Παλάσκας, 2010). Με αυτόν τον τρόπο, η δυνατότητα χάραξης και καθορισμού στόχων γίνεται ένα σημαντικό στοιχείο τόσο για τη δημόσια διοίκηση όσο και για τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών (Μηλιώνης, 2013).

Η αρχή της αποδοτικότητας υπαγορεύει τη διασφάλιση της βέλτιστης σχέσης ανάμεσα στα μέσα και τις πηγές που χρησιμοποιούνται (εισροές) και τα αποτελέσματα (εκροές) που επιτυγχάνονται (Ν. 3871/2010). Η έννοια της αποδοτικότητας είναι άμεσα συνδεδεμένη με την παραγωγικότητα και άρα η διαχείριση των δημοσιονομικών είναι αποδοτική εφόσον οι πόροι και τα μέσα που επιλέγονται αξιοποιούνται με τον κατάλληλο τρόπο, προκειμένου να επέλθει

το μέγιστο αποτέλεσμα. Με την κατάλληλη χρήση και διαχείριση των παραγωγικών συντελεστών, εξοικονομούνται πόροι που μπορούν να εφαρμοστούν και να χρησιμοποιηθούν σε άλλες δράσεις και ενέργειες, συμβάλλοντας στην αύξηση της κοινωνικής ευημερίας (Μηλιώνης, 2013). Με λίγα λόγια, η αρχή της αποδοτικότητας επιδιώκει την επίτευξη των βέλτιστων δυνατών αποτελεσμάτων με την οικονομικότερη χρήση των διαθέσιμων πόρων, συμβάλλοντας στη βελτίωση της δημόσιας διοίκησης και της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών.

Παράλληλα, η αρχή της αποδοτικότητας αναφέρεται στη λειτουργική και οργανωτική διάρθρωση της ελεγχόμενης υπηρεσίας, καθιστώντας δύσκολο τον ακριβή προσδιορισμό του περιεχομένου της διότι συνδέεται με την τρέχουσα ασκούμενη κυβερνητική πολιτική (Μπάλα, 2009). Ο έλεγχος της απόδοσης δεν κρίνει τις κυβερνητικές πολιτικές, ωστόσο η αποδοτικότητα εξαρτάται από την ύπαρξη σαφών και συνεπών στόχων, συνεπώς αν οι στόχοι μιας πολιτικής είναι ασαφείς, αντιφατικοί ή απροσδιόριστοι, αυτό θα αναδειχθεί με τον έλεγχο απόδοσης. Οι πολιτικά υπεύθυνοι συνήθως δεν αποδέχονται εύκολα μια τέτοια κριτική.

Από την άλλη πλευρά, η αρχή της αποτελεσματικότητας είναι μια θεμελιώδης αρχή στη δημόσια διοίκηση και στη διαχείριση των δημόσιων πόρων, που επικεντρώνεται στην ικανότητα των δημόσιων οργανισμών να επιτυγχάνουν τους καθορισμένους στόχους και αποτελέσματα. Η αποτελεσματικότητα διασφαλίζει ότι οι δημόσιοι πόροι χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε να παράγουν τα επιθυμητά αποτελέσματα και να επιτυγχάνουν τους προκαθορισμένους στόχους πολιτικής.

Με τον όρο αποτελεσματικότητα ταυτίζεται η μέτρηση των σκοπών που επιτεύχθηκαν και της σχέσης ανάμεσα στα επιδιωκόμενα οφέλη και τα τελικά αποτελέσματα που πραγματοποιήθηκαν. Σύμφωνα με την αρχή της αποτελεσματικότητας, λοιπόν, απαραίτητη είναι η επαλήθευση και ο έλεγχος του βαθμού επίτευξης των αντικειμενικών στόχων που έχουν τεθεί και των προκαθορισμένων αποτελεσμάτων. Σύμφωνα με τη Ρένεση (2014), η αποτελεσματικότητα αφορά την αξιολόγηση των κρατικών δημόσιων και δημοσιονομικών πολιτικών και σχετίζεται στενά με την ικανότητα του διοικητικού συστήματος να επιδιώκει συγκεκριμένα αποτελέσματα. Η αρχή αυτή είναι ζωτικής σημασίας για τη βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών, την ενίσχυση της λογοδοσίας και την αύξηση της εμπιστοσύνης των πολιτών στη δημόσια διοίκηση.

Η εφαρμογή μετρήσεων απόδοσης, αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας στη Δημόσια Διοίκηση επιδιώκει αρκετούς σημαντικούς στόχους. Αρχικά, συμβάλλει στη βελτίωση της οικονομικής διαχείρισης των πόρων, όπως οι παραγωγικοί συντελεστές και οι πρώτες ύλες, καθώς και στη βελτιστοποίηση της χρήσης των χρηματικών κονδυλίων που προέρχονται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Επιπρόσθετα, ενισχύει την αποτελεσματικότητα των δημόσιων οργανισμών, διασφαλίζοντας ότι οι διαθέσιμοι πόροι χρησιμοποιούνται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για την επίτευξη των στόχων τους, ενώ, ταυτόχρονα, αυξάνει την αποδοτικότητα, δηλαδή την ικανότητα των δημόσιων οργανισμών να παράγουν τα μέγιστα δυνατά αποτελέσματα με τους διαθέσιμους πόρους (Ζερβόπουλος & Παλάσκας, 2010).

Για τις λοιπές αρχές της ΑΧΔΔ τονίζεται πως η αρχή της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας σχετίζεται με το αν και σε ποιο βαθμό η Κυβέρνηση αναφέρεται στο Κοινοβούλιο σε σχέση με τις οικονομικές της αποφάσεις και τη διαχείρισή της στον τομέα των δημόσιων οικονομικών. Στην αρχή αυτή υπακούν όλοι οι εκπρόσωποι της Κυβέρνησης το έργο των οποίων σχετίζεται με τα δημόσια οικονομικά. Έπειτα, η αρχή της διαφάνειας σχετίζεται με την πληροφόρηση των πολιτών και των λοιπών αρχών για τις οικονομικές και άλλης φύσης αποφάσεις της Κυβέρνησης ενώ, η αρχή της ειλικρίνειας, με το κατά πόσο οι αναφορές της

Κυβέρνησης και των άλλων αρχών περιλαμβάνουν πλήρη ενημέρωση για τις συνέπειες κάθε οικονομικής απόφασης (ν. 3871/2010).

Η ΑΧΔΔ εφαρμόζει μεθόδους αξιολόγησης και της τήρησης και της εφαρμογής των αρχών αυτών, όπως αναλύσεις κόστους και αποδοτικότητας (K-A) ή κόστους και οφέλους (K-O). Ενώ οι σχετικές αναλύσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την ορθή διαχείριση των πόρων στους οργανισμούς, υπάρχουν έρευνες, όπως αυτές των Fisher & Miller (2017), Hindriks & Myles (2013) και Mishan & Quah (2020), οι οποίες δείχνουν πως η εφαρμογή ενός αμιγώς τεχνοκρατικού μοντέλου στη δημοσιονομική διαχείριση μπορεί αντίθετα, να διαθέτει σημαντικούς περιορισμούς.

Συγκεκριμένα, οι αναλύσεις K-O και K-A χρησιμοποιούνται γενικά για την αξιολόγηση της απόδοσης και της λειτουργικότητας των δημοσίων οργανισμών και βασίζονται στην αξιολόγηση δεικτών. Τέτοιες αναλύσεις εστιάζουν στην αξιολόγηση του κατά πόσο μια επένδυση που γίνεται σήμερα θα οδηγήσει σε αύξηση της αποδοτικότητας (K-A) και του οφέλους (K-O) σε μελλοντικό χρόνο με ένα δεδομένο επιτόκιο. Η ανάλυση γίνεται με τη χρήση μαθηματικών μοντέλων ενώ, η πρόβλεψη για τον λόγο κόστους-οφέλους και του κόστους-αποτελεσματικότητας γίνεται με κριτήριο την παρούσα αξία, το κόστος και τη μελλοντική απόδοση ενός έργου, μιας δράσης, ενός συνόλου πολιτικών κοκ. (Weimer & Vining, 2017).

Υπάρχουν συζητήσεις σχετικά με το αν η ΑΧΔΔ οδηγεί τελικά στα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Για παράδειγμα, στη βιβλιογραφία, αναφέρεται πως, ενώ θεωρητικά το κράτος εστιάζει στην επίτευξη του γενικού δημοσίου συμφέροντος, πολλές φορές οι μέθοδοι και τα εργαλεία που εφαρμόζονται είναι ακατάλληλα ή παρωχημένα με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνονται οι στόχοι της κυβέρνησης (Πουσίνη, 2021). Επίσης, σημειώνεται ο περιορισμός της χρήσης αναλύσεων K-O και K-A από νομικούς και οικονομολόγους αφού οι αναλύσεις αυτές δεν είναι ποτέ πλήρως ακριβείς, αντικειμενικές ή αξιόπιστες. Αυτό συμβαίνει, επειδή γίνεται γενίκευση των αποτελεσμάτων και συνολική αποτίμηση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας ενός φορέα με δείκτες που δεν είναι προσαρμοσμένοι στις ιδιαιτερότητες κάθε περίπτωσης (Coates, 2014) και με περιορισμένα επίπεδα διαφάνειας (Heald, 2012).

1.4. Επιδιωκόμενοι στόχοι της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης

Απώτερος στόχος της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης είναι η παροχή διασφάλισης ότι οι δημόσιοι πόροι χρησιμοποιούνται με τον πλέον αποδοτικό, αποτελεσματικό και διαφανή τρόπο, προκειμένου να επιτευχθούν οι επιθυμητοί στόχοι πολιτικής και να ικανοποιηθούν οι ανάγκες των πολιτών. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι επιμέρους επιδιώξεις και τα οφέλη που αναμένονται από την εφαρμογή της χρηστής διαχείρισης των δημοσιονομικών είναι τα κάτωθι:

- **Αποδοτικότητα:** Μέσω της ορθολογικής διαχείρισης των δημοσιονομικών πόρων, ελαχιστοποιείται το κόστος της παροχής δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών, εξασφαλίζοντας παράλληλα υψηλή ποιότητα (OECD, 2001).
- **Αποτελεσματικότητα:** Με την εφαρμογή της ΑΧΔΔ, οι διαθέσιμοι δημόσιοι πόροι χρησιμοποιούνται με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο, ώστε να επιτυγχάνονται τα επιθυμητά αποτελέσματα και υλοποιούνται με επιτυχία οι προκαθορισμένοι στόχοι (Pollitt & Bouckaert, 2011).
- **Διαφάνεια και λογοδοσία:** Η ΑΧΔΔ θέτει τις βάσεις και τις κατευθυντήριες επιταγές για παροχή σαφούς, ακριβούς και έγκαιρης πληροφόρησης σχετικά με τη χρήση των δημόσιων πόρων και την επίτευξη των στόχων. Παράλληλα, προβλέπει ότι οι δημόσιοι

φορείς είναι υπόλογοι για τις αποφάσεις και τις δράσεις τους, και ότι μπορούν να ελεγχθούν και να αξιολογηθούν για την επίτευξη των στόχων τους. Ταυτόχρονα, συμβάλλει στην αποσαφήνιση των ρόλων των εμπλεκόμενων φορέων και στην ενίσχυση της διαχειριστικής υπευθυνότητάς τους.

- Σύνεση: Η ΑΧΔΔ συμβάλλει στην εφαρμογή ενός συνετού τρόπου διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών ώστε να εξασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη σταθερότητα και βιωσιμότητα (Allen & Tommasi, 2001).
- Αύξηση συμμετοχής των πολιτών: Η ΑΧΔΔ ενισχύει τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που σχετίζονται με τη διαχείριση των δημόσιων πόρων. Η συμμετοχικότητα είναι ουσιαστική για τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης του κοινού στους δημόσιους θεσμούς. Μέσω δημόσιων διαβουλεύσεων, οι πολίτες έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με τις δημοσιονομικές πολιτικές και τις αποφάσεις για τον τομέα όπου θα δαπανηθούν οι δημόσιοι πόροι. Αυτό προάγει τη διαφάνεια και την εμπλοκή της κοινωνίας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Fung, 2006).

Η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση απαιτεί συνδυασμό αυτών των στόχων για την αποτελεσματική και αποδοτική διαχείριση των δημόσιων πόρων, διασφαλίζοντας παράλληλα τη διαφάνεια και τη λογοδοσία. Με αυτό τον τρόπο η ΑΧΔΔ μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών και στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στους δημόσιους θεσμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1. Η θέσπιση της ΑΧΔΔ στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο

Η αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης είναι μια θεμελιώδης έννοια στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο, που στοχεύει στη διασφάλιση της αποδοτικής, αποτελεσματικής και οικονομικής χρήσης των δημοσιονομικών πόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Εντοπίζεται στο κοινοτικό δίκαιο και σε διάφορες κανονιστικές πράξεις της ΕΕ, καθώς και στην ίδια τη φιλοσοφία της λειτουργίας του φιλελεύθερου δυτικού κράτους. Συγκεκριμένα, βάσει του υφιστάμενου δικαίου της ΕΕ, τα συμφέροντα της Ένωσης και των κρατών μελών συνιστούν να είναι στο επίκεντρο των πολιτικών της Ένωσης. Οι έλεγχοι και η εποπτεία που λαμβάνουν χώρα γίνονται με αντικείμενο τη διασφάλιση των συμφερόντων αυτών και μόνο στον βαθμό στον οποίο απαιτείται για την καλή λειτουργία των θεσμών της ΕΕ και των οργανισμών του δημοσίου τομέα στα κράτη μέλη (Κανονισμός ΕΚ αριθ. 2988/95, 1995).

Τα συμφέροντα των κρατών μελών είναι συγκεκριμένα και διακρίνονται σε διάφορους τομείς, δηλαδή τον οικονομικό, τον πολιτικό, τον κοινωνικό, τον περιβαλλοντικό, τον τεχνολογικό και τον πολιτισμικό. Η ΕΕ στοχεύει, ως οργανισμός, στην από κοινού ανάπτυξη και, όντας καταρχήν πολιτικός και οικονομικός οργανισμός, στην οικονομική ευημερία. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να ενσωματώνουν στο εθνικό τους δίκαιο το ευρωπαϊκό καθώς και να εφαρμόζουν τους κανονισμούς της ΕΕ. Επίσης, συμμετέχουν από κοινού στη χρηματοδότηση των προγραμμάτων που προσανατολίζονται στους κοινούς τους στόχους (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2024).

Η αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης κατοχυρώνεται στο άρθρο 317 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), το οποίο αναφέρει ότι η Επιτροπή εκτελεί τον προϋπολογισμό συνεργαζόμενη με τα κράτη μέλη, σύμφωνα με την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης. Ειδικότερα στο άρθρο αυτό ορίζεται ότι «*Τα κράτη μέλη συνεργάζονται με την Επιτροπή προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι πιστώσεις χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τις αρχές της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης*» (Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2009). Επιπλέον, ο Κανονισμός Δημοσιονομικής Διαχείρισης της ΕΕ, ο οποίος εκδίδεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, καθορίζει λεπτομερείς κανόνες και διαδικασίες για την εφαρμογή της ΑΧΔΔ.

Επιπλέον, η διασφάλιση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης (πρώην άρθρο 248 παράγραφος 2 της Συνθήκης ΕΚ) αποτελεί θεσμική αποστολή του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου. Ο έλεγχος της τήρησης της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης προβλέπεται πλέον στο άρθρο 310 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην παράγραφο 2, όπου αναφέρεται ότι ρόλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι ο έλεγχος της νομιμότητας και της κανονικότητας της πραγματοποίησης των εσόδων και εξόδων και επιβεβαιώνει την εφαρμογή της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης. Με αυτόν τον τρόπο, το Ελεγκτικό Συνέδριο εντοπίζει και αποκαλύπτει οποιαδήποτε νομική παρέκκλιση και παρατυπία (Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2009).

Έπειτα, σύμφωνα με τον Κανονισμό 1083/2006 ο έλεγχος στον δημόσιο τομέα αφορά την παρακολούθηση του κατά πόσο υπήρχαν παρατυπίες στην εφαρμογή μιας δράσης, ενός νόμου, μιας αρχής ή ενός κανόνα. Ο έλεγχος αφορά τα μέτρα που εφαρμόζονται κυρίως στην οικονομική διαχείριση και, όταν κανείς αναφέρεται στο ενωσιακό επίπεδο, τα κράτη μέλη σε σχέση με την ΕΕ (Κανονισμός ΕΚ αριθ. 1083/2006, 2006).

Ακόμη, σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο, επίσης, ο διαχειριστικός έλεγχος των δημόσιων πόρων και των δημόσιων οικονομικών γίνεται παράλληλα με τον έλεγχο της οικονομικότητας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας από τις αρμόδιες αρχές, ενώ η εξασφάλιση της τήρησης της ΑΧΔΔ πραγματοποιείται μέσω της παρακολούθησης δεικτών επίδοσης που καθορίζονται ανά δραστηριότητες, μετρήσιμων ώστε να εκτιμώνται τα επιτευχθέντα αποτελέσματα (Κανονισμός ΕΚ 1605/2002, 2002). Γίνεται αναφορά στην αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και στον θεμελιώδη Δημοσιονομικό Κανονισμό της ΕΕ, σύμφωνα με τον οποίο, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με τους Κανονισμούς 1995/2006, 1525/2007 και 1081/2010, οι πιστώσεις του προϋπολογισμού θα πρέπει να αξιοποιούνται σύμφωνα με την ΑΧΔΔ και η διαχείριση των κεφαλαίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να στηρίζεται στις παρακάτω αρχές (Κανονισμός ΕΚ 1605/2002, 2002):

1. Οικονομία, δηλαδή αν για την υλοποίηση μιας δράσης ή δραστηριότητας χρησιμοποιήθηκε το ελάχιστο και απολύτως απαραίτητο ποσό κεφαλαίων.
2. Αποδοτικότητα, δηλαδή η βέλτιστη σχέση ανάμεσα στους πόρους που δαπανήθηκαν και τα παραγόμενα αποτελέσματα.
3. Αποτελεσματικότητα, αν δηλαδή επιτεύχθηκαν οι στόχοι της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στον ίδιο Κανονισμό, και ειδικότερα στο Προοίμιο, προβλέπεται ότι η τήρηση των αρχών της διαφάνειας και της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης συνεπάγεται υποχρέωση για τους οργανισμούς δημοσίου δικαίου και τις δημόσιες υπηρεσίες, που αναλαμβάνουν καθήκοντα εκτέλεσης για λογαριασμό της Επιτροπής, να διαθέτουν διαφανείς διαδικασίες σύναψης συμβάσεων, αποτελεσματικούς εσωτερικούς ελέγχους, σύστημα απόδοσης των λογαριασμών χωριστό από τις υπόλοιπες δραστηριότητές τους και σύστημα εξωτερικού ελέγχου (Κανονισμός ΕΚ αριθ. 1083/2006, 2006). Ο λόγος είναι πως, σήμερα, στόχος είναι να υπάρχει ολοκληρωμένη εποπτεία του τρόπου με τον οποίο οι εθνικές αρχές λαμβάνουν αποφάσεις όπως και του κατά πόσο το κράτος μέλος κινείται προς την κατεύθυνση της υλοποίησης των στόχων της ΕΕ.

2.2. Ο δημοσιονομικός έλεγχος στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο έλεγχος της ΑΧΔΔ και των διαστάσεών της είναι πολύ σημαντικός στο πλαίσιο της νέας δημοσιονομικής διακυβέρνησης που εφαρμόζεται στο ευρωπαϊκό δημοσιονομικό σύστημα. Αρχικά, ο έλεγχος της αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών έχει ως στόχο να διαπιστωθεί αν επιτυγχάνεται η μεγιστοποίηση του δημοσίου συμφέροντος από τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών πόρων, που αποτελεί πρωτεύων σκοπό των κρατικών οντοτήτων, με το ελάχιστο δυνατό κόστος ή ζημία για το κράτος (Μηλιώνη, 2008). Όσον αφορά την αρχή της αποδοτικότητας, ο έλεγχος εφαρμογής της εν λόγω αρχής αποσκοπεί στη διασφάλιση του πλέον αποδοτικότερου τρόπου αξιοποίησης των διαθέσιμων μέσων ή των λιγότερων πόρων για την εκπλήρωση ενός σκοπού. Συνεπώς, έχει μεγάλη σημασία για την ορθολογική δημοσιονομική διαχείριση η ανάλυση κόστους- οφέλους, καθώς με αυτόν τον τρόπο αξιολογούνται και ιεραρχούνται οι δημόσιες δαπάνες, με απώτερο στόχο την αύξηση του δημοσίου συμφέροντος και τη σύνθεση του προϋπολογισμού σύμφωνα με τις επιταγές της ΑΧΔΔ.

Ένα κρίσιμο στοιχείο της νέας δημοσιονομικής διακυβέρνησης είναι η ανάλυση και παρακολούθηση των δημοσιονομικών δεικτών και παραμέτρων, με χρήση σύγχρονων μεθόδων ποσοτικής ανάλυσης. Το μοντέλο της σύγχρονης δημοσιονομικής διακυβέρνησης

προβλέπει την εισαγωγή δημοσιονομικών ρυθμίσεων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, με σκοπό την επίβλεψη της διαχείρισης του δημόσιου χρήματος από τα κράτη μέλη. Οι κεντρικές αρχές της νέας διακυβέρνησης περιλαμβάνουν (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021):

- Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), που προβλέπει την επιβολή συγκεκριμένων περιορισμών στο δημόσιο έλλειμμα και χρέος για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν τους καθορισμένους στόχους, που σχετίζονται με την οικονομική απόδοση και την οικονομική βιωσιμότητα.
- Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, αποτελεί μηχανισμό παρακολούθησης και συντονισμού των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών. Κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, γίνεται ανάλυση των μακροοικονομικών δεικτών και προτείνονται αναγκαίες μεταρρυθμίσεις στον δημοσιονομικό τομέα.
- Η νέα δημοσιονομική διακυβέρνηση προβλέπει την ενίσχυση της επιτήρησης του δημοσίου χρέους, με στόχο τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς του και την αποφυγή υπερβολικών επιβαρύνσεων για τις μελλοντικές γενεές.

Στα σύγχρονα, ευρωπαϊκά, φιλελεύθερα κράτη, ο δημοσιονομικός έλεγχος αποτελεί ευθύνη ανεξάρτητων ελεγκτικών αρχών, που ασκούν και υποστηρικτικό και συμβουλευτικό ρόλο. Οι αρχές αυτές θεωρείται ότι πρέπει να είναι ανεξάρτητες, διότι στόχος είναι η μη αλλοίωση των αποτελεσμάτων του ελέγχου ή και η παρεμπόδιση της διαδικασίας. Ασκούν, δε, συμβουλευτικό ρόλο καθότι στόχος τους είναι η υποστήριξη της προσπάθειας των οργανισμών για άσκηση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και την αειφόρο, βιώσιμη ανάπτυξη (Λουκανίδου, 2010).

Η ΕΕ, θεωρητικά, στοχεύει στο να συνδράμει στην προσπάθεια αυτή και με τα ίδια της τα όργανα που ασκούν τον εξωτερικό έλεγχο και με την υποστήριξη άλλων ελεγκτικών αρχών στο έργο τους. Για παράδειγμα, εκδίδει συστηματικά εγχειρίδια τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από φορείς του δημοσίου ή / και τα ελεγκτικά όργανα των κρατών μελών με στόχο τη διατήρηση της ποιότητας στη δημόσια διοίκηση, τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση των πρακτικών που εφαρμόζονται. Σε σχέση με τον έλεγχο ο οποίος γίνεται μεμονωμένα χωρίς ένα κοινό πλαίσιο, με την εφαρμογή της ΑΧΔΔ υιοθετούνται κοινά πρότυπα. Επιπροσθέτως, δημοσιεύονται τα αποτελέσματα των ελέγχων και υπάρχει έμφαση στη λογοδοσία (Aden, 2015).

Επίσης, η ΕΕ υποστηρίζει σχέδια και προγράμματα χρηματοδότησης εθνικών δράσεων προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της δημόσιας διοίκησης ενώ, ταυτόχρονα, ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν την ΑΧΔΔ. Στα πλαίσια της προσπάθειας αυτής, οι αρχές που ασκούν τον δημοσιονομικό έλεγχο επιχειρούν να πετύχουν τον στόχο της διασφάλισης της ακεραιότητας και της αποτελεσματικότητας και της διαδικασίας του ελέγχου και του ίδιου του δημοσιονομικού συστήματος (European Commission, 2012, European Court of Auditors, 2022).

Ωστόσο, η προσπάθεια αυτή ενέχει πολλούς περιορισμούς, διότι έχει ως βασικό της γνώμονα τον περιορισμό των δημοσίων εξόδων. Με εφελτήριο τον στόχο αυτό, η εφαρμογή της ΑΧΔΔ ξεκινά με έναν απλό στόχο- την επίτευξη της ιδανικής σχέσης κόστους-οφέλους. Σε επίπεδο ΕΕ αυτό ελέγχεται με τις λογιστικές καταστάσεις και την πραγματοποίηση συστηματικών ελέγχων στα κράτη μέλη (Cannon & Bedard, 2017). Εξετάζεται ο μέσος όρος των δεικτών που χρησιμοποιούνται κατά την αξιολόγηση και συγκρίνονται οι επιδόσεις ενός κράτους μέλους σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ, τυπικά, με τη χρήση του ΑΕΠ. Οι δείκτες αυτοί δε λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση της ανθρώπινης ευημερίας και, ακόμα, λαμβάνουν σε μικρό βαθμό υπόψη το ποια αγαθά θυσιάζονται για την επίτευξη των ποσοτικών στόχων της ΕΕ και

ορίζουν τη βιωσιμότητα με οικονομικές και περιβαλλοντικές μεταβλητές αντί για τις σύνθετες κοινωνικοπολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές πτυχές της (Giannetti et al., 2015). Ακόμα, ο δημοσιονομικός έλεγχος διενεργείται για ένα μικρό μόνο ποσοστό των δημοσίων δαπανών, που επενδύονται με αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος αυτών να μην ελέγχεται και ο έλεγχος, τελικά, να μην επιφέρει τα ανάλογα και προσδοκώμενα αποτελέσματα (Τσαγκούρου, 2015).

Στα πλαίσια της προσπάθειας για τη βελτίωση της διαδικασίας του ελέγχου, διεθνώς, αναπτύσσονται ολοένα και περισσότερο κοινά πρότυπα ελέγχου, κάτι ιδιαίτερα εμφανές σε ενωσιακό επίπεδο. Ο συντονισμός από την κοινή εφαρμογή προτύπων αποτελεί την κύρια στόχευση, όπως και η διατήρηση του υψηλού επιπέδου της λειτουργικότητας των συστημάτων ελέγχου. Ωστόσο, μέχρι στιγμής συντονισμός δε φαίνεται να υπάρχει και ούτε έχει βρεθεί ένας τρόπος να αρθεί ο περιορισμός της αδυναμίας των ελεγκτικών αρχών να εξετάσουν το κατά πόσο η εφαρμογή ανάλογων μέτρων διασφαλίζει την κοινωνική ισότητα και ευημερία (Giannetti et al., 2015). Ακόμα, οι οργανισμοί που ασκούν τον έλεγχο αποτελούν οντότητες οι οποίες έχουν ως στόχο τους την εφαρμογή διαδικασιών που είναι έννομες, ορθολογικές και κατάλληλες για την επίτευξη των στόχων που θέτουν. Έτσι, η εφαρμογή συγκεκριμένων προτύπων διασφαλίζει περαιτέρω τον οικονομικό έλεγχο αντί για τον τυπικό, εξωτερικό έλεγχο της νομιμότητας (Κομίλης, 2021).

2.3. Οι Αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (ΕΕΣ) αποτελεί τον θεματοφύλακα των οικονομικών υποθέσεων της ΕΕ και, ως ο εξωτερικός ελεγκτής της ΕΕ, έχει συγκεκριμένες αρμοδιότητες και ευθύνες που συμβάλλουν στη διασφάλιση της χρηστής διαχείρισης των οικονομικών της Ένωσης. Ο ρόλος του εξετάζεται στην παρούσα διπλωματική διότι, ως θεσμός, συνιστά τον μηχανισμό που έχει ως αποστολή του τη διατήρηση της διαφάνειας και την εφαρμογή των αρχών της ΕΕ από την ίδια την Ένωση και τα κράτη μέλη, όπως είναι και η ΑΧΔΔ. Αποσκοπεί στη βελτίωση της εφαρμογής των δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώ, ταυτόχρονα, επικεντρώνεται στην εξέταση του λόγου των εσόδων σε σχέση με τα έξοδα της Ένωσης ανά δράση και πολιτική. Επίσης, οι αρχές στις οποίες θεμελιώνεται είναι κοινές με αυτές στις οποίες βασίζεται η ΑΧΔΔ, δηλαδή η διαφάνεια, η λογοδοσία, η αρχή της οικονομικότητας κ.ο.κ. Για τη βελτίωση της λογοδοσίας στην ΕΕ, το ΕΕΣ συνεργάζεται στενά με ένα από τα βασικότερα θεσμικά όργανα της ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το κύριο αντικείμενο της δράσης του ΕΕΣ αφορά το να διαπιστωθεί το κατά πόσο ο προϋπολογισμός της Ένωσης για διάφορες δράσεις έχει τηρηθεί σε προηγούμενα οικονομικά έτη, καθώς και αν οι πόροι της ΕΕ ανά προσδοκώμενο στόχο έχουν δαπανηθεί για τον σκοπό για τον οποίο προϋπολογίστηκαν. Η διαδικασία αυτή καλείται και χορήγηση απαλλαγής (ΕΕΣ, 2024α).

Το βασικό όργανο το οποίο αναλαμβάνει τον ανώτατο οικονομικό έλεγχο σε επίπεδο ΕΕ είναι το Ελεγκτικό Συνέδριο, που αποτελεί συλλογικό όργανο με 27 μέλη. Το ΕΕΣ είναι ανεξάρτητος φορέας με κατοχυρωμένη ανεξαρτησία από όλες τις εξουσίες ανά κράτος μέλος (ΕΕΣ, 2024β), ταυτόχρονα όμως συνεργάζεται με τα εθνικά ελεγκτικά όργανα των κρατών μελών για την ενίσχυση της συνολικής διαφάνειας και λογοδοσίας στη χρήση των πόρων της ΕΕ. Το ΕΕΣ διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην εφαρμογή της ΑΧΔΔ εντός της ΕΕ, καθώς διενεργεί δημοσιονομικούς ελέγχους για να αξιολογήσει κατά πόσο τα έσοδα και οι δαπάνες της ΕΕ είναι νόμιμα και κανονικά, καθώς και αν η διαχείρισή τους τηρήθηκε σύμφωνα με τις ισχύουσες κανονιστικές ρυθμίσεις. Επιπλέον, εξετάζει αν η δημοσιονομική διαχείριση συμμορφώνεται με τους κανονισμούς και τις πολιτικές της ΕΕ, εξασφαλίζοντας ότι τα

κεφάλαια χρησιμοποιούνται όπως προορίζονται, ενώ, παράλληλα, αξιολογεί την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων και των δραστηριοτήτων που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, διασφαλίζοντας ότι οι στόχοι επιτυγχάνονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Το ΕΕΣ έχει την ευχέρεια διενέργειας τόσο προληπτικών, όσο και κατασταλτικών ελέγχων, αξιολογήσεων της νομιμότητας και της κανονικότητας των διαδικασιών, της αποτελεσματικότητας των πολιτικών και της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης (ΕΕΣ, 2005). Κάθε κράτος μέλος διαθέτει ανεξάρτητους ελεγκτικούς μηχανισμούς και όργανα, που αναλαμβάνουν τον έλεγχο των δημόσιων οικονομικών. Οι φορείς αυτοί επιλέγονται από τα κράτη μέλη και αντανakλούν τον πληθυσμό και τη νομική παράδοση κάθε κράτους μέλους (Schaechter, Kinda, Budina & Weber, 2012).

Επίσης, το ΕΕΣ έχει ως αντικείμενο την ενημέρωση των φορέων, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων στην ΕΕ για τις πολιτικές, τους στόχους, τους τομείς στους οποίους υπάρχουν προβλήματα και για το πώς κατανέμονται οι πόροι της Ένωσης. Οι πληροφορίες του ΕΕΣ είναι ελεύθερα διαθέσιμες στο κοινό και όχι μόνο στους φορείς για τους οποίους διενεργείται ο έλεγχος, αφού δημοσιοποιεί εκθέσεις ελέγχου που περιλαμβάνουν ευρήματα, συμπεράσματα και συστάσεις. Ωστόσο, τηρείται το απόρρητο της σχέσης ελεγκτή και ελεγχόμενου. Το ΕΕΣ στη διαδικασία αυτή συνεργάζεται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η οποία είναι η καθ' ύλη αρμόδια για την εκτέλεση του προϋπολογισμού ορισμένων ταμείων της ΕΕ και υποστηρίζει το ΕΕΣ στη διαδικασία του σχεδιασμού συστημάτων και πολιτικών που αφορούν την εποπτεία και τον έλεγχο του τρόπου με τον οποίο τα κράτη μέλη διαχειρίζονται τους πόρους της ΕΕ (ΕΕΣ, 2024^α).

Το ΕΕΣ λειτουργεί με τρόπο ο οποίος θα πρέπει, θεωρητικά, να διασφαλίζει πως, ανεξάρτητα από το κράτος στο οποίο διενεργείται ο έλεγχος, η αυστηρότητα των ελέγχων θα είναι η ίδια. Έμφαση δίνεται στην ποιότητα των αξιολογήσεων τις οποίες και υλοποιούν διαπιστευμένοι ελεγκτές. Επίσης, ασχολείται με την καταπολέμηση της απάτης, ιδίως αν αυτή γίνεται εις βάρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχοντας ως γνώμονα τα συμφέροντα του οργανισμού. Σε περίπτωση που διαπιστωθεί τέτοιος κίνδυνος συνεργάζεται με την OLAF (European Anti Fraud Office) (ΕΕΣ, 2024^α).

Η εμπειρία της κρίσης έχει δείξει, όμως, πως στην πραγματικότητα οι θεσμοί της ΕΕ δεν αντιμετωπίζουν με ισότιμο τρόπο όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και πως, ταυτόχρονα, η εφαρμογή μιας αρχής που έχει τη βάση της στο γερμανικό σύστημα σήμαινε την επιβολή ανάλογων νοοτροπιών και αρχών σε κράτη με διαφορετικά συστήματα (Mattjis, 2018). Για παράδειγμα, η Ελλάδα και η Ισπανία αντιμετωπίστηκαν με μεγαλύτερη αυστηρότητα, σχεδόν εχθρικά, από τα κράτη της Βορείου και Κεντρικής Ευρώπης αναφέροντας πως η Ελλάδα «μολύνει» την ευρωπαϊκή οικονομία και απαξιώνοντας την αρχή της ισότητας σε επίπεδο ΕΕ (Bickes, Otten & Weymann, 2014).

2.4. Η ενσωμάτωση της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης στο εθνικό δίκαιο

Για τη βιωσιμότητα της ελληνικής οικονομίας επιλέχθηκε η υιοθέτηση ενός σύγχρονου νομικού πλαισίου πλήρως εναρμονισμένου με τη διεθνή πρακτική, όσον αφορά τη Νέα Δημοσιονομική Διακυβέρνηση, η οποία βασίζεται στη χρηστή διαχείριση του δημόσιου

χρήματος και σε καινοτόμες αρχές αξιολόγησης της δημοσιονομικής διαχείρισης, που επιδιώκουν τη στοχευμένη ανακατανομή και τον έλεγχο των δημόσιων δαπανών. Το νέο μοντέλο δημοσιονομικής διακυβέρνησης απαιτεί από το κράτος την εφαρμογή πειθαρχημένης δημοσιονομικής πολιτικής, δίνοντας έμφαση, παράλληλα, στη διαφάνεια και την αποτελεσματικότητα στη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών.

Επιπλέον, η έννοια της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης περιλαμβάνει την εξοικονόμηση, καθώς και την αποτελεσματική διάθεση των δημοσιονομικών πόρων. Αυτό συνεπάγεται την αναζήτηση νέων τρόπων για τη βελτίωση της διαχείρισης των δαπανών, τη μείωση της γραφειοκρατίας και την προώθηση της αποδοτικότητας σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης.

Η ΑΧΔΔ εισήχθη στο εθνικό δίκαιο σε πρώιμο στάδιο με τον νόμο 3492/2006, σε μια προσπάθεια ενσωμάτωσης των κοινοτικών επιταγών στην ελληνική νομοθεσία προκειμένου να επιτευχθεί η ομοιομορφία και η οργάνωση ενός κοινού συστήματος ελέγχου στα δημοσιολογιστικά συστήματα των κρατών- μελών. Ως ορισμός η ΑΧΔΔ θεσπίστηκε αρχικά με τον ν. 3871/2010 για τη Δημοσιονομική Διαχείριση και Ευθύνη, με πρόσφατη επικαιροποίηση με τον ν. 4270/2014. Συγκεκριμένα, ο ν. 3871/2010 περί Δημοσιονομικής Ευθύνης και Διαχείρισης συνιστά τη σημαντικότερη πρωτοβουλία στο πλαίσιο της συνολικής μεταρρύθμισης της δημοσιονομικής διαχείρισης με επίκεντρο την ορθολογική αξιοποίηση των δημοσιονομικών κονδυλίων και ελέγχου των δημόσιων δαπανών (Αιτιολογική έκθεση νόμου 3871/2010, 2010).

Το νομικό πλαίσιο ως τη θέσπιση του Ν. 3871/2010 ήταν ανεπαρκές, συνεπώς ήταν επιτακτική ανάγκη να υιοθετηθούν κανόνες και αρχές σχετικά με την εξισορροπημένη διαχείριση των δημόσιων πόρων. Ειδικότερα μετά τη δημοσιονομική και οικονομική κρίση στην Ελλάδα, η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων, η επικαιροποίηση του ρυθμιστικού πλαισίου και ο εκσυγχρονισμός του δημοσιονομικού συστήματος ήταν μονόδρομος, καθώς επιβλήθηκαν υπό την πιεστική απαίτηση της Τρόικας (Κουγέας, 2011). Η ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών προτύπων και κανονισμών, καθώς και η προσαρμογή του δημοσιονομικού συστήματος στις έκτακτες οικονομικές συνθήκες που επέφερε η οικονομική κρίση στην Ελλάδα, κρίθηκαν απολύτως αναγκαίες προκειμένου να εκσυγχρονιστεί το σύστημα δημοσιονομικής διαχείρισης ώστε να είναι λειτουργικό και ικανό να εκπληρώσει τους στόχους που τέθηκαν επί του Μνημονίου που υπεγράφη από την κυβέρνηση (Κουγέας, 2011).

Η ενσωμάτωση της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης στην ελληνική νομοθεσία έχει επιτευχθεί μέσω μιας συντονισμένης προσπάθειας νομοθετικών μεταρρυθμίσεων, εναρμόνισης με τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές και δημιουργίας νέων θεσμών και εργαλείων για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής και αποδοτικής διαχείρισης των δημόσιων πόρων. Αυτή η διαδικασία συνεχίζει να εξελίσσεται, με στόχο τη συνεχή βελτίωση της δημοσιονομικής πειθαρχίας και της διαφάνειας.

Ο Νόμος 3492/2006 «Οργάνωση Συστήματος Ελέγχου για τη Διασφάλιση της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης του Κρατικού Προϋπολογισμού και των εκτός Κρατικού Προϋπολογισμού Φορέων και άλλες διατάξεις» περί δημοσιονομικής διαχείρισης και ελέγχου ενσωματώνει τις αρχές της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, ειδικότερα όσον αφορά την παρακολούθηση και τον έλεγχο των δημοσίων δαπανών. Συγκεκριμένα επιχειρεί να ρυθμίσει τα θέματα δημοσιονομικού ενδιαφέροντος που αποτελούν αντικείμενο αποτελεσματικών δημοσιονομικών ελέγχων και της προσπάθειας περιστολής των δημοσίων δαπανών, με βασικό στόχο την ικανοποίηση της δημοσιονομικής εξυγίανσης (Ν. 3492/2006, 2006).

Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του νόμου, οι ελλείψεις και οι αδυναμίες του μέχρι τότε εφαρμοζόμενου συστήματος ελέγχου των κρατικών δαπανών και, ειδικότερα, *«η ανυπαρξία ουσιαστικού πρωτογενούς ελέγχου, η ανεπάρκεια ελεγκτικών οργάνων, η αδυναμία διενέργειας καταλογισμών και η εδραίωση της ατιμωρησίας»* οδήγησαν στην ανάγκη θέσπισης ενός πλαισίου αντιμετώπισης των προβλημάτων και εναρμόνισης της ελεγκτικής πρακτικής με τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα (Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3492/2006).

Στο άρθρο 4 παράγραφο 6 του ανωτέρω νόμου δίνεται μια λιτή εννοιολογική προσέγγιση της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διοίκησης, όπου την ταυτίζει με τη διαχείριση των δημοσιονομικών πόρων βασισμένη στις αρχές της οικονομικότητας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας. Με την εφαρμογή του Ν.3492/2006 καθιερώθηκαν ελεγκτικές διαδικασίες και καθορίστηκαν ανεξάρτητα όργανα που προωθούσαν την υιοθέτηση της αρχής της χρηστής και σύννομης δημοσιονομικής διαχείρισης σε κάθε πτυχή του Δημοσίου, καλύπτοντας τις μέχρι τότε ελλείψεις στον εσωτερικό ελεγκτικό μηχανισμό των δημοσίων δαπανών και συμβάλλοντας στον εντοπισμό και την πάταξη φαινομένων κακοδιαχείρισης και διαφθοράς στη διαχείριση των δημοσιονομικών από τους δημόσιους φορείς.

Ο Νόμος 3871/2010 «Δημοσιονομική διαχείριση και Ευθύνη» αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα προς τη βελτίωση της οικονομικής διαχείρισης στην Ελλάδα, σε μια περίοδο έντονων δημοσιονομικών προκλήσεων και κρίσης. Θεσπίστηκε ως μέρος των προσπαθειών της χώρας να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2009 και τις πιέσεις που ασκήθηκαν από τους διεθνείς δανειστές. Ο νόμος αυτός αποτελεί την πιο σημαντική νομοθετική ρύθμιση η οποία ενσωματώνει μέτρα για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής σταθερότητας και τη χρηστή διαχείριση του δημόσιου χρήματος.

Όπως διατυπώνεται στην Αιτιολογική Έκθεση του νόμου, απώτερος σκοπός του νομοσχεδίου είναι η θέσπιση ριζικών μεταρρυθμίσεων αναφορικά με το δημοσιονομικό σύστημα, με εφαρμογή κανονισμών που αφορούν τους φορείς κατάρτισης, εκτέλεσης και ελέγχου του προϋπολογισμού (Αιτιολογική έκθεση νόμου 3871/2010). Με τον ν. 3871/2010 αναδεικνύεται η καθολική ισχύ της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης από κάθε φορέα του Δημοσίου που καλείται να διαχειριστεί δημόσια περιουσία και κονδύλια. Επιπλέον, εισάγονται εκσυγχρονισμένα μοντέλα διαχείρισης και εναρμονίζονται οι εγχώριες πρακτικές με αυτές που ακολουθούν τα υπόλοιπα κράτη- μέλη της Ε.Ε..

Όπως προκύπτει από το κείμενο του Ν. 3871/2010, η αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και ο έλεγχος υλοποίησής της έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα, ενώ καθορίζονται οι διαδικασίες για την κατάρτιση και εκτέλεση του προϋπολογισμού με εφαρμογή των αρχών της οικονομικότητας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας στα κονδύλια του προϋπολογισμού.

Ο Νόμος 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας - Δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» είναι μια σημαντική νομοθετική πράξη που εισήγαγε περαιτέρω μεταρρυθμίσεις στη δημοσιονομική διαχείριση και ευθύνη στην Ελλάδα, συνεχίζοντας την πορεία που χάραχθηκε από τον Νόμο 3871/2010. Επιδιώκει την ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας και τη βελτίωση της διαφάνειας και της λογοδοσίας στη χρήση των δημόσιων πόρων.

Με τη θέσπιση του ν. 4270/2014 ενσωματώνεται στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2011/85/ΕΕ που προβλέπει τις απαιτήσεις για το δημοσιονομικό σύστημα κατάρτισης και εκτέλεσης των Προϋπολογισμών που εφαρμόζουν τα Κ-Μ της Ε.Ε., ενώ παράλληλα προσεγγίζονται και επικαιροποιούνται οι αρχές της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας. Στη θέσπιση σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης, αριθμητικών δημοσιονομικών

κανόνων (fiscal rules), με σαφώς διατυπωμένο καθορισμό στόχων, καθώς και των κανόνων της πορείας προσαρμογής σε αυτούς, αλλά και διορθωτικών μηχανισμών, σε περιπτώσεις απόκλισης. Τον ορισμό περιορισμένου αριθμού ειδικών περιστάσεων, στις οποίες θα ενεργοποιούνται τυχόν ρήτρες διαφυγής από τους παραπάνω κανόνες. Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική, τις συστάσεις των διεθνών οργανισμών αλλά και τη διεθνή βιβλιογραφία, οι δημοσιονομικοί κανόνες συμβάλλουν στη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση, προσαρμογή και πειθαρχία, καθώς και στη διατήρηση των επιθυμητών δημοσιονομικών επιδόσεων, μετά τη λήξη έκτακτων προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής.

Μερικά από τα κύρια σημεία του Νόμου 4270/2014 περιλαμβάνουν:

- Καθιέρωση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Στρατηγικής: Εισάγει το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Στρατηγικής, το οποίο προβλέπει τον σχεδιασμό και την έγκριση των δημοσιονομικών στόχων και πολιτικών για μια περίοδο τεσσάρων ετών.
- Ενίσχυση της Ροής Πληροφοριών: Καθιερώνει νέους μηχανισμούς για τη συλλογή και δημοσίευση δημοσιονομικών στοιχείων, βελτιώνοντας τη διαφάνεια και για τη διασφάλιση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης.
- Δημοσιονομικοί Κανόνες και Μηχανισμοί Εποπτείας: Εισάγει συγκεκριμένους δημοσιονομικούς κανόνες και μηχανισμούς εποπτείας για να εξασφαλίσει την τήρηση των δημοσιονομικών στόχων.
- Αξιολόγηση και Λογοδοσία των Δημόσιων Φορέων: Καθιερώνει διαδικασίες για την αξιολόγηση και λογοδοσία των δημόσιων φορέων όσον αφορά τη διαχείριση των οικονομικών τους. Αναφορικά με την ενίσχυση του πλαισίου χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, διαχωρίζονται οι ρόλοι του Διατάκτη και του Προϊστάμενου οικονομικών υπηρεσιών των φορέων. Οι προϊστάμενοι των οικονομικών υπηρεσιών των δημόσιων φορέων, σύμφωνα με το άρθρο 24 του νόμου, φέρουν την ευθύνη να προασπίζουν την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και την εφαρμογή της σε όλες τις διαδικασίες διαχείρισης δημόσιων πόρων.

Στο άρθρο 33 του ν. 4270/2014 προσεγγίζεται ως έννοια η ΑΧΔΔ και γίνεται αναφορά των γενικών αρχών για την οικονομική διαχείριση των δημόσιων κονδυλίων της Γενικής Κυβέρνησης. Ορίζεται στο ίδιο άρθρο ότι η ορθολογική δημοσιονομική διαχείριση στο πλαίσιο της Γενικής Κυβέρνησης διέπεται από τις αρχές της υπευθυνότητας και λογοδοσίας, της διαφάνειας και της ειλικρίνειας και από την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης. Η αρχή της διαφάνειας και η αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης επιδιώκουν να προάγουν μια αποτελεσματική διαχείριση, καθώς και να αποτρέψουν ή να περιορίσουν την εμφάνιση παρατυπιών και διαφθοράς, επιτρέποντας έναν ουσιαστικό δημοσιονομικό έλεγχο.

2.5. Δημοσιονομικός Έλεγχος και ΑΧΔΔ

Στην παρούσα υποενότητα μελετώνται το αντικείμενο και τα είδη του δημοσιονομικού ελέγχου. Έμφαση δίνεται σε αυτά διότι, η ΑΧΔΔ, βασίζεται στον δημοσιονομικό έλεγχο. Αναλυτικά με βάση την Εθνική Αρχή Διαφάνειας (2021) διακρίνει κανείς ανάμεσα στους σκοπούς κάθε κατηγορίας ελέγχου, τη βάση τους, τις μεθόδους που εφαρμόζονται και τα κριτήρια ελέγχου. Έτσι, αρχικά, για τον δημοσιονομικό έλεγχο, διαπιστώνει κανείς πως αυτός αφορά την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των δημοσιονομικών αναφορών, που εκδίδει κάθε οντότητα και χρησιμοποιεί δεδομένα για χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Επιστημονική του βάση είναι η λογιστική επιστήμη και η νομική ενώ το πλαίσió του είναι πλήρως τυποποιημένο

με τη χρήση κριτηρίων τα οποία δεν εξαρτώνται από τον ελεγκτή αλλά από το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο.

Ο δημοσιονομικός έλεγχος αποτελεί κρίσιμη διαδικασία για τη διασφάλιση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης. Η ΑΧΔΔ επιδιώκει την αποτελεσματική, αποδοτική και οικονομική χρήση των δημόσιων πόρων, διασφαλίζοντας παράλληλα τη νομιμότητα και την κανονικότητα των οικονομικών πράξεων. Ο ρόλος του δημοσιονομικού ελέγχου είναι να αξιολογεί την εφαρμογή αυτής της αρχής, εντοπίζοντας αδυναμίες και προτείνοντας βελτιώσεις. Περιλαμβάνει την εξέταση και την αξιολόγηση των οικονομικών συναλλαγών και των διαχειριστικών πρακτικών δημόσιων οργανισμών. Σκοπός του είναι να διασφαλίσει ότι οι δημόσιοι πόροι διαχειρίζονται με τρόπο που προάγει την αποδοτικότητα, την αποτελεσματικότητα και την οικονομικότητα (Diamond, 2002).

Τα κριτήρια ελέγχου στον δημοσιονομικό έλεγχο είναι, επίσης, κοινά σε όλους τους οργανισμούς και σε όλους τους ελέγχους που διενεργούνται. Αυτό γίνεται ούτως ώστε να υπάρχει διαφάνεια στη διαδικασία και αξιοπιστία στον έλεγχο. Τα αποτελέσματα των δημοσιονομικών ελέγχων, πάντοτε και υποχρεωτικά, δημοσιεύονται και είναι διαθέσιμα σε όλους τους πολίτες στα πλαίσια της εφαρμογής της ΑΧΔΔ (Νάσαινα, 2019).

Γενικότερα, διακρίνει κανείς μεταξύ τριών κατηγοριών ελέγχου: των χρηματοοικονομικών, των ελέγχων συμμόρφωσης και των ελέγχων επιδόσεων. Οι χρηματοοικονομικοί έλεγχοι επικεντρώνονται στα έγγραφα τα οποία αναφέρονται στις οικονομικές επιδόσεις, τις λογιστικές διαδικασίες, τις δαπάνες, τις αγορές και, γενικά, τα έξοδα των οργανισμών. Δίνουν έμφαση στα αποτελέσματα των χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων σε σχέση με τα λογιστικά πρότυπα (ΕΕΣ, 2024^α).

Οι έλεγχοι συμμόρφωσης, έπειτα, επαληθεύουν τον βαθμό στον οποίο ένας οργανισμός ή, γενικά, μια οικονομική οντότητα, συμμορφώνεται με το ισχύον δίκαιο και τα πρότυπα τα οποία εφαρμόζει ή προβλέπονται (Σιώρη, 2020). Έπειτα, οι έλεγχοι επιδόσεων αφορούν το κατά πόσο οι πόροι, οι οποίοι έχουν δαπανηθεί από έναν φορέα έχουν χρησιμοποιηθεί με τρόπο αποδοτικό, αποτελεσματικό και βιώσιμο (ΕΕΣ, 2024^α).

Έλεγχος μπορεί να γίνει σε επίπεδο κρατικού προϋπολογισμού, όπως και σε επίπεδο λειτουργίας των εθνικών, τοπικών ή και ανεξάρτητων αρχών. Οι έλεγχοι αυτοί αφορούν ευρύτερα όσους οργανισμούς διαχειρίζονται δημόσιους πόρους ανάλογα με το αντικείμενο κάθε οργανισμού και το είδος των πόρων που διαχειρίζονται. Συχνότερα, ο έλεγχος είναι τακτικός και γίνεται σε ετήσια βάση. Ωστόσο, ο δημοσιονομικός έλεγχος αφορά κυρίως κυβερνητικές υπηρεσίες, όπως τα Υπουργεία (Εθνική Αρχή Διαφάνειας, 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΧΔΔ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Το παρόν κεφάλαιο επικεντρώνεται σε μια βιβλιογραφική επισκόπηση των αποτελεσμάτων της εφαρμογής της ΑΧΔΔ στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ευημερία και τη λειτουργία των δημοσίων φορέων, όπως προέκυψαν από τη βιβλιογραφική επισκόπηση. Παρατίθενται οι θετικές επιπτώσεις της ενσωμάτωσης της ΑΧΔΔ στη δημοσιονομική πολιτική και γίνεται αντιπαραβολή με τις αδυναμίες, τις προκλήσεις και τις αμφισβητήσεις που εγείρονται γύρω από την αποτελεσματικότητα της αρχής, όπως προκύπτουν από τη βιβλιογραφική επισκόπηση. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι δημοσιονομικές προσαρμογές που έχουν λάβει χώρα στην ελληνική οικονομία και μια ανασκόπηση κριτικών σκέψεων σχετικά με την αποτελεσματική εφαρμογή της ΑΧΔΔ στην Ελλάδα.

3.1. Θετικές επιπτώσεις της εφαρμογής της ΑΧΔΔ στο πλαίσιο μιας Νέας Δημοσιονομικής Διακυβέρνησης

Η Νέα Δημοσιονομική Διακυβέρνηση εισάγει πρακτικές του ιδιωτικού τομέα στη δημόσια διοίκηση και η Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης, ως κομμάτι της ΝΔΔ, θέτει το πλαίσιο των κανόνων που πρέπει να ενσωματωθούν στη διαχείριση των δημοσιονομικών πόρων με στόχο τη βελτίωση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική επισκόπηση, η εφαρμογή της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης είναι κρίσιμη για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και τη διασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας, καθώς επικεντρώνεται στη διαφάνεια, τη λογοδοσία, την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα στη διαχείριση των δημόσιων πόρων. Η βιβλιογραφία προσφέρει ποικίλες προσεγγίσεις και ευρήματα σχετικά με τα αποτελέσματα της εφαρμογής αυτής της αρχής για την κοινωνία.

Έρευνες προωθούν την άποψη ότι η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση μπορεί να έχει θετικές επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, καθώς με τη μέτρηση της παραγωγικής λειτουργίας των κρατικών λειτουργιών και με την ευέλικτη διαχείριση των δημοσιονομικών πόρων, με τρόπο που προσιδιάζει τον ιδιωτικό τομέα, επιτυγχάνεται βελτίωση της αποδοτικότητας, μείωση των δημοσιονομικών κινδύνων και ενισχύεται η εμπιστοσύνη στην οικονομική πολιτική. Σε μελέτη του ο Barro (1990) εξετάζει τον ρόλο των δημόσιων δαπανών και της δημοσιονομικής πολιτικής στην οικονομική ανάπτυξη, τονίζοντας ότι η αποδοτική χρήση των δημοσίων πόρων μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη οικονομική ανάπτυξη. Οι Baldacci et al. (2004) εξετάζουν πώς η δημοσιονομική πολιτική και η διαχείριση μπορούν να επηρεάσουν την οικονομική ανάπτυξη σε χώρες χαμηλού εισοδήματος χρησιμοποιώντας σχετικούς οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες και καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι χώρες που επιτυγχάνουν υψηλή ποιότητα διακυβέρνησης και δημοσιονομικής πειθαρχίας μπορούν να δουν σημαντικά οφέλη στην οικονομική ανάπτυξη, κυρίως μέσω της καλύτερης χρήσης των δημόσιων επενδύσεων και της μακροοικονομικής σταθερότητας. Η αποδοτική διαχείριση των δημόσιων πόρων είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, ενώ υπογραμμίζουν ότι οι χώρες που καταφέρνουν να κατανέμουν και να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τους πόρους τους βλέπουν καλύτερα αποτελέσματα στην ανάπτυξη. Ακόμη, έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) (2012) αναφέρει ότι ο βαθμός δημοσιονομικής διαφάνειας έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα πρόβλεψης της δημοσιονομικής αξιοπιστίας και απόδοσης μιας χώρας, ενώ η χρηστή δημοσιονομική διοίκηση μπορεί να βελτιώσει τη δημοσιονομική απόδοση και να ενισχύσει

την οικονομική ευημερία, προλαμβάνοντας δυσμενή σενάρια και ενισχύοντας την εμπιστοσύνη στις οικονομικές πολιτικές.

Υποστηρικτές της χρηστής διαχείρισης των δημοσιονομικών θεωρούν ότι η εφαρμογή τεχνικών που εφαρμόζονται στον ιδιωτικό τομέα, που στόχο έχουν την επίτευξη της καλύτερης σχέσης κόστους- οφέλους, μπορεί να βελτιώσει την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των δημόσιων υπηρεσιών (Hood, 1991). Οι ιδιωτικές εταιρείες συχνά λειτουργούν με περισσότερη οικονομική αυστηρότητα και αποδοτικότητα, χαρακτηριστικά που είναι δυνατό να υιοθετηθούν και στον δημόσιο τομέα.

Ακόμη, η υιοθέτηση τεχνικών μέτρησης της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των στρατηγικών δημοσιονομικής διαχείρισης με τη χρήση δεικτών απόδοσης και η δημοσίευση των αποτελεσμάτων μπορεί να ενισχύσει τη διαφάνεια και την υπευθυνότητα, όπως πρεσβεύει η ΑΧΔΔ. Σύμφωνα με τους Pollitt & Bouckaert (2011), η αποκάλυψη των πληροφοριών για το πώς διαχειρίζεται η δημόσια διοίκηση τους δημόσιους πόρους, τα κονδύλια που καλύπτονται και τα αποτελέσματα των πολιτικών τους βοηθά τους πολίτες και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς να αξιολογήσουν την απόδοση των δημόσιων υπηρεσιών.

Ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που πρεσβεύει η ΑΧΔΔ είναι η διαφάνεια στη διαχείριση της δημόσιας περιουσίας. Η ύπαρξη διαφάνειας στη δημοσιονομική διαχείριση οδηγεί σε καλύτερη ενημέρωση των πολιτών και σε αυξημένη εμπιστοσύνη προς τις δημόσιες αρχές. Η δημοσιοποίηση των προϋπολογισμών, των δαπανών και των αποτελεσμάτων των δημοσίων έργων στο κοινωνικό σύνολο επιτρέπει στους πολίτες να παρακολουθούν τη διαχείριση των πόρων και να ζητούν λογοδοσία, ενώ μειώνει τις πιθανότητες διαφθοράς και κακοδιαχείρισης από τους δημόσιους φορείς (Alt & Lassen, 2006).

Επιπλέον θεμελιώδες συστατικό για την εφαρμογή αποτελεσματικής χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης είναι η λογοδοσία, καθώς διασφαλίζει ότι οι δημόσιοι λειτουργοί είναι υπόλογοι για τις αποφάσεις και τις δράσεις τους. Σύμφωνα με τον Heald (2003), η ενίσχυση των μηχανισμών λογοδοσίας οδηγεί σε μεγαλύτερη υπευθυνότητα και καλύτερη διαχείριση των δημόσιων πόρων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αποτελεσματικότερη παροχή δημόσιων υπηρεσιών και την ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Πέρα από τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, η αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης προωθεί την ορθολογική κατανομή των δημόσιων πόρων, με στόχο τη μέγιστη αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα. Η αποδοτική διαχείριση των δημόσιων πόρων συμβάλλει στη μείωση της σπατάλης και στην αύξηση της αξίας των δημόσιων δαπανών (Flyvbjerg, Bruzelius, & Rothengatter, 2003). Σύμφωνα με τον Moore (1995), οι πόροι πρέπει να κατανέμονται με τρόπο που να μεγιστοποιείται η απόδοση και η αξία για την κοινωνία, ενώ τονίζει ότι οι δημόσιοι οργανισμοί πρέπει να επικεντρώνονται στη δημιουργία αξίας για τους πολίτες, όχι μόνο στην εκτέλεση διαδικασιών. Ως αποτέλεσμα αυτής της στρατηγικής με έμφαση στην οικονομικότητα και την αποδοτική αξιοποίηση των κονδυλίων θα είναι η καλύτερη παροχή υπηρεσιών και η βελτίωση των υποδομών, που ενισχύουν την ποιότητα ζωής των πολιτών.

Παράλληλα, σύμφωνα με τον Drummond et al. (2005), η εφαρμογή οικονομικών αξιολογήσεων και η ανάλυση του κόστους και των οφελών συμβάλλουν στη λήψη πιο ενημερωμένων αποφάσεων και στην εξασφάλιση ότι οι δημόσιες δαπάνες αποδίδουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Επομένως, η αποτελεσματική διαχείριση των δημοσιονομικών πόρων μπορεί να οδηγήσει σε βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας. Φαίνεται, λοιπόν, ότι η ενσωμάτωση δημοσιονομικών αρχών και κανόνων στη δημοσιονομική διαχείριση των δημόσιων πόρων, όπως η ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας προς καταστολή

αθέμιτων ενεργειών και ατασθαλιών, συντελεί στην επανάκαμψη της οικονομίας της χώρας (Δρακοπούλου, 2022).

Όπως συμπεραίνουν οι Roubini & Sachs (1989), η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση μειώνει την πολιτικοποίηση των δημοσιονομικών αποφάσεων, προάγοντας τη λήψη αποφάσεων με βάση αντικειμενικά κριτήρια και με γνώμονα τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της κοινωνίας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της οικονομικής σταθερότητας και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στο κράτος.

Η ΑΧΔΔ ενισχύει την ανεξαρτησία των ελεγκτικών μηχανισμών, καθώς θεωρείται κρίσιμη η συμβολή της στη διασφάλιση της ορθολογικής διαχείρισης των δημόσιων πόρων και στην πρόληψη φαινομένων κακοδιαχείρισης. Η ανεξαρτησία επιτρέπει στους ελεγκτικούς μηχανισμούς να λειτουργούν χωρίς πολιτικές παρεμβάσεις, εξασφαλίζοντας την αντικειμενικότητα και την αξιοπιστία των ελέγχων των κονδυλίων και της αξιοποίησης των δημόσιων πόρων (Pope, 2000).

Ο ρόλος της ΑΧΔΔ θεωρείται σημαντικός για την αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων και αβεβαιοτήτων καθώς και για τη διατήρηση της δημοσιονομικής σταθερότητας. Η ύπαρξη προβλέψεων και σχεδίων αντιμετώπισης κρίσεων και δυσμενών σεναρίων επιτρέπει στις κυβερνήσεις να ανταποκρίνονται καλύτερα σε απρόβλεπτες καταστάσεις, μειώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις στις δημόσιες δαπάνες και στην κοινωνική ευημερία (Fiszbein & Schady, 2009). Ακόμη, ο Stiglitz (2002) υποστηρίζει ότι η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση συμβάλλει στην αύξηση της ανθεκτικότητας των οικονομιών απέναντι σε εξωτερικούς κλυδωνισμούς, προωθώντας τη δημοσιονομική πειθαρχία και την υπεύθυνη διαχείριση των πόρων, συνεπώς βοηθάει τις χώρες να είναι πιο σταθερές στις διεθνείς οικονομικές κρίσεις.

Συνοψίζοντας, υπάρχουν έρευνες αλλά και επιστημονικές απόψεις οι οποίες υποστηρίζουν ότι η εφαρμογή της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης έχει θετικά αποτελέσματα για την κοινωνία, ενισχύοντας τη διαφάνεια, τη λογοδοσία, την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα στη διαχείριση των δημόσιων πόρων. Αυτές οι πρακτικές οδηγούν σε βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας, της οικονομικής σταθερότητας και της εμπιστοσύνης των πολιτών στους δημόσιους θεσμούς. Ωστόσο, η επιτυχία της εφαρμογής αυτής της αρχής εξαρτάται από την ύπαρξη ισχυρών και ανεξάρτητων ελεγκτικών μηχανισμών, την αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων και την ικανότητα αντιμετώπισης των προκλήσεων της παγκοσμιοποίησης.

3.2. Αδυναμίες, προκλήσεις και αρνητικές επιπτώσεις από την εφαρμογή της ΑΧΔΔ

Ενώ οι ευρωπαϊκοί θεσμοί στηρίζουν επισήμως την ΑΧΔΔ και τη συνετή διαχείριση των δημοσιονομικών μέσων ως την καλύτερη συνταγή για την εδραίωση της οικονομικής σταθερότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης, εμπειρικές μελέτες και επιστημονικά άρθρα επισύρουν σειρά αμφιβολιών αναφορικά με τα οφέλη της αρχής και τις θετικές επιπτώσεις των περιοριστικών δημοσιονομικών πολιτικών για τα κράτη. Παρόλο που επικρατεί μια αισιόδοξη άποψη ότι η ΑΧΔΔ είναι σημαντική για την επίτευξη της διαφάνειας, της λογοδοσίας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας στη διαχείριση των δημόσιων πόρων, η εφαρμογή της φαίνεται ότι συνδέεται με ποικίλες προκλήσεις και ανησυχίες που μπορεί να επιφέρουν αρνητικά αποτελέσματα για την κοινωνία.

Στο σύγχρονο μακροοικονομικό περιβάλλον επίκαιρο και σημαντικό ζήτημα για την εύρυθμη λειτουργία του οικονομικού συστήματος είναι η έξαρση των φαινομένων ανισότητας στις

προηγμένες οικονομίες. Στην Ευρωζώνη, ένα τέτοιο ζήτημα γίνεται όλο και πιο φλέγον λόγω της αδυναμίας μεμονωμένων χωρών να αντιμετωπίσουν αυτές τις ανισότητες για διάφορους λόγους, όπως η ανάγκη σεβασμού των δημοσιονομικών παραμέτρων, ο μειωμένος ρυθμός ανάπτυξης και η ανάγκη για ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε μια παγκοσμιοποιημένη αγορά (Canale & Liotti, 2022). Σύμφωνα με τους Canale & Liotti (2022), η επακόλουθη μείωση των διαθέσιμων πόρων, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, περιορίζει την ικανότητα των μεμονωμένων κρατών να διαχειρίζονται τη δημόσια ισορροπία και να επιτύχουν τον στόχο μιας πιο ισότιμης κοινωνίας. Μάλιστα, τα πρόσφατα πολιτικά γεγονότα τόσο στις δυτικές όσο και στις ανατολικές χώρες υποδηλώνουν ότι η εισοδηματική ανισότητα, ως επακόλουθο της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής, ενισχύει τον ευρωσκεπτικισμό, ειδικά μεταξύ των ατόμων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, και ότι απειλεί τη συγκρότηση μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης Ευρώπης (Kuhn et al., 2016).

Όπως αναφέρει έκθεση του ΔΝΤ (2014), η προτεραιότητα που αποδίδεται στα βιώσιμα δημόσια οικονομικά και τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση φαίνεται να περιορίζει την ικανότητα των προηγμένων οικονομιών να αναδιανέμουν τους πόρους και να εξομαλύνουν τις υπερβολικές εισοδηματικές ανισότητες μεταξύ των ατόμων σε μια χώρα. Αναφορικά με το παραπάνω συμπέρασμα, οι Agnello και Sousa (2014) σε άρθρο τους διαπιστώνουν ότι σε 18 χώρες του ΟΟΣΑ την περίοδο 1978–2009, μια μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα συνδέεται με μέτρα λιτότητας, με αποτέλεσμα την αύξηση των περικοπών δαπανών και όχι των αυξήσεων φόρων. Επίσης, μελέτη του Crettaz (2015) σε στατιστικά δεδομένα του EU-SILC για το 2008, 2011 και 2012 χωρών της ΕΕ (Αυστρία, Γερμανία, Ελλάδα, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο) έδειξε ότι οι περιορισμοί των δαπανών στις κοινωνικές παροχές και η απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, που εφαρμόστηκαν για την αντιμετώπιση της επιδείνωσης των δημοσίων λογαριασμών και τη χρηστή διαχείριση των δημοσιονομικών, επέφερε μια νέα μορφή φτώχειας, «τη φτώχεια εργασίας», όπου οι εργαζόμενοι δεν μπορούν να καλύπτουν τις ανάγκες τους με το εισόδημα που λαμβάνουν.

Αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα της ΑΧΔΔ και τις επιπτώσεις της εγείρουν και οι Darvas et al. (2014), οι οποίοι καταλήγουν ότι σε περιόδους κρίσης εφαρμόζονται προγράμματα δημοσιονομικής εξυγίανσης, παράλληλα όμως ανακύπτουν αντίξοες κοινωνικές συνθήκες. Από την ανάλυσή τους συμπεραίνουν ότι οι χώρες της ΕΕ που επλήγησαν περισσότερο δεν είχαν άλλη επιλογή από το να εξυγιάσουν τα δημόσια οικονομικά τους, ωστόσο οι περιοριστικές πολιτικές και οι περικοπές δαπανών είχαν μικτά αποτελέσματα για το βιοτικό επίπεδο του κοινωνικού συνόλου και τις τάσεις της φτώχειας στην Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα (Darvas et al., 2014):

- η προκαταρκτική δημοσιονομική εξυγίανση υπερέβαλε την πτώση της παραγωγής και ως εκ τούτου αύξησε την ανεργία
- η μεγάλη δημόσια στήριξη που δόθηκε στον χρηματοπιστωτικό τομέα μείωσε τους πόρους που διαθέτουν οι κυβερνήσεις για να στηρίξουν τους φτωχούς και χρειάστηκαν μεγαλύτερες συνολικές δημοσιονομικές προσαρμογές στις περισσότερες χώρες της ΕΕ·
- η διατήρηση των κοινωνικών δαπανών έναντι άλλων κατηγοριών δαπανών μπορεί να μετριάσει τις αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης
- η επιδοματική πολιτική προς τους ηλικιωμένους έναντι της οικονομικής ενίσχυσης των οικογενειών και των παιδιών (μέσω σχετικά πιο κοινωνικών δαπανών) φαίνεται να επιδρά αρνητικά στη φτώχεια, η οποία είναι πιο διαδεδομένη μεταξύ των νέων παρά μεταξύ των ηλικιωμένων

- η προοδευτική μείωση των μισθών του δημόσιου τομέα δεν φαίνεται να έχει επηρεάσει το φτωχότερο τμήμα της κοινωνίας, αφού οι μισθοί στον δημόσιο τομέα είναι κατά μέσο όρο πολύ υψηλότεροι από τον ιδιωτικό, ωστόσο αν οι περικοπές μισθών του δημόσιου τομέα οδηγούν και σε περικοπές μισθών του ιδιωτικού τομέα, τότε έμμεσα οι χαμηλότερες εισοδηματικά τάξεις μπορεί να έχουν επηρεαστεί και οι απολύσεις στον δημόσιο τομέα αύξησαν την ανεργία σε μια περίοδο που οι ευκαιρίες απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα ήταν ελάχιστες
- Οι συντελεστές φόρου εργασίας και κατανάλωσης μειώθηκαν εκεί όπου αυτοί οι συντελεστές ήταν υψηλοί πριν την κρίση και αυξήθηκαν όπου τα ποσοστά αυτά ήταν αρχικά χαμηλά, με ελαφρά συνολική μείωση των φόρων εργασίας και συνολική αύξηση των φόρων κατανάλωσης στην ΕΕ. Αφού οι φόροι εργασίας είναι τυπικά προοδευτικοί ενώ οι φόροι κατανάλωσης συνήθως έχουν οπισθοδρομικές επιπτώσεις, αφού τα φτωχότερα στρώματα της κοινωνίας ξοδεύουν μεγαλύτερο κλάσμα του εισοδήματός τους από την κατανάλωση, μια μετάβαση από το πρώτο στο δεύτερο, αν και συμβάλλει στην αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας των τιμών, ενδέχεται να έχει αρνητικό αντίκτυπο στις αδύναμες εισοδηματικά και κοινωνικά τάξεις.

Οι Canale & Liotti (2022) μελέτησαν την ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ χρηστής δημοσιονομικής πολιτικής και απόλυτης φτώχειας στην Ευρωζώνη, ερευνώντας 19 χώρες της Ευρωζώνης για την περίοδο 2005-2017 και κάνοντας χρήση του δείκτη «υλική υστέρηση» για τον προσδιορισμό της φτώχειας, δηλαδή τον αριθμό των ανθρώπων που πλήττονται από την έλλειψη βασικών πόρων για να ζήσουν αξιοπρεπώς σε μια σύγχρονη χώρα. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα περιοριστικά δημοσιονομικά μέτρα αυξάνουν τα επίπεδα φτώχειας, ενώ τα επεκτατικά τα μειώνουν. Οι περικοπές στις δημόσιες δαπάνες φαίνεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη, να μειώνουν περαιτέρω την εσωτερική ζήτηση και να κάνουν ακόμη πιο δύσκολη την αποπληρωμή των χρεών στο μέλλον. Η έρευνα, λοιπόν, αναδεικνύει το συμπέρασμα ότι η υλική στέρση αυξάνεται με την παρουσία περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής και μειώνεται στην αντίθετη περίπτωση. Κατά τη διάρκεια των ακραίων μακροοικονομικών συνθηκών, οι εθνικές κυβερνήσεις που ανήκουν στην Ευρωζώνη φαίνεται να αδυνατούν να επιτύχουν τον στόχο της υγιούς δημόσιας οικονομίας, ενώ ταυτόχρονα αντιμετωπίζουν την απόλυτη φτώχεια (Canale & Liotti, 2022). Ταυτόχρονα, η αύξηση της φτώχειας αποδυναμώνει την πολιτική συναίνεση και υπονομεύει τη μελλοντική ύπαρξη της νομισματικής ένωσης (Canale & Liotti, 2022).

Ο Bertola (2010) υποστηρίζει ότι η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) συνδέθηκε με μια αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας που προήλθε από τη μείωση της γενναιοδωρίας των κοινωνικών πολιτικών. Συνεπώς, θεωρείται ότι η χρηστή διαχείριση των δημοσίων μέσων με πιο κοινωνικό χαρακτήρα λειτουργεί ως καταλύτης στην αποτελεσματικότητα των κοινωνικών δαπανών και στην ανάπτυξη. Σε εμπειρική μελέτη τους οι Dafermos και Papatheodorou (2013) εξετάζουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανισότητα και τη φτώχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας και η διακυβέρνηση, παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο. Χώρες με πιο αποτελεσματικά συστήματα κοινωνικής προστασίας και υψηλότερα επίπεδα κοινωνικών δαπανών καταγράφουν χαμηλότερα επίπεδα ανισότητας και φτώχειας. Ως αντίδοτο σε αυτή την τάση, οι συγγραφείς υπογραμμίζουν την ανάγκη για δομικές μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας και στην ενίσχυση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, και όχι απλά στην περικοπή των δαπανών κοινωνικής πρόνοιας (Dafermos & Papatheodorou, 2013). Επιπλέον, οι Παπαθεοδώρου και Μισσός (2013), σε επιστημονική τους έκθεση σχετικά με την τάση της οικονομικής ανισότητας και

φτώχειας στην Ελλάδα και την ΕΕ μετά την εμφάνιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης επιβεβαιώνουν το ότι οι συνθήκες διαβίωσης στην Ελλάδα επιδεινώθηκαν με την εφαρμογή των πολιτικών λιτότητας και ότι αποτελεσματικός παράγοντας στην εξάλειψη της φτώχειας και των ανισοτήτων είναι το σύστημα κοινωνικής προστασίας, και όχι απλά η εξομάλυνση των εισοδηματικών διαφορών ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά πληθυσμιακών ομάδων. Συνεπώς, επισημαίνουν με τη σειρά τους ότι οι πολιτικές περικοπής δαπανών για κοινωνική προστασία στο όνομα των μνημονιακών δεσμεύσεων συντελούν στην επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης και των φαινομένων ανισότητας (Παπαθεοδώρου & Μισσός, 2013).

Παράλληλα με την αύξηση των ανισοτήτων και τον κλυδωνισμό του κοινωνικού συστήματος, στη βιβλιογραφία υπάρχουν μελέτες που δείχνουν ότι η εφαρμογή της ΑΧΔΔ μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη. Για παράδειγμα, οι Blanchard & Leigh (2013) μελέτησαν τις επιπτώσεις των δημοσιονομικών περιορισμών στην οικονομική ανάπτυξη και αναφέρουν ότι η υπερβολική έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία και την περιστολή των δαπανών μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικές συνέπειες για την οικονομική ανάπτυξη, ιδιαίτερα σε περιόδους ύφεσης. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και οι Guajardo et al. (2014), οι οποίοι ανέλυσαν τον αντίκτυπο των δημοσιονομικών πολιτικών λιτότητας, χρησιμοποιώντας δεδομένα δημοσιονομικών προσαρμογών από 15 χώρες μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και συγκρίνοντας τις οικονομικές επιδόσεις των χωρών πριν και μετά την εφαρμογή των δημοσιονομικών μέτρων. Συγκεκριμένα, επισημαίνουν ότι οι δημοσιονομικές περικοπές, οι αυξήσεις φόρων και οι πολιτικές δημοσιονομικής λιτότητας ενδεχομένως να μην οδηγήσουν στην αναμενόμενη οικονομική ανάπτυξη, αλλά αντιθέτως να την επιδεινώσουν, ιδιαίτερα σε χώρες με αδύναμες οικονομίες.

Ακόμη, οι Heinemann et al. (2018) εξέτασαν την επίδραση των δημοσιονομικών κανόνων στη δημοσιονομική πολιτική μέσω μιας μετα-ανάλυσης δεδομένων από 30 προηγούμενες μελέτες, η οποία είναι μια στατιστική τεχνική που συνδυάζει τα αποτελέσματα από πολλές μελέτες για να προσδιορίσει συνολικά συμπεράσματα. Με την έρευνα τους τονίζουν ότι οι δημοσιονομικοί κανόνες μπορούν να συμβάλουν στη δημοσιονομική πειθαρχία και στη μείωση των ελλειμμάτων και του χρέους, αλλά η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως ο τύπος των κανόνων, η ύπαρξη ισχυρών μηχανισμών επιβολής και το θεσμικό πλαίσιο της χώρας. Επισημαίνεται ότι η εφαρμογή αυτών των κανόνων πρέπει να είναι ισορροπημένη και να λαμβάνει υπόψη τις οικονομικές συνθήκες, ώστε να αποφεύγεται η υπερβολική αυστηρότητα που μπορεί να περιορίσει την οικονομική ευελιξία.

Επιπρόσθετα, η εφαρμογή της ΑΧΔΔ περιλαμβάνει τη χρήση αναλύσεων Κόστους-Οφέλους (Κ-Ο) και Κόστους-Αποτελεσματικότητας (Κ-Α). Ωστόσο, αυτές οι αναλύσεις ενέχουν ορισμένους περιορισμούς που μπορεί να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητα του δημοσιονομικού ελέγχου και την αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών. Ο πρώτος βασικός περιορισμός της εφαρμογής και εστίασης σε ένα αμιγώς τεχνοκρατικό μοντέλο σχετίζεται με το ότι η τεχνοκρατική αντίληψη της ΑΧΔΔ και η εστίαση σε αμιγώς ποσοτικούς δείκτες δε λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση της κοινωνικής ευημερίας. Αυτό σημαίνει πως έμφαση δίνεται στην εξοικονόμηση πόρων και στα αποτελέσματα των οικονομικών αναλύσεων αντί για τον αντίκτυπο μιας πολιτικής, δράσης ή ενός σχεδίου στον μέσο πολίτη (Everson, 2012). Η αποτίμηση ποιοτικών οφελών και κόστους, όπως οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις, είναι συχνά δύσκολη και αβέβαιη (Pearce et al., 2006).

Παρόμοιοι είναι και οι περιορισμοί της χρήσης της ανάλυσης Κ-Ο και Κ-Α. Η σχέση κόστους – οφέλους η οποία έχει εφαρμογές και, μάλιστα, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στη σύγκριση μεταξύ εναλλακτικών ή την εξέταση της βιωσιμότητας μιας επένδυσης, δεν αντανακλά πάντα την

πραγματική κατάσταση σε έναν οργανισμό ή μια οικονομία. Αν, για παράδειγμα, χρησιμοποιηθεί εντός ενός οργανισμού, μπορεί να δείξει αν η αγορά νέου εξοπλισμού, μια επένδυση ή μια μεταρρύθμιση, επιφέρει βελτίωση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας του ανθρώπινου δυναμικού. Ωστόσο, γίνεται με την εξέταση των γενικών δεικτών χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ικανοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, η ατομική απόδοση, ο αντίκτυπος της επιβολής μέτρων στην ψυχολογία των εργαζόμενων και ο βαθμός της παρακίνησής τους. Αντίστοιχα, δεν εξετάζουν τις ηθικές διαστάσεις της εφαρμογής τους (Bringselius, 2018). Επίσης, ειδικά σε σχέση με την εργασία, σημειώνεται πως, οι αναλύσεις K-O και K-A επικεντρώνονται στα αποτελέσματα μιας μακροπρόθεσμης μεταρρύθμισης, εισαγωγής καινοτομίας ή επένδυσης. Η εκτίμηση του οφέλους ή της αποτελεσματικότητας σε σχέση με το κόστος γίνεται με κριτήριο τη σημερινή τιμή των αγαθών που χρησιμοποιούνται (το σημερινό κόστος της επένδυσης) και την παρούσα αξία σε σύγκριση με τη μελλοντική αξία και τα μελλοντικά κέρδη, άρα, στο οικονομικό επίπεδο (Weimer & Dining, 2017). Τα ποσοτικά δεδομένα έχουν ιδιαίτερη χρησιμότητα στην επιστημονική έρευνα όπως και στη διοίκηση των οργανισμών, καθώς και στη δημόσια διοίκηση. Προσφέρουν το πλεονέκτημα της χρήσης μαθηματικών μεθόδων, εργαλείων και τεχνικών για την απεικόνιση της κατάστασης σε ένα συγκεκριμένο πληθυσμό. Η εικόνα που δείχνουν, όμως, είναι συνήθως στατική, αφού εξετάζεται η πραγματικότητα και τα δεδομένα της κατάστασης τη στιγμή που η έρευνα υλοποιείται (Queirós, Faria & Almeida, 2017).

Συνοψίζοντας, οι κυριότερες ανησυχίες που απασχολούν την επιστημονική κοινότητα περιλαμβάνουν την πιθανότητα αύξησης της οικονομικής ανισότητας, τη μείωση της οικονομικής ανάπτυξης, την αδυναμία αντίδρασης σε οικονομικές κρίσεις, τους περιορισμούς κατά την ποιοτική μέτρηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων και την κοινωνική δυσανεμία. Οι ερευνητές επισημαίνουν την ανάγκη για ισορροπημένη εφαρμογή της ΑΧΔΔ από τις κυβερνήσεις και τη δημόσια διοίκηση, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές συνθήκες και τις κοινωνικές ανάγκες.

3.3. Επιπτώσεις της εφαρμογής της ΑΧΔΔ στην εθνική οικονομία.

Η Ελλάδα, ως κράτος μέλος της ΕΕ, εντάχθηκε στην Ευρωζώνη στην πρώτη φάση υιοθέτησης του Ευρώ. Η απόφαση αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική για την ελληνική οικονομία και προϋπόθετε σημαντικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις. Επίσης, σήμαινε την αύξηση της εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας (και πολιτικής) από την ΕΕ και το αντίστροφο. Οι αποφάσεις σε επίπεδο ΕΕ επηρεάζουν άμεσα την Ελλάδα και η χώρα διαθέτει την υποχρέωση να πραγματοποιεί θεσμικές αλλαγές, όταν το εθνικό της δίκαιο, η οικονομία, οι πολιτικές και οι πρωτοβουλίες δεν ευθυγραμμίζονται με αυτές της ΕΕ. Αντίστοιχα, το ευρωπαϊκό δίκαιο υπερέχει του εθνικού με το κάθε εθνικό κοινοβούλιο να εγκρίνει, ωστόσο, τις θεσμικές αλλαγές που εισάγονται (Avbelj, 2011).

Ήδη από την περίοδο της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωζώνη υπήρχαν ενδείξεις πως η κατάσταση της οικονομίας είναι προβληματική ενώ γινόταν κακοδιαχείριση των πόρων που προέρχονταν από ευρωπαϊκά κονδύλια (Featherstone, 2015). Σύμφωνα με τον Featherstone (2015), ο οποίος πραγματοποιεί μια θεωρητική ανάλυση του θέματος, η Ελλάδα, ως κράτος μέλος της ΕΕ, είχε ήδη αποτελέσει αδύναμο πόλο καθώς είχε γίνει σαφές, πως η κατάσταση των δημόσιων οικονομικών δεν ήταν η βέλτιστη, ενώ υπήρχε έντονη γραφειοκρατία, διαφθορά, κατάχρηση δημοσίων πόρων και παραοικονομία.

Το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης του 2008 και η επακόλουθη επίδρασή της στην ελληνική οικονομική πραγματικότητα (2009 – 2015) αποκάλυψε με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο τις αδυναμίες και τις αστοχίες στη διαχείριση των οικονομικών του ελληνικού δημοσίου. Η Ελλάδα ήρθε αντιμέτωπη με σοβαρά οικονομικά και δημοσιονομικά προβλήματα μεταξύ άλλων λόγω του υψηλού επιπέδου δημόσιου χρέους και των μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων (Featherstone, 2015).

Η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με τη μακροχρόνια ύφεση λειτούργησαν ως κινητήρια δύναμη για μια σειρά διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων σε κρίσιμους τομείς με σκοπό τη μείωση του δημόσιου χρέους και ελλείμματος. Το καθεστώς της ενισχυμένης εποπτείας της χώρας από την ΕΕ ως επακόλουθο της κρίσης δημόσιου χρέους, καθώς και οι οικονομικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο αποτέλεσαν μια από τις προτεινόμενες λύσεις για την υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων από την πλευρά της Ελλάδας με σκοπό τη δημοσιονομική εξυγίανση, ως αποτέλεσμα του περιορισμού των δημόσιων δαπανών, σε συνδυασμό με την αποδοτικότερη αξιοποίηση των δημόσιων πόρων και την αύξηση της αποτελεσματικότητας των κρατικών λειτουργιών (Τράπεζα της Ελλάδος, 2020).

Η έκθεση του ΟΟΣΑ το 2013 αναλύει τις μεταρρυθμίσεις που έγιναν στα κοινωνικά προγράμματα της Ελλάδας στο πλαίσιο της ευρύτερης δημοσιονομικής προσαρμογής και εφαρμογής της ΑΧΔΔ κατά την οικονομική κρίση, οι οποίες είναι οι εξής (OECD, 2013):

- Μείωση των Κοινωνικών Παροχών: Οι μεταρρυθμίσεις περιλάμβαναν σημαντικές περικοπές στις κοινωνικές παροχές, όπως συντάξεις και επιδόματα. Αυτές οι περικοπές ήταν μέρος της προσπάθειας για μείωση των δημόσιων δαπανών και ελέγχου του δημοσιονομικού ελλείμματος. Ακόμη, αναθεωρήθηκαν τα κριτήρια επιλεξιμότητας για την απονομή κοινωνικών παροχών, με στόχο την αποφυγή κατάχρησης και την κατεύθυνση των περιορισμένων πόρων σε όσους είχαν πραγματικά ανάγκη.
- Αναδιάρθρωση του Συνταξιοδοτικού Συστήματος: Το συνταξιοδοτικό σύστημα υπέστη ριζικές μεταρρυθμίσεις, με στόχο τη βιωσιμότητα του συστήματος σε μακροπρόθεσμο επίπεδο. Αυξήθηκε η ηλικία συνταξιοδότησης, ενώ μειώθηκαν οι συντάξεις και οι παροχές. Η ενοποίηση των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης και η βελτίωση της διαχείρισης των συνταξιοδοτικών πόρων ήταν επίσης σημαντικά στοιχεία των μεταρρυθμίσεων.
- Ενίσχυση της Στόχευσης των Κοινωνικών Προγραμμάτων: Οι μεταρρυθμίσεις εστίασαν στην καλύτερη στόχευση των κοινωνικών παροχών ώστε να μειωθούν οι αλόγιστες δαπάνες και να διατεθούν οι πόροι πιο αποτελεσματικά. Αυτό επιτεύχθηκε με τη χρήση πιο αυστηρών και ακριβών κοινωνικών κριτηρίων για την κατανομή των παροχών.
- Περιορισμός της Φαρμακευτικής Δαπάνης: Εφαρμόστηκαν μέτρα για τον περιορισμό της φαρμακευτικής δαπάνης, όπως η εισαγωγή γενόσημων φαρμάκων και ο έλεγχος των τιμών των φαρμάκων, πολιτική που στόχευε στη μείωση των εξόδων του δημόσιου τομέα στον τομέα της υγείας.

Όπως αναφέρουν οι Alexopoulos et al. (2019), τα θετικότερα από τα αποτελέσματα της εφαρμογής ανάλογων μέτρων και μεταρρυθμίσεων, αφορούσαν την ενίσχυση του δημοσίου τομέα ευρύτερα και τη βελτίωση της απόδοσης των δημόσιων οργανισμών. Υπήρξε, δε, και μείωση της γραφειοκρατίας, επένδυση στην ψηφιοποίηση και την ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών και των τεχνολογιών της πληροφορικής, καθώς και εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών από το εξωτερικό (Alexopoulos et al., 2019).

Ο οικονομικός και δημοσιονομικός έλεγχος ενισχύθηκε με την εφαρμογή μεθόδων, όπως οι αναλύσεις κόστους – οφέλους και κόστους – αποτελεσματικότητας που εισάγει η εφαρμογή της ΑΧΔΔ. Ανάλογες αναλύσεις εφαρμόζονταν ήδη στη χώρα σε τομείς, όπως αυτούς της υγείας, ωστόσο, με την έλευση της οικονομικής κρίσης, η υποχρέωση της υλοποίησης λογιστικών ελέγχων και δημοσιονομικών ελέγχων επεκτάθηκε στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Οι έλεγχοι αυτοί ήταν κυρίως ποσοτικοί, ωστόσο, και όχι ποιοτικοί, δηλαδή εστίαζαν στις δημοσιονομικές επιδόσεις αντί σε ουσιαστικές βελτιώσεις στην απόδοση, στα συστήματα διοίκησης και στην ικανοποίηση των πολιτών ή των εργαζόμενων στον δημόσιο τομέα (Humphrey, Kausar, Loft & Woods, 2011; Bachtler, Mendez & Oraz, 2014; Anessi et al., 2016).

Επίσης, ο δημόσιος προϋπολογισμός έχει ιδιαίτερη σημασία για τη διασφάλιση της διαφάνειας σε επίπεδο άσκησης δημόσιας πολιτικής. Αν χρησιμοποιηθεί κατάλληλα, τότε αξιοποιείται στο να παρέχει μια σφαιρική εκτίμηση του που δαπανώνται οι πόροι του κράτους, δηλαδή, μεταξύ άλλων, τα έσοδα από τη φορολογία (Rosenbloom, Kravchuk & Clerkin, 2022).

Παρά, όμως, τις οικονομικές βελτιώσεις, οι κοινωνικές επιπτώσεις των δημοσιονομικών προσαρμογών αυτών ήταν σημαντικές. Η μείωση των παροχών δημιούργησε αντιδράσεις και αύξησε την κοινωνική δυσφορία, επηρεάζοντας την κοινωνική συνοχή. Σε σχέση με άλλες χώρες με αυστηρά προγράμματα λιτότητας, η Ελλάδα είχε το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας πριν από τις περικοπές, και τα μέτρα λιτότητας έχουν ωθήσει περισσότερους ανθρώπους στη φτώχεια (OECD, 2013). Η ίδια έκθεση του ΟΟΣΑ (2013) υπογραμμίζει ότι παροχές είναι κακώς στοχευμένες και η κάλυψη των φτωχότερων είναι ανεπαρκής και, μάλιστα, αναφέρει ότι μόνο 50% των δικαιούχων ανήκουν στο φτωχότερο 30% του πληθυσμού, συνεπώς θα ήταν χρησιμότερο και αποδοτικότερο να είχε γίνει εξισορρόπηση του ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας προς αυτούς που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη.

Στο όνομα της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, εφαρμόστηκε συρρίκνωση των δημόσιων δαπανών σε μια προσπάθεια καλύτερης αξιοποίησης και αποδοτικής κατανομής των δημόσιων πόρων σε κονδύλια που θα επέφεραν την αποτελεσματική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, τον περιορισμό του δημόσιου χρέους και τη μελλοντική οικονομική ανάπτυξη. Πράγματι, διαπιστώθηκε ότι σε επίπεδο εθνικής οικονομίας και σε επίπεδο αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των δημόσιων οργανισμών, οι δημοσιονομικοί δείκτες έδειξαν βελτίωση της κατάστασης της οικονομίας και καλές αποδόσεις. Αντίθετα, ο πληθυσμός της Ελλάδας δε βίωνε καλές συνθήκες ζωής. Η βρετανική εφημερίδα Financial Times επισημαίνει ότι «*Η ανάκαμψη της οικονομίας ελάχιστα έχει βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ*» (Σοφοκλέους Ιν, 2024). Κατά τη βρετανική εφημερίδα οι αιτίες αυτής της φτωχοποίησης του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων πρέπει να αναζητηθούν στη μακρά οικονομική κρίση και στα μέτρα λιτότητας. Ιδιαίτερα οι μειονότητες και οι ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, επλήγησαν ιδιαίτερα από την εφαρμογή μέτρων λιτότητας και χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης αφού περιορίστηκαν οι δαπάνες του κοινωνικού κράτους (Τράπεζα της Ελλάδος, 2020). Αυτό δείχνει πως, ναι μεν η υιοθέτηση τεχνοκρατικών αντιλήψεων έχει οφέλη για το κράτος αλλά, στον αντίλογο, μπορεί να υπάρξει κίνδυνος όξυνσης των χάσμάτων μεταξύ των πολιτών, μείωση της ποιότητας ζωής των πολιτών και εμφάνιση κρίσεων σε κοινωνικό και θεσμικό επίπεδο.

Οι πολιτικές λιτότητας, σύμφωνα με τον καθηγητή κοινωνιολογίας Παναγιωτόπουλο Ν.(2023), έχουν ως αποτέλεσμα να επιδεινώνουν τις συνθήκες διαβίωσης των κοινωνικών ομάδων που ήδη αντιμετωπίζουν δυσκολίες και να οδηγούν σε μια γενικευμένη φτωχοποίηση των πληθυσμών, με τους άνεργους και τους εργαζόμενους σε επισφαλείς θέσεις να επηρεάζονται περισσότερο. Οι οικονομικές και κοινωνικές κρίσεις, που επιδεινώνονται από

τις πολιτικές αυτές, συχνά εξελίσσονται γρήγορα σε κρίσεις δημόσιας υγείας, επιβαρύνοντας περαιτέρω όσους βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση. Επιπλέον, οι πολιτικές λιτότητας πλήττουν το «ανθρώπινο κεφάλαιο» και το «κοινωνικό κεφάλαιο», υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη στους θεσμούς, ειδικά μεταξύ των πιο αδύναμων κοινωνικών στρωμάτων (Παναγιωτόπουλος, 2023).

Οι περικοπές δαπανών, οι αυξήσεις φόρων και οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας προκάλεσαν βαθιά ύφεση, με την οικονομία να συρρικνώνεται κατά περίπου 25% από το 2008 έως το 2013, ενώ παράλληλα, η ανεργία εκτοξεύτηκε και η φτώχεια αυξήθηκε σημαντικά (Christodoulakis, Leventi, Matsaganis, & Monastiriotis, 2011). Οι Christodoulakis et al. (2011) σε άρθρο τους όπου εξετάζουν τις πολιτικές λιτότητας που εφαρμόστηκαν και τις συνέπειές τους για την ελληνική οικονομία και κοινωνία εντοπίζουν αύξηση της κοινωνικής ανισότητας, την αποδυνάμωση της μεσαίας τάξης και τη γενικευμένη κοινωνική δυσaréσκεια, ενώ ταυτόχρονα επισημαίνουν ότι οι πολιτικές αυτές οδήγησαν επίσης σε κοινωνικές αναταραχές και πολιτική αστάθεια. Ασκούν κριτική στα μέτρα λιτότητας σε μια προσπάθεια άσκησης και εφαρμογής της ΑΧΔΔ και ενώ κρίνουν απαραίτητες τις δημοσιονομικές αυτές προσαρμογές για τον περιορισμό του ελλείματος, τονίζουν ότι η υπερβολική έμφαση στη δημοσιονομική εξυγίανση και οι ταχείες και βαθιές περικοπές είχαν σοβαρές αρνητικές συνέπειες. Ενώ η δημοσιονομική πειθαρχία είναι απαραίτητη, πρέπει να συνδυαστεί με μέτρα που θα ενισχύσουν την ανάπτυξη και θα περιορίσουν τις κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης (Christodoulakis, Leventi, Matsaganis, & Monastiriotis, 2011).

Ο Matsaganis (2013) σε σχετική μελέτη αναλύει το πώς η οικονομική κρίση και οι δημοσιονομικές περικοπές είχαν δραματικές επιπτώσεις στις συνθήκες διαβίωσης στην Ελλάδα. Εξετάζει την εκτόξευση της ανεργίας, ιδιαίτερα μεταξύ των νέων, και τη σημαντική αύξηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Το έργο αναδεικνύει την αποδυνάμωση της κοινωνικής προστασίας, με τις περικοπές στις κοινωνικές παροχές και τις μειώσεις μισθών να επιδεινώνουν την κατάσταση. Η περίοδος της κρίσης στην Ελλάδα με την πολιτική που εφαρμόστηκε οδήγησε σε διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, καθώς τα μέτρα λιτότητας επιβάρυναν δυσανάλογα τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού. Η αποσύνθεση της μεσαίας τάξης και η αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας απείλησαν την κοινωνική συνοχή. Ακόμη, προκάλεσαν σοβαρές ανισότητες στον τομέα της υγείας, με τις περικοπές στον προϋπολογισμό της υγείας να οδηγούν σε περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας για πολλούς πολίτες. Ο Matsaganis ασκεί κριτική στην ακολουθούμενη πολιτική για αυστηρή δημοσιονομική λιτότητα, τις αναδιαρθρώσεις στην αγορά εργασίας, και τις μεταρρυθμίσεις που καθιερώθηκαν στο συνταξιοδοτικό σύστημα και τονίζει ότι ενώ οι πολιτικές αυτές είχαν στόχο τη δημοσιονομική σταθεροποίηση και τη χρηστή δημόσια διοίκηση, η αποτελεσματικότητά τους στην προστασία της κοινωνικής συνοχής ήταν περιορισμένη. Οι περικοπές στις κοινωνικές παροχές και η αυξημένη φορολογία είχαν αρνητικές επιπτώσεις στους πιο ευάλωτους πληθυσμούς.

Ενώ οι αυστηρές δημοσιονομικές προσαρμογές θεωρήθηκαν μονόδρομος από πολλούς αναλυτές, σε μια προσπάθεια εφαρμογής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης την περίοδο που ξέσπασε η κρίση, επί της ουσίας, η σύγχρονη κριτική επικεντρώνεται σε εναλλακτικές επιλογές των μέτρων λιτότητας, που μπορούσαν να είχαν εφαρμοστεί και τα οποία θα είχαν λιγότερες συνέπειες σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο. Επιπλέον, η περίπτωση της Ελλάδας αποκάλυψε τη διασύνδεση των οικονομιών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ανάγκη για μια πιο δυναμική οικονομική διακυβέρνηση μέσω του συντονισμού της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών (Argitis, Koratzanis & Pierros, 2017; Christodoulakis, 2016; Cline, 2012; Featherstone, 2015; Pagoulatos, 2012).

Οι Economou et al. (2017) ασκούν έντονη κριτική στα μέτρα που εφαρμόστηκαν, δίνοντας έμφαση στην κοινωνική σκοπιά της ανάλυσης. Αντίθετα, την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, οι πολίτες βρέθηκαν για πρώτη φορά μετά από την ίδρυση του ΕΣΥ σε κίνδυνο να παραμείνουν ανασφάλιστοι, άρα να μην έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας. Παρότι μειώθηκαν οι δημόσιες δαπάνες, οι πολίτες συνέχισαν να καλύπτουν τα κόστη των ιδιωτικών υπηρεσιών υγείας με δικά τους έξοδα. Η παιδεία επίσης τέθηκε σε κίνδυνο. Το ίδιο συνέβη και σε άλλους τομείς με τις ιδιωτικές δαπάνες να αυξάνονται ενώ οι πόροι μειώνονταν (Economou et al., 2017).

Αντίστοιχα, στο άρθρο τους, οι Αναστασάτου & Τσάκογλου (2019) υπογραμμίζουν τους περιορισμούς που είχε και συνεχίζει να έχει η αυστηρά τεχνοκρατική αντίληψη την οποία ακολουθούν οι φορείς που εφαρμόζουν την ΑΧΔΔ, αιτιολογείται από το γεγονός πως, τα ελεγκτικά όργανα και οι ελεγκτικοί μηχανισμοί, θέτουν ως προτεραιότητα την εφαρμογή ελέγχων που θα γίνονται με αυστηρά κριτήρια και τέθηκαν από εξωτερικές οντότητες. Οι έλεγχοι αυτοί δε λάμβαναν υπόψη, λοιπόν, τους περιορισμούς που θέτει η ανάγκη για μετάβαση σε ένα νέο σύστημα διακυβέρνησης και λειτουργίας του δημοσίου τομέα, η κοινωνική αναταραχή, η εκτεταμένη κρίση, καθώς και η έλλειψη πόρων (Αναστασάτου & Τσάκογλου, 2019).

Σε σχέση με την απασχόληση, την επιχειρηματικότητα και την ευρύτερη αύξηση της απόδοσης στον δημόσιο τομέα, η εφαρμογή της ΑΧΔΔ έχει επίσης περιορισμούς. Οι εκτεταμένες αποκρατικοποιήσεις σε συνδυασμό με την έμφαση που δόθηκε στον περιορισμό του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων στην Ελλάδα οδήγησαν σε μείωση της απασχόλησης (Wright, 2019).

Ένας σαφής περιορισμός που παρατηρήθηκε κατά την προσπάθεια για τη βελτίωση της δημοσιονομικής διαχείρισης αφορούσε την έμφαση που δόθηκε στον προϋπολογισμό των δημοσίων δαπανών (Αναστασάτου & Τσάκογλου, 2019). Ως εργαλείο διαμόρφωσης της δημοσιονομικής πολιτικής, είναι ιδιαίτερα σημαντικό και αναγνωρίζεται πως βοηθά στην καλύτερη οργάνωση των δημόσιων οικονομικών. Για παράδειγμα, επιτρέπει την καλύτερη κατανομή των πόρων ανάλογα με τις δυνατότητες του φορέα, τη στοχοθεσία και τη μακροπρόθεσμη στρατηγική του (Anessi-Pessina, Barbera, Sicilia & Steccolini, 2016). Ωστόσο, ως προσπάθεια για την επίτευξη της ισορροπίας σε δημοσιονομικό επίπεδο ήταν ατελέσφορη και, μάλιστα, περιορίστηκε η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας (Αναστασάτου & Τσάκογλου, 2019).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η εφαρμογή της ΑΧΔΔ είχε αυτή τη στόχευση και αυτόν τον προσανατολισμό. Ωστόσο, δεν έγινε με την απαραίτητη προσαρμογή του δημοσίου τομέα, ούτε και σε βάθος χρόνου. Ως αποτέλεσμα, η εφαρμογή των μέτρων συγκράτησης των δημόσιων δαπανών και του εξορθολογισμού αυτών δεν έφερε το απαραίτητο αποτέλεσμα, αφού δεν υπήρχε πρότερη εξοικείωση των διαμορφωτών της πολιτικής στη χώρα με τα εργαλεία και τις μεθόδους αυτές, ούτε και με τις διαδικασίες αξιολόγησης, εκτίμησης της σχέσης κόστους- οφέλους και του ελέγχου. Παράλληλα, στα πλαίσια της εφαρμογής της ΑΧΔΔ εφαρμόστηκαν συστήματα και εργαλεία αξιολόγησης της απόδοσης των ΟΤΑ και των λοιπών οργανισμών του δημοσίου μην αναγνωρίζοντας πως η αλλαγή στην οργάνωση και τη δομή του δημοσίου τομέα στη χώρα ήταν πρόσφατη (Αναστασάτου & Τσάκογλου, 2019).

Επίσης, σε σχέση με τα παραπάνω, σημειώνεται πως, ο κρατικός προϋπολογισμός και η εφαρμογή μέτρων λιτότητας λειτούργησαν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό ως ευκαιρίες για συγκεκριμένα πρόσωπα να εκμεταλλευτούν την κατάσταση και να συγκεντρώσουν πλούτο. Άνευ ορθού σχεδιασμού και εφαρμογής μέτρων για την αύξηση των ελέγχων, εκτίμησης των

κοινωνικών αναγκών των πολιτών και εστίασης στη βελτίωση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς την πολιτική εξουσία και την κυβέρνηση (Αργείτης, Δαφέρμος, Μαρσέλλου, 2011).

Συνολικά, σύμφωνα με την Christoforou (2023) η συγκράτηση των δαπανών στο πλαίσιο εφαρμογής των επιμέρους αρχών της ΑΧΔΔ, δηλαδή της οικονομικότητας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας, αφορούσε κυρίως τη μείωση των μισθών, τον περιορισμό των κοινωνικών δαπανών και τη μείωση των επενδύσεων με αρνητικό αντίκτυπο στην ποιότητα της ζωής των πολιτών, στα κοινωνικά επιδόματα και σε άλλες έκτακτες ενισχύσεις, οι οποίες διαχρονικά επέτρεπαν την αξιοπρεπή διαβίωση σε ένα σημαντικό ποσοστό πολιτών. Περισσότερο εκτεθειμένοι ήταν οι πολίτες που είχαν χαμηλότερα εισοδήματα (Christoforou, 2023).

Η περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ δεν μπορεί κανείς να αναφέρει με βεβαιότητα πως επηρεάστηκε αρνητικά εξαιτίας της εφαρμογής των μέτρων λιτότητας άμεσα, ούτε και η κατάσταση στην Ελλάδα σε σχέση με το περιβάλλον και το κλίμα. Ωστόσο, ο άμεσος περιορισμός των δημοσίων δαπανών οδήγησε στη μείωση των διαθέσιμων πόρων που κατανεμήθηκαν σε προτεραιότητες και επιχορηγούμενα προγράμματα της ΕΕ. Άμεσα επηρεασμένος από την εφαρμογή των μέτρων λιτότητας ήταν ο τομέας της έρευνας και της εκπαίδευσης. Οι ερευνητές στην Ελλάδα και, σε μεγάλο ποσοστό, στην ΕΕ, εργάζονται κυρίως σε δημόσια πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα και οργανισμούς. Εν μέσω οικονομικής κρίσης, περιορίστηκαν οι ευκαιρίες για ενασχόληση με την έρευνα και την καινοτομία, ενώ μειώθηκε και η χρηματοδότηση για την παιδεία όπως δείχνει και η ποσοτική έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίων που πραγματοποίησαν οι Koulouris et al. (2014). Η εφαρμογή της ΑΧΔΔ αυτή καθαυτή δεν οδήγησε σε μείωση της έρευνας και της καινοτομίας, ωστόσο, συνδέθηκε με τον έλεγχο με έναν τρόπο απόλυτο, τεχνοκρατικό και βασισμένο σε ποσοτικά κριτήρια. Ωστόσο, τόσο η περιβαλλοντική όσο και η εκπαιδευτική πολιτική δεν είναι εφικτό πάντα να αξιολογηθούν με αμιγώς ποσοτικά κριτήρια ή με μια απλή ανάλυση Κ-Ο και Κ-Α. Αυτό συμβαίνει, διότι η επιστημονική και ερευνητική πρόοδος δε μετρούνται με αμιγώς στατιστικές μεθόδους και μπορούν να είναι σταδιακές. Ο τυπικός έλεγχος που γίνεται στα πλαίσια μιας ανάλυσης Κ-Ο δεν μπορεί να οδηγήσει σε αξιόπιστα αποτελέσματα, διότι η έρευνα δεν έχει άμεσα μετρήσιμα αποτελέσματα πάντα ούτε και καταλήγει πάντα στο αναμενόμενο αποτέλεσμα.

Με βάση τη βιβλιογραφική επισκόπηση αναφορικά με την ανάλυση των αρνητικών επιπτώσεων και των προβλημάτων εφαρμογής της Αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και των μέτρων λιτότητας, γίνεται σαφές ότι οι πολιτικές αυτές, αν και στοχεύουν στη δημοσιονομική σταθερότητα και στην αποδοτική χρήση των δημοσίων πόρων, συχνά οδηγούν σε σοβαρές κοινωνικές συνέπειες. Η φτωχοποίηση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, η επιδείνωση των ανισοτήτων και η αποδυνάμωση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς είναι μόνο μερικές από τις αρνητικές πτυχές που αναδείχθηκαν. Οι οικονομικές και κοινωνικές κρίσεις, που επιδεινώνονται από τη λιτότητα, δεν πλήττουν μόνο την οικονομία αλλά και την κοινωνική συνοχή, οδηγώντας σε μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις για το ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο μιας χώρας. Επομένως, η εφαρμογή δημοσιονομικών πολιτικών θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ευρύτερες κοινωνικές συνέπειες, προκειμένου να εξασφαλιστεί μια ισορροπημένη και βιώσιμη ανάπτυξη που να μην αφήνει πίσω τις πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΤΟΧΟΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη διεκπεραίωση της έρευνας, τα κριτήρια επιλογής των δεικτών που εξετάστηκαν και οι παράμετροι που αναλύθηκαν, προκειμένου να διερευνηθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις της ΑΧΔΔ στην Ελλάδα και την ΕΕ και να γίνει μια κριτική ανάλυση του ρόλου της στην ανάπτυξη.

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να αναδείξει τον αντίκτυπο της εφαρμογής της ΑΧΔΔ και των μέτρων λιτότητας στην κοινωνία, έπειτα και από την ανασκόπηση τόσο της ελληνικής όσο και της ξένης βιβλιογραφίας. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική επισκόπηση, οι πολιτικές λιτότητας που συνοδεύουν την υιοθέτηση της ΑΧΔΔ στη δημοσιονομική πολιτική μπορεί να επιφέρει καταστροφικές κοινωνικές συνέπειες, όπως η φτωχοποίηση του πληθυσμού, η οικονομική ανισότητα και η χειροτέρευση του βιοτικού επιπέδου. Στα πλαίσια, λοιπόν, εκπόνησης της παρούσας εργασίας επιχειρείται να αναδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο έχει επηρεαστεί η ποιότητα ζωής του κοινωνικού συνόλου από την υιοθέτηση και εφαρμογή της ΑΧΔΔ στη δημοσιονομική πολιτική. Τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν τη σχέση των προσδιοριστικών παραγόντων της ΑΧΔΔ και του τρόπου εφαρμογής της στην κοινωνική ευημερία και βελτίωση της ποιότητας ζωής της κοινωνίας και αποτελεί έναυσμα για περαιτέρω επισκόπηση από επιστημονικές ομάδες για την εξέταση των επιπτώσεων και άλλων παραγόντων, όπως είναι το κοινωνικό σύστημα που ισχύει σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα, ή άλλων δημοσιονομικών και μακροοικονομικών μεγεθών που επηρεάζουν τον αντίκτυπο της εφαρμογής της ΑΧΔΔ στην ακολουθούμενη κυβερνητική πολιτική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η ανάλυση που ακολουθεί αξιοποιεί στατιστικά δεδομένα για την Ελλάδα και τα κράτη μέλη της ΕΕ, για να γίνει κριτική αποτίμηση της ΑΧΔΔ αναφορικά με την επίδραση στην ποιότητα της ζωής του πληθυσμού στο διάστημα της κρίσης, δεδομένα τα οποία συλλέχθηκαν από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat) και προέρχονται από τη δειγματοληπτική ευρωπαϊκή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (European Union Statistics on Income and Living Conditions, EU_SILC). Η έρευνα SILC (Statistics on Income and Living Conditions) είναι μια στατιστική έρευνα που πραγματοποιείται ετησίως από τις στατιστικές υπηρεσίες των χωρών-μελών της ΕΕ και άλλων ευρωπαϊκών χωρών και αποτελεί κύρια πηγή στατιστικών δεδομένων για την εισοδηματική κατανομή, τη φτώχεια, την κοινωνική ένταξη και τις συνθήκες διαβίωσης στα νοικοκυριά¹. Βασίζεται σε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα νοικοκυριών από κάθε χώρα και τα δεδομένα συλλέγονται μέσω ερωτηματολογίων που συμπληρώνονται από τα νοικοκυριά και επεξεργάζονται από τις στατιστικές υπηρεσίες. Οι πληροφορίες που παρέχονται από την έρευνα χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών και για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών πολιτικών. Επιπλέον, συλλέχθηκαν δεδομένα για τους δείκτες με τους οποίους μπορεί να γίνει η αποτίμηση της εφαρμογής της ΑΧΔΔ τόσο από την Eurostat όσο και από την Worldbank².

Στόχος από τη συλλογή αυτών των δεδομένων είναι το να εξεταστεί αν, τελικά, η εφαρμογή της σωρείας των μέτρων της δημοσιονομικής μεταρρύθμισης και της λιτότητας λειτούργησαν θετικά στο βιοτικό επίπεδο της χώρας, όπως και το εάν η εφαρμογή της ΑΧΔΔ έχει αποδεδειγμένα θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο στη διαχείριση των δημοσίων δαπανών. Η έρευνα χρησιμοποίησε ως πηγή πληροφοριών δευτερογενή στατιστικά δεδομένα από την περίοδο της οικονομικής κρίσης, δηλαδή από το 2008-2021 για 27 χώρες κ-μ της Ε.Ε. και συγκεκριμένα για την Ελλάδα, Αυστρία, Βουλγαρία, Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Δανία, Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κροατία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Σουηδία, Τσεχία, Φινλανδία. Τα δεδομένα αυτά χρησιμοποιήθηκαν τόσο στην οικονομετρική ανάλυση που διενεργήθηκε, προκειμένου να εντοπιστεί η σχέση και η δύναμη της επίδρασης των μεταβλητών που προσδιορίζουν την ΑΧΔΔ στις εξαρτημένες μεταβλητές, όσο και στην περιγραφική ανάλυση.

Σε ορισμένες περιπτώσεις (όπως στη μεταβλητή Gini και Material Deprivation) οι βάσεις δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν δεν παρείχαν στοιχεία από το 2008 αλλά από πιο πρόσφατα, π.χ. από το 2014, χρησιμοποιήθηκε εύρος πληροφοριών μέχρι και το 2020, για να εξεταστεί ικανό εύρος παρατηρήσεων και να δοθεί μεγαλύτερη αξιοπιστία στην αξιολόγηση της σχέσης μεταξύ των εξεταζόμενων μεταβλητών. Τα δεδομένα των μεταβλητών για όλες τις εξεταζόμενες χώρες συγκεντρώθηκαν σε φύλλα εργασίας excel για τη σύγκριση και την παρουσίαση των δεικτών αλλά και τη χρήση τους στη στατιστική και οικονομετρική ανάλυση που διενεργήθηκε.

¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions> (Πρόσβαση στις 13/08/2024)

² <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators> (Πρόσβαση στις 31/08/2024)

Στην παρούσα έρευνα, αρχικά προσδιορίστηκαν οι μεταβλητές που εξετάζουν την αποτελεσματικότητα της ΑΧΔΔ και την εφαρμογή της, με επίκεντρο τις δημόσιες δαπάνες και ιδιαίτερα τις δαπάνες κοινωνικής προστασίας, καθώς επίσης και οι μεταβλητές που προσδιορίζουν το επίπεδο φτώχειας και διαβίωσης και γενικότερα την ποιότητα ζωής, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία. Ως εξαρτημένες μεταβλητές θεωρήθηκαν οι μεταβλητές που αντιπροσωπεύουν το βιοτικό επίπεδο και την υλική υστέρηση, ενώ ως ανεξάρτητες ορίστηκαν οι μεταβλητές που επιμετρούν την εφαρμογή της ΑΧΔΔ. Στη συνέχεια έγινε χρήση συντελεστών συσχέτισης και της μεθόδου OLS (Ordinary Least Squares) για την ανάλυση των δεδομένων και τον προσδιορισμό της σχέσης της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης με τις μεταβλητές που προσδιορίζουν τις υλικές συνθήκες διαβίωσης και την κοινωνική ευημερία στην Ε.Ε..

2.1. Μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν για την μέτρηση της ΑΧΔΔ (Ανεξάρτητες Μεταβλητές)

Η ΑΧΔΔ αφορά τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών με τρόπο που να εξασφαλίζει αποδοτικότητα, αποτελεσματικότητα, και οικονομία στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η επιμέτρηση της εφαρμογής αυτής της αρχής προκειμένου να διενεργηθεί η αποτίμηση της συνεισφοράς της, επιτυγχάνεται αξιολογώντας συγκεκριμένους δείκτες που προκύπτουν από στατιστικούς οργανισμούς, όπως είναι η Eurostat, που σχετίζονται με την οικονομική διαχείριση των δημόσιων πόρων, τις δημοσιονομικές δαπάνες κοινωνικής προστασίας, τη δημοσιονομική βιωσιμότητα, τον ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ, την αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης, τη διαφάνεια και τον έλεγχο της διαφθοράς (Onofrei, et al., 2020). Από την πληθώρα αυτών των δεικτών για την παρούσα εμπειρική έρευνα επιλέχθηκαν οι κάτωθι δείκτες μέτρησης της ΑΧΔΔ:

- **Government debt (% GDP) (GOV_DEBT):** Ο λόγος που επιλέχθηκε ο δείκτης αυτός είναι διότι αποτελεί έναν κρίσιμο δείκτη για την αξιολόγηση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης μιας χώρας. Αποτυπώνει το επίπεδο του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και βοηθά να αξιολογηθεί αν η χώρα ακολουθεί ορθές δημοσιονομικές πρακτικές, διασφαλίζοντας ότι το χρέος της είναι διαχειρίσιμο και δε θέτει σε κίνδυνο τη συνολική οικονομική σταθερότητα. Ένας χαμηλός λόγος χρέους προς ΑΕΠ υποδηλώνει βιώσιμη δημοσιονομική διαχείριση. (EU-SILC survey gov_10dd_edpt1).
- **General government expenditure by function (% GDP) (GOV_EXP):** Ο εν λόγω δείκτης εκφρασμένος ως ποσοστό του ΑΕΠ δείχνει την κατανομή των δημόσιων δαπανών της γενικής κυβέρνησης σε διάφορες κατηγορίες λειτουργιών, όπως η υγειονομική περίθαλψη, η παιδεία, η κοινωνική προστασία (όπως οι δαπάνες για συντάξεις γήρατος και αναπηρίας, επιδόματα ανεργίας, δαπάνες για την παροχή δημόσιας υγειονομικής περίθαλψης, οικογενειακά επιδόματα κ.ά.), η άμυνα κ.λπ., σε σχέση με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της χώρας και βοηθά στην αξιολόγηση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης των δημόσιων πόρων. Εξετάζοντας το ποσοστό των δαπανών ανά λειτουργία, μπορεί να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα της κυβερνητικής πολιτικής σε διάφορους τομείς. Αν, για παράδειγμα, σημαντικό ποσοστό των δαπανών κατευθύνεται σε κοινωνική προστασία ενώ η παιδεία ή η υγειονομική περίθαλψη λαμβάνουν λιγότερη χρηματοδότηση, αυτό μπορεί να αντικατοπτρίζει στρατηγικές και προτεραιότητες της

κυβέρνησης. Ο δείκτης δείχνει αν οι δαπάνες είναι ευθυγραμμισμένες με τις στρατηγικές ανάγκες της χώρας και, παράλληλα, βοηθά να εντοπιστούν τομείς όπου οι δαπάνες μπορούν να είναι περισσότερο αποτελεσματικές ή αποδοτικές, προσδιορίζοντας πιθανές περιοχές για εξοικονόμηση πόρων και βελτίωση της απόδοσης. Γενικότερα, η παρακολούθηση των δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι κρίσιμη για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής σταθερότητας. Συνολικά, ο δείκτης «General government expenditure by function» ως ποσοστό του ΑΕΠ παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για την αξιολόγηση της δημοσιονομικής στρατηγικής μιας χώρας, αποκαλύπτοντας πώς καταναλώνονται οι δημόσιοι πόροι και υποστηρίζοντας την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης μέσω της αξιολόγησης της κατανομής και της αποτελεσματικότητας των δαπανών (EU-SILC survey [tepsr_sp110]).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η ΑΧΔΔ και οι κρατικές δαπάνες συνδέονται αλληλένδετα. Η ΑΧΔΔ μπορεί να εφαρμοστεί τόσο όταν αυξάνονται οι δαπάνες κοινωνικής προστασίας όσο και όταν μειώνονται, εφόσον οι αποφάσεις λαμβάνονται με βάση κριτήρια χρηστής διαχείρισης, καθώς ο βασικός στόχος της είναι η ορθολογική, αποδοτική και αποτελεσματική χρήση των δημόσιων πόρων. Η σωστή κατανομή και διαχείριση των κρατικών πόρων εξασφαλίζει ότι οι δημόσιες δαπάνες συμβάλλουν σε κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους χωρίς να δημιουργούν μακροπρόθεσμη δημοσιονομική αστάθεια. Η ΑΧΔΔ εφαρμόζεται σε περιπτώσεις δημοσιονομικής προσαρμογής (π.χ. λιτότητα), όταν πρέπει να επιτευχθεί μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, αλλά η προσαρμογή πρέπει να είναι ισορροπημένη, να μη θέτει σε κίνδυνο τους πιο ευάλωτους και να συνοδεύεται από αναλογικές και στοχευμένες περικοπές. Οπότε, εφόσον υπάρχει ισορροπημένη μείωση των δαπανών, παράλληλα όμως κατανεμηθούν αποδοτικά τα διαθέσιμα κονδύλια, αναμένεται και βελτίωση των δεικτών εισοδηματικής ανισότητας, υλικής υστέρησης και φτωχοποίησης του πληθυσμού.

- **Government effectiveness (GOV_EFF):** Ο δείκτης «Government Effectiveness» (Αποτελεσματικότητα της Κυβέρνησης) είναι ένας δείκτης που αξιολογεί την ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών, την ικανότητα της κυβέρνησης να σχεδιάζει και να εφαρμόζει πολιτικές αποτελεσματικά, την ποιότητα της διακυβέρνησης και τον βαθμό στον οποίο η κυβέρνηση ακολουθεί πολιτικές που προάγουν την ανάπτυξη και τη σταθερότητα, χαρακτηριστικά τα οποία προάγει η ΑΧΔΔ. Ο δείκτης Government Effectiveness έχει άμεση σχέση με την ΑΧΔΔ, καθώς υψηλή αποτελεσματικότητα διακυβέρνησης σημαίνει ότι οι δημόσιοι πόροι διαχειρίζονται με διαφάνεια και αποδοτικότητα, αποτρέποντας τη διαφθορά και την κακοδιαχείριση. Επιπλέον, φαίνεται η ικανότητα της κυβέρνησης να εφαρμόζει πολιτικές που επιτυγχάνουν τους στόχους τους χωρίς σπατάλη πόρων να ενισχύει τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση. Όσο πιο αποτελεσματική είναι η κυβέρνηση, τόσο καλύτερα μπορεί να διαχειριστεί τους δημόσιους πόρους και να επιτύχει βιώσιμη ανάπτυξη. Ακόμη, ένας υψηλός δείκτης government effectiveness συνδέεται με την εμπιστοσύνη των πολιτών και των αγορών στη δημόσια διοίκηση, γεγονός που συμβάλλει στη σταθερότητα και στην προώθηση βιώσιμων οικονομικών πολιτικών. Συνολικά, ο δείκτης Government Effectiveness είναι βασικός για την αξιολόγηση της ποιότητας της διακυβέρνησης και της αποτελεσματικότητας στη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων, που αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης.

Χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα του δείκτη σε κατάταξη εκατοστημόριου (Percentile rank) μεταξύ όλων των χωρών και κυμαίνεται από 0 (χαμηλότερη κατάταξη) έως 100 (υψηλότερη κατάταξη), δηλαδή η θέση μιας χώρας αξιολογείται σε σχέση με όλες τις άλλες χώρες στον κόσμο. Ένα υψηλό Percentile rank συνδέεται με τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση, καθώς δείχνει ότι η κυβέρνηση είναι αποτελεσματική στη χρήση των δημόσιων πόρων, έχει διαφανείς διαδικασίες, και εφαρμόζει πολιτικές που προάγουν την ανάπτυξη και τη σταθερότητα. Ένα χαμηλό Percentile rank υποδηλώνει προβλήματα στη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων, ενδεχόμενες σπατάλες πόρων και ανάγκη για βελτίωση στη διακυβέρνηση.

2.2. Μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν για τις επιπτώσεις της ΑΧΔΔ στην ποιότητα ζωής (Εξαρτημένες Μεταβλητές)

Η εργασία προσπαθεί να αναδείξει τις κύριες τάσεις και μεταβολές που επήλθαν στην **ποιότητα ζωής και το επίπεδο διαβίωσης** στην ΕΕ, με έμφαση την Ελλάδα, κατά τα χρόνια της οικονομικής κρίσης και έπειτα, καθώς, σύμφωνα με τη βιβλιογραφική επισκόπηση, οι περικοπές των δημοσίων δαπανών ως αποτέλεσμα της εφαρμογής της ΑΧΔΔ μπορεί να επιφέρει καταστροφικές κοινωνικές συνέπειες, όπως η φτωχοποίηση του πληθυσμού, η οικονομική ανισότητα και η χειροτέρευση του βιοτικού επιπέδου

Η μεταβολή στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) αποτελεί σημαντικό δείκτη της οικονομικής δραστηριότητας και του βιοτικού επιπέδου μιας χώρας σύμφωνα με την Eurostat³. Περιλαμβάνει όλα τα τελικά αγαθά και υπηρεσίες που παράγει μια οικονομία και παρέχει ένα στιγμιότυπο της απόδοσής της. Ωστόσο, αν και το ΑΕΠ συνδέεται στενά με την ευημερία των πολιτών, δεν αποτελεί αποκλειστικό δείκτη της ευημερίας μιας χώρας, καθώς δεν εξετάζει την κοινωνική πρόοδο ή τις συνθήκες διαβίωσης.

Σύμφωνα, επομένως, με την Eurostat, για τη μέτρηση της ποιότητας ζωής σε μια χώρα μελετώνται οι ακόλουθες 8+1 διαστάσεις/τομείς⁴:

- Υλικές συνθήκες διαβίωσης (εισόδημα, κατανάλωση και υλικές συνθήκες) (Material living conditions)
- Αναψυχή και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (Leisure and social interactions)
- Οικονομική ασφάλεια και φυσική ασφάλεια (Economic security and physical safety)
- Διακυβέρνηση και βασικά δικαιώματα (Governance and basic rights)
- Φυσικό και βιοτικό περιβάλλον (Natural and living environment)
- Συνολική εμπειρία ζωής (Overall experience of life)

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η διάσταση των **υλικών συνθηκών διαβίωσης (Material living conditions)**, όπου σύμφωνα με τους επικριτές της ΑΧΔΔ, η εφαρμογή των πολιτικών λιτότητας επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα στους επιμέρους δείκτες της. Ειδικότερα εξετάζεται η τάση και οι μεταβολές των δεικτών :

- **Η εισοδηματική ανισότητα** : Η ανισότητα εισοδήματος και πλούτου μπορεί να μετρηθεί με διάφορους δείκτες, καθένας από τους οποίους παρέχει διαφορετικές πληροφορίες και προοπτικές για την κατανομή του εισοδήματος ή του πλούτου σε έναν

³https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quality_of_life_indicators_-_measuring_quality_of_life#Framework_for_measuring_quality_of_life (Πρόσβαση στις 13/08/2024)

⁴https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quality_of_life_indicators_-_measuring_quality_of_life#Framework_for_measuring_quality_of_life (Πρόσβαση στις 13/08/2024)

πληθυσμό. Δύο από τους βασικότερους και ευρέως δημοφιλείς δείκτες μέτρησης της ανισότητας, οι οποίοι παρέχουν συγκρίσιμα δεδομένα τόσο διαχρονικά όσο και για διάφορες χώρες, είναι (Παπαθεοδώρου, Μίσσος, & Παπαναστασίου, 2020):

- **Ο Δείκτης Gini (G):** Ο πιο γνωστός και διαδεδομένος δείκτης ανισότητας είναι ο δείκτης Gini (G), ο οποίος ορίζεται ως ο λόγος των αθροιστικών μεριδίων του πληθυσμού, κατανεμημένου ανάλογα με το ύψος του εισοδήματος, προς το αθροιστικό μερίδιο του συνολικού ποσού που λαμβάνουν. Μετρά την ανισότητα της κατανομής εισοδήματος ή πλούτου σε έναν πληθυσμό. Κυμαίνεται από 0 έως 1, όπου 0 σημαίνει πλήρη ισότητα (όλοι έχουν το ίδιο εισόδημα) και 1 σημαίνει πλήρη ανισότητα (ένα άτομο κατέχει όλο το εισόδημα). Μπορεί επίσης να εκφραστεί σε ποσοστό (0% - 100%). Για παράδειγμα, αν όλο το εθνικό εισόδημα ήταν συγκεντρωμένο σε ένα άτομο, ο συντελεστής Gini θα ήταν 100%. Αν ο συντελεστής Gini ήταν π.χ. 30%, το εισόδημα 2 τυχαίων ατόμων αναμένουμε να διαφέρει κατά 30% του μέσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος. Όσο μικρότερη είναι η ένδειξη του δείκτη Gini, τόσο καλύτερα ισοκατανεμημένα είναι τα εισοδήματα μιας χώρας. Αντίθετα, όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του τόσο μεγαλύτερο είναι το χάσμα στην κατανομή του εισοδήματος ανάμεσα στο φτωχότερο και το πλουσιότερο τμήμα του πληθυσμού (Γαλιώτος, 2016).
- **Ο Δείκτης Quintile Share Ratio (S80/S20):** Αυτός ο δείκτης συγκρίνει το μερίδιο του συνολικού εισοδήματος που κατέχει το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού (S80) με το μερίδιο εισοδήματος που κατέχει το φτωχότερο 20% (S20). Ο δείκτης S80/S20 βασίζεται στην κατανομή του εισοδήματος σε πεμπτημόρια, τα οποία διαμορφώνονται από τον χωρισμό του πληθυσμού ανάλογα με το ισοδύναμο εισόδημα κάθε ατόμου, σε πέντε ίσες εισοδηματικές ομάδες. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερη είναι η ανισότητα.

Για τη μελέτη της σχέσης της ΑΧΔΔ με την εισοδηματική ανισότητα χρησιμοποιήθηκε ως εξαρτημένη η Gini όπου συγκεντρώθηκαν 216 παρατηρήσεις για την περίοδο 2014-2021.

- **Ο κίνδυνος φτώχειας (AROPE):** Ο κίνδυνος φτώχειας μετριέται κυρίως μέσω του δείκτη κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (**AROPE**), που αντιπροσωπεύει το άθροισμα των ατόμων που είτε κινδυνεύουν από φτώχεια είτε βρίσκονται σε σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση ή ζουν σε νοικοκυριό με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας. Είναι ο κύριος δείκτης για την παρακολούθηση του στόχου ΕΕ 2030 για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό και ήταν ο βασικός δείκτης για την παρακολούθηση του στόχου για τη φτώχεια της στρατηγικής ΕΕ 2020 (Eurostat, 2021).

Ο δείκτης φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, όπως υιοθετήθηκε από την Eurostat στο πλαίσιο της "Στρατηγικής 2020", αποτελεί έναν πολυδιάστατο δείκτη που εξετάζει την οικονομική κατάσταση των ατόμων όχι μόνο από τη σκοπιά του εισοδήματος, αλλά λαμβάνει υπόψη και άλλες σημαντικές παραμέτρους που επηρεάζουν την ποιότητα ζωής (Κετσετζοπούλου, 2019):

- **Κίνδυνος Εισοδηματικής Φτώχειας:** Αυτή η παράμετρος αφορά άτομα των οποίων το διάμεσο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας, το οποίο ορίζεται ως το 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος.
- **Σοβαρή Υλική Αποστέρηση:** Αυτή η κατηγορία αφορά άτομα που δεν μπορούν να καλύψουν τουλάχιστον τέσσερις από τις εννέα βασικές ανάγκες, όπως η

πληρωμή των λογαριασμών, η θέρμανση του σπιτιού, ή η δυνατότητα για διακοπές. Αυτές οι ανάγκες θεωρούνται απαραίτητες για μια ικανοποιητική ποιότητα ζωής.

- *Χαμηλή Ένταση Εργασίας:* Αυτή η παράμετρος αναφέρεται σε άτομα ηλικίας 0-59 ετών που ζουν σε νοικοκυριά όπου οι ενήλικες εργάζονται λιγότερο από το 20% του συνολικού εργάσιμου χρόνου κατά το προηγούμενο έτος.

Ο συνολικός αριθμός ή ποσοστό των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού υπολογίζεται συνδυάζοντας τις τρεις αυτές παραμέτρους. Ένα άτομο θεωρείται ότι βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αν αντιμετωπίζει τουλάχιστον μία από τις παραπάνω καταστάσεις. Αυτός ο δείκτης είναι σημαντικός γιατί παρέχει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των συνθηκών διαβίωσης και των κοινωνικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν διάφορα τμήματα του πληθυσμού, πέρα από το απλό εισόδημα.

Για τη μελέτη της σχέσης της ΑΧΔΔ με τον κίνδυνο φτώχειας και άρα την εξαρτημένη μεταβλητή Αγορε συγκεντρώθηκαν 351 παρατηρήσεις για την περίοδο 2008-2020.

- **Η υλική υστέρηση (Material deprivation):** Όσον αφορά την υλική υστέρηση, μελετήθηκε η διαχρονική εξέλιξη του δείκτη «ποσοστό ατόμων με υλικές στερήσεις» (Material deprivation), ο οποίος προσδιορίζει το επίπεδο διαβίωσης, μετρώντας το ποσοστό του πληθυσμού που δεν μπορεί να ανταποκριθεί οικονομικά ή στερείται, λόγω οικονομικής αδυναμίας, τουλάχιστον 3 από έναν κατάλογο 9 αγαθών και υπηρεσιών (ΕΛΣΤΑΤ, 2022):

- πληρωμή πάγιων λογαριασμών, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου κ.λ.π.
- διακοπές για μία εβδομάδα,
- διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας,
- έκτακτες αλλά αναγκαίες δαπάνες
- τηλέφωνο (περιλαμβάνεται και το κινητό τηλέφωνο)
- έγχρωμη τηλεόραση
- πλυντήριο ρούχων
- ΙΧ επιβατηγό αυτοκίνητο
- ικανοποιητική θέρμανση.

Για τη μελέτη της σχέσης της ΑΧΔΔ με την υλική υστέρηση (Material Deprivation) συγκεντρώθηκαν 189 παρατηρήσεις για την περίοδο 2014-2020.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Για να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος των διαρθρωτικών προσαρμογών που υιοθετήθηκαν στην εισοδηματική ανισότητα, τη φτωχοποίηση και την υλική υστέρηση, επιχειρήθηκε αρχικά να παρουσιαστεί μια στατιστική ανάλυση αναφορικά με τη μεταβολή των ανωτέρω μεταβλητών κατά τη διάρκεια της κρίσης για τις χώρες του δείγματος και να αναδειχθεί η κατάσταση της ποιότητας ζωής στην Ελλάδα και την ΕΕ, έπειτα από τις πολιτικές λιτότητας που εφαρμόστηκαν ως αποτέλεσμα υιοθέτησης της ΑΧΔΔ. Στη συνέχεια, επιχειρείται να διερευνηθεί ποσοτικά η σχέση που υπάρχει μεταξύ των μεταβλητών προσδιορίζοντας τη μήτρα συσχέτισης. Οι συντελεστές συσχέτισης χρησιμοποιήθηκαν για να εξεταστεί η δύναμη και η κατεύθυνση της σχέσης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και της κάθε εξαρτημένης μεταβλητής και, κυρίως, για να γίνει εμφανές το πώς οι μεταβλητές συνδέονται μεταξύ τους σε πρώτη εικόνα.

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν με χρήση του λογισμικού Gretl οι απαραίτητοι στατιστικοί έλεγχοι με στόχο την εκτίμηση των παραμέτρων του υποδείγματος και την αξιολόγηση των υποθέσεων της κανονικότητας, ετεροσκεδαστικότητας και αυτοσυσχέτισης. Για την εκτίμηση των συντελεστών χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των ελαχίστων τετραγώνων (Ordinary Least Squares - OLS), η οποία εξασφαλίζει αμερόληπτες και συνεπείς εκτιμήσεις υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται τα απαραίτητα θεωρητικά κριτήρια. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι για την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας (White test) και αυτοσυσχέτισης (Durbin-Watson) προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων. Η μέθοδος OLS επιλέχθηκε για την εκτίμηση των σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών καθώς αποτελεί μια καλά τεκμηριωμένη και ευρέως χρησιμοποιούμενη μέθοδο που παρέχει αξιόπιστες και ακριβείς εκτιμήσεις των συντελεστών όταν πληρούνται οι υποθέσεις της (γραμμικότητα, κανονικότητα των υπολοίπων, ομοσκεδαστικότητα, και ανεξαρτησία των υπολοίπων). Επιπλέον, επιτρέπει την εκτίμηση των ποσοτικών σχέσεων μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και της εξαρτημένης μεταβλητής, αποδίδοντας σαφήνεια για την επίδραση κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής στον εξαρτημένο μεταβλητό παράγοντα.

Για την οικονομετρική ανάλυση, κατασκευάστηκαν και εκτιμήθηκαν τα ακόλουθα μοντέλα:

α) για την κατανομή του εισοδήματος, με χρήση 216 παρατηρήσεων για 27 χώρες για την περίοδο 2014-2021:

$$Gini_t = \alpha + \beta_1 Gov_debt_t + \beta_2 Gov_exp_t + \beta_3 Gov_Eff_t + e \quad (\text{εξίσωση 1})$$

β) για τον κίνδυνο φτώχειας, με χρήση 351 παρατηρήσεων για 27 χώρες για την περίοδο 2008-2020 :

$$AROPE_t = \alpha + \beta_1 Gov_debt_t + \beta_2 Gov_exp_t + \beta_3 Gov_Eff_t + e \quad (\text{εξίσωση 2})$$

γ) για την υλική υστέρηση, με χρήση 189 παρατηρήσεων για 27 χώρες για την περίοδο 2014-2020:

$$MD_t = \alpha + \beta_1 Gov_debt_t + \beta_2 Gov_exp_t + \beta_3 Gov_Eff_t + e \quad (\text{εξίσωση 3})$$

Συνολικά, η χρήση συντελεστών συσχέτισης και της μεθόδου OLS συνδυάζεται για να παρέχει μια ολοκληρωμένη εικόνα της σχέσης μεταξύ των μεταβλητών και να διασφαλίσει ότι τα αποτελέσματα της ανάλυσης είναι αξιόπιστα και ισχυρά. Η ανάλυση συσχέτισης έδωσε μια

αρχική κατανόηση των σχέσεων, ενώ η OLS εμβάθυνε στην κατανόηση των ποσοτικών σχέσεων και της συνεισφοράς κάθε μεταβλητής στο μοντέλο.

Αφού προσδιορίστηκε η ύπαρξη σχέσης μεταξύ εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών, γίνεται μια σύγκριση των δεδομένων και των μεταβολών στην ανισότητα και το βιοτικό επίπεδο με την τρέχουσα κατάσταση που επικρατεί τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη, προκειμένου να διαπιστωθεί το μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα αυτών των πολιτικών λιτότητας στην κοινωνία και την ποιότητα ζωής.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της στατιστικής και οικονομετρικής ανάλυσης αναφορικά με τους εξεταζόμενους δείκτες και γίνεται ανάλυση της συσχέτισης μεταξύ εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών, καθώς και των τάσεων και των μεταβολών που παρατηρήθηκαν στις χώρες της ΕΕ κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, προκειμένου να διαπιστωθεί η επίπτωση της ΑΧΔΔ στην κοινωνική ευημερία και ποιότητα ζωής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Στο παρόν κεφάλαιο, αναλύονται στατιστικά στοιχεία για την ανισότητα, τον κίνδυνο φτώχειας και την υλική υστέρηση, όπως διαμορφώθηκαν στις χώρες της ΕΕ μετά τις πολιτικές λιτότητας και περιορισμού των κυβερνητικών δαπανών για κοινωνική προστασία.

1.1. Οικονομική ανισότητα

Σύμφωνα με την Eurostat (EU-SILC survey [ilc_di11]), τα δεδομένα του δείκτη S80/S20 για την περίοδο της οικονομικής κρίσης, ήτοι 2008-2020, δίνονται από τον Πίνακα 1.

Πίνακας 1 Ποσοστό μεριδίου εισοδήματος S80/S20 για διαθέσιμο εισόδημα ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα (Income quintile share ratio S80/S20 for disposable income by sex and age group)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
EU-27 countries	5,01	4,92	4,89	4,99	4,98	5,05	5,22	5,22	5,16	5,03	5,05	4,99	4,89
Belgium	4,06	3,91	3,92	3,86	3,95	3,81	3,81	3,83	3,85	3,84	3,79	3,61	3,65
Bulgaria	6,48	5,91	5,86	6,46	6,12	6,59	6,81	7,11	7,69	8,23	7,66	8,10	8,01
Czechia	3,43	3,47	3,47	3,54	3,49	3,40	3,50	3,51	3,50	3,40	3,32	3,34	3,34
Denmark	3,63	4,61	4,41	3,98	3,94	4,01	4,12	4,08	4,06	4,08	4,11	4,09	4,00
Germany	4,76	4,48	4,49	4,46	4,30	4,60	5,12	4,80	4,62	4,49	5,07	4,89	4,87
Estonia	4,99	5,01	5,01	5,35	5,41	5,54	6,48	6,21	5,56	5,42	5,07	5,08	5,03
Ireland	4,43	4,24	4,70	4,63	4,82	4,73	4,90	4,50	4,45	4,63	4,23	4,02	3,92
Greece	5,89	5,76	5,61	5,96	6,63	6,60	6,46	6,51	6,55	6,11	5,51	5,11	5,23
Spain	5,59	5,87	6,16	6,28	6,47	6,29	6,81	6,87	6,60	6,59	6,03	5,94	5,77
France	4,40	4,42	4,43	4,61	4,54	4,48	4,27	4,29	4,32	4,31	4,23	4,27	4,42
Croatia	:	:	5,54	5,58	5,36	5,34	4,91	5,14	4,90	4,97	5,00	4,74	4,59
Italy	5,21	5,31	5,38	5,73	5,64	5,85	5,78	5,84	6,27	5,92	6,09	6,01	5,75
Cyprus	4,30	4,37	4,54	4,34	4,67	4,91	5,37	5,20	4,88	4,56	4,29	4,58	4,31
Latvia	7,27	7,40	6,84	6,50	6,47	6,32	6,48	6,51	6,20	6,30	6,78	6,54	6,27
Lithuania	6,11	6,39	7,35	5,84	5,32	6,05	6,10	7,46	7,06	7,28	7,09	6,44	6,14
Luxembourg	4,11	4,31	4,10	3,97	4,13	4,59	4,42	4,26	4,62	4,56	5,18	5,34	4,99
Hungary	3,60	3,51	3,41	3,94	4,00	4,29	4,33	4,30	4,26	4,27	4,35	4,23	4,16
Malta	4,26	3,99	4,33	4,01	3,94	4,14	4,05	4,15	4,22	4,21	4,28	4,18	4,69
Netherlands	4,01	3,97	3,65	3,75	3,61	3,58	3,83	3,82	3,93	3,99	4,05	3,94	4,15
Austria	4,19	4,15	4,34	4,12	4,20	4,11	4,13	4,05	4,09	4,29	4,04	4,17	4,11
Poland	5,12	4,97	4,98	4,95	4,92	4,88	4,91	4,92	4,76	4,56	4,25	4,37	4,07
Portugal	6,11	6,01	5,56	5,68	5,82	6,01	6,23	6,01	5,88	5,75	5,22	5,16	4,99
Romania	7,00	6,53	6,11	6,24	6,60	6,83	7,24	8,32	7,20	6,45	7,21	7,08	6,62
Slovenia	3,36	3,24	3,42	3,46	3,44	3,60	3,70	3,60	3,56	3,42	3,38	3,39	3,32

Slovakia	3,36	3,56	3,80	3,81	3,73	3,58	3,93	3,54	3,63	3,49	3,03	3,34	3,03
Finland	3,76	3,71	3,61	3,69	3,69	3,59	3,62	3,56	3,58	3,54	3,65	3,69	3,72
Sweden	3,70	3,96	3,85	3,95	3,98	3,97	4,15	4,06	4,25	4,27	4,13	4,33	4,12

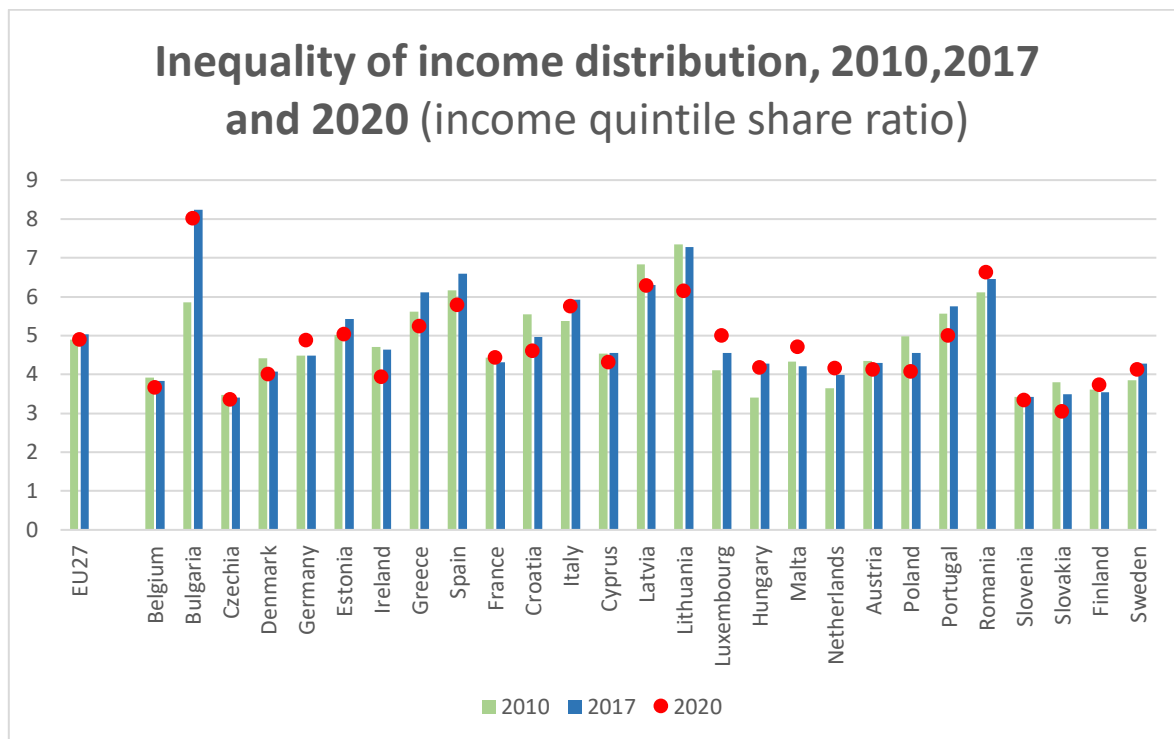
Πηγή: Eurostat (EU-SILC survey [ilc_di11])

Από την ανάλυση του δείκτη S80/S20 για την περίοδο 2008 έως 2020 προκύπτει ότι οι εισοδηματικές ανισότητες μειώθηκαν κατά τη διάρκεια αυτών των ετών σε 15 από τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ. Οι μεγαλύτερες πτώσεις καταγράφηκαν στη Πολωνία όπου ο λόγος S80/S20 από 5,12 το 2008 μειώθηκε σε 4,07 το 2020 (μείωση κατά 20,51%), στην Πορτογαλία από 6,11 σε 4,99 (δηλαδή κατά 18,33%) και στην Κροατία από 5,54 το 2010 σε 4,59 το 2020 (μείωση κατά 17,15%)⁵. Την περίοδο της οικονομικής ύφεσης στην Ευρώπη, δηλαδή από το 2008 έως το 2018, όπου εφαρμόστηκαν πολιτικές λιτότητας και περικοπές δαπανών ως απόρροια της εφαρμογής της ΑΧΔΔ στη δημοσιονομική πολιτική, τη μεγαλύτερη πτώση των εισοδηματικών ανισοτήτων σημείωσε η Πολωνία με μείωση κατά 16,99% (από 5,12 το 2008 σε 4,25 το 2018). Αντίθετα, κατά την περίοδο 2008-2018 υπήρξε δραματική αύξηση των εισοδηματικών ανισοτήτων στη Βουλγαρία (από 6,48 σε 7,66), στο Λουξεμβούργο (από 4,11 σε 5,18) και στην Ουγγαρία (από 3,6 σε 4,35).

Ειδικότερα, από το 2010, όπου η Ευρώπη διένυε την περίοδο της κρίσης χρέους, μέχρι και το τέλος της το 2018, οι εισοδηματικές ανισότητες επηρεάστηκαν από τις περικοπές των δαπανών και την εφαρμογή των μέτρων λιτότητας. Όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 1, συγκριτικά με το 2010, το 2020 που ήδη η οικονομία της Ευρώπης είχε εξέλθει από την κρίση και η χρηστή δημοσιονομική διοίκηση θεωρητικά θα έπρεπε να βελτιώσει την κοινωνική ευημερία, η Βουλγαρία (από το 5,9 στο 8), η Γερμανία (από το 4,5 στο 4,9), το Λουξεμβούργο (από το 4,1 στο 5), η Ουγγαρία (από το 3,4 στο 4,2) και η Ολλανδία (από το 3,7 στο 4,2) εμφανίζουν τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας.

⁵ Για την Κροατία η έρευνα EU-SILC survey [ilc_di11] παρέχει στοιχεία από το 2010 και έπειτα για τον δείκτη S80/S20

Διάγραμμα 1 Ανισότητα κατανομής εισοδήματος, 2010, 2017 και 2020 (income quintile share ratio)

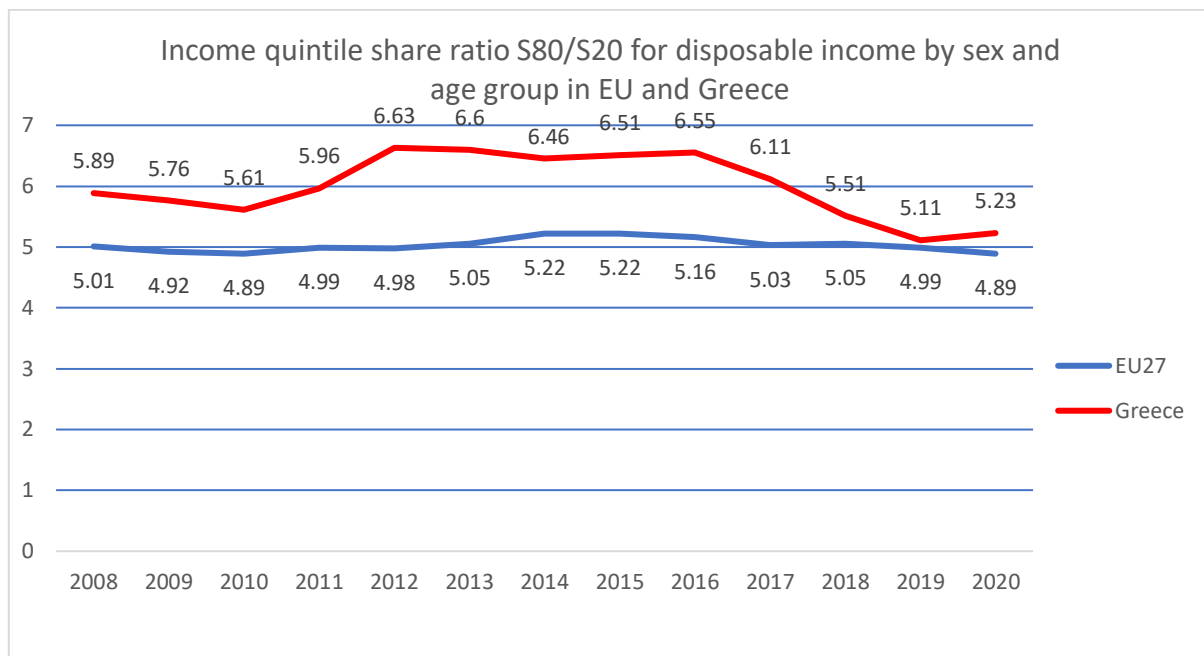
Πηγή: Eurostat (EU-SILC survey [ilc_di11])

Ο δείκτης S80/S20 για την ΕΕ ήταν σχετικά σταθερός, με μικρές διακυμάνσεις. Ωστόσο, παρατηρήθηκε μια αυξητική τάση στην ανισότητα τα πρώτα χρόνια της κρίσης (2009-2015), καθώς οι επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης ήταν πιο έντονες στα χαμηλότερα εισοδήματα.

Με την πάροδο του χρόνου, η οικονομική ανάκαμψη που άρχισε μετά το 2013 οδήγησε σε μια σταδιακή μείωση του δείκτη, αλλά οι ανισότητες παρέμειναν σε σχετικά υψηλά επίπεδα σε πολλές χώρες της ΕΕ, ιδιαίτερα στον Νότο και στην Ανατολική Ευρώπη. Αυτό αποτυπώθηκε σε έναν δείκτη S80/S20 που κυμαινόταν γύρω στο 5,0 με 5,2 για την ΕΕ, υποδεικνύοντας ότι το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού συνέχιζε να κατέχει περίπου πενταπλάσιο εισόδημα από το φτωχότερο 20%.

Στην Ελλάδα, η πορεία του δείκτη S80/S20 ήταν πιο δραματική λόγω της έντονης οικονομικής κρίσης που ξέσπασε το 2009. Πριν από την κρίση, ο δείκτης κυμαινόταν σε επίπεδα κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ. Ωστόσο, από το 2009 και μετά, ο δείκτης αυξήθηκε ραγδαία, φτάνοντας στο ανώτατο επίπεδό του το 2012 και το 2013 όπου καταγράφηκε γύρω στο 6,6 (αύξηση κοντά στο 14,6%) (Διάγραμμα 2). Αυτό υποδεικνύει ότι κατά τη διάρκεια της κρίσης, η εισοδηματική ανισότητα στην Ελλάδα αυξήθηκε σημαντικά, με το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού να αυξάνει το μερίδιό του στο συνολικό εισόδημα, ενώ το φτωχότερο 20% αντιμετώπισε μεγάλη απώλεια εισοδήματος. Μετά το 2016 και καθώς η χώρα άρχισε να σταθεροποιείται οικονομικά, ο δείκτης S80/S20 άρχισε να μειώνεται ελαφρώς, αλλά παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα, γύρω στο 5,5 με 6 μέχρι το 2020. Αυτή η πορεία δείχνει ότι, παρά τις προσπάθειες για οικονομική ανάκαμψη, οι ανισότητες στην Ελλάδα παρέμειναν έντονες, με την κρίση να έχει μακροχρόνιες επιπτώσεις στην κατανομή του εισοδήματος.

Διάγραμμα 2 Ποσοστό μεριδίου εισοδήματος S80/S20 για διαθέσιμο εισόδημα ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα- ΕΕ και Ελλάδα

Πηγή: Eurostat (EU-SILC survey [ilc_di11])

Όσον αφορά την πορεία του δείκτη Gini, σύμφωνα με την Eurostat και το Διάγραμμα 3, κατά την περίοδο της κρίσης, δηλαδή την περίοδο 2014-2020, παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις, αντανakλώντας τις διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές των χωρών⁶.

Στη Δυτική Ευρώπη, χώρες όπως η Γερμανία, το Βέλγιο, και η Ολλανδία διατήρησαν σχετικά σταθερά επίπεδα ανισότητας, με τον δείκτη Gini να κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα γύρω από το 30. Στη Φινλανδία και τη Σουηδία, παρατηρήθηκε επίσης σταθερότητα, με χαμηλούς δείκτες Gini (κάτω από 30), γεγονός που συνδέεται με τα ισχυρά συστήματα κοινωνικής πρόνοιας.

Αντίθετα, στις χώρες του Νότου, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία, σημειώθηκε αύξηση της ανισότητας κατά τη διάρκεια της κρίσης, με τον δείκτη Gini να υπερβαίνει το 34 σε αρκετές περιπτώσεις. Αυτή η αύξηση αποδίδεται στις οικονομικές δυσκολίες και την αυξημένη ανεργία. Όσο η κρίση αποδυναμώνεται, δηλαδή μετά το 2018, ο δείκτης Gini μειώνεται και επομένως βελτιώνεται η ισοκατανομή του εισοδήματος.

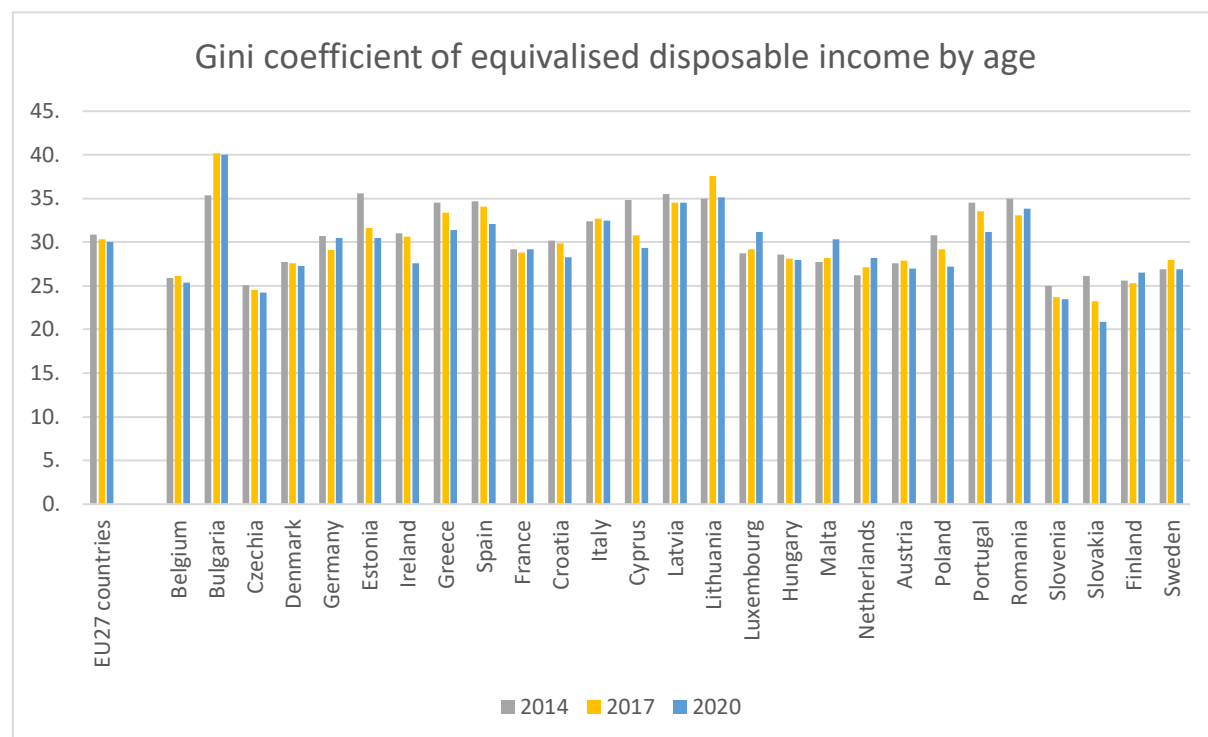
Στην Ανατολική Ευρώπη, η ανισότητα παρουσίασε ανοδικές τάσεις σε χώρες όπως η Βουλγαρία και η Λιθουανία, ενώ σε χώρες όπως η Τσεχία, η Σλοβενία και η Σλοβακία ο δείκτης Gini παρέμεινε χαμηλός, χάρη σε πολιτικές που περιορίζουν την ανισοκατανομή του εισοδήματος.

Συγκεντρωτικά, το 56% των χωρών της ΕΕ κατάφερε να διατηρήσει την εισοδηματική ανισότητα κάτω από το 30 την περίοδο 2014-2020, ενώ το υπόλοιπο 44%, στο οποίο ανήκει

⁶ Η Eurostat παρέχει δεδομένα για τον δείκτη Gini από το 2014 και μετά (EU-SILC survey [ilc_di12])

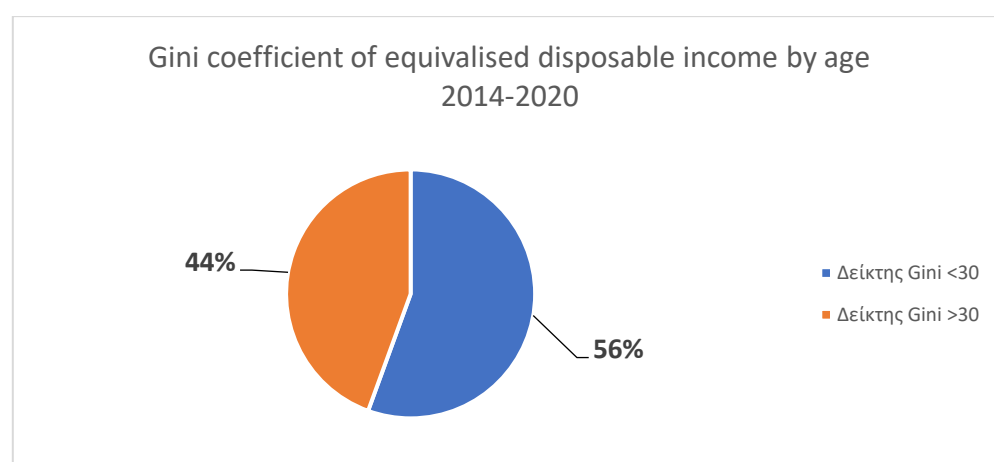
και η Ελλάδα, επιδείνωσε την ανισοκατανομή εισοδήματος με την πολιτική δημοσιονομικής διαχείρισης πόρων που εφαρμόστηκε (Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 3 Συντελεστής Gini ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος ανά ηλικία, 2014-2017-2020

Πηγή: Eurostat (EU-SILC survey [ilc_di12])

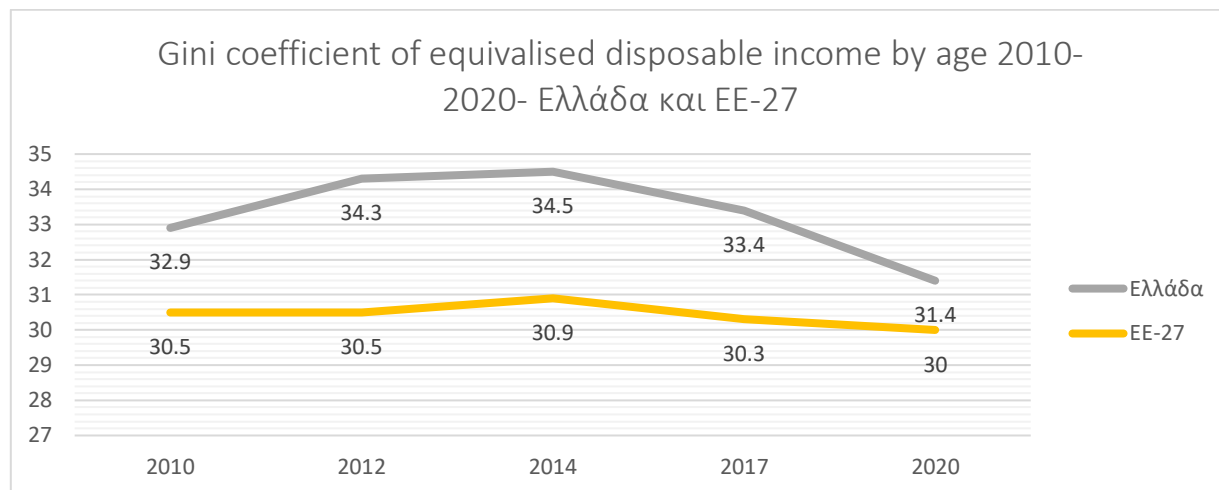
Διάγραμμα 4 Κατανομή χωρών ανάλογα με τον συντελεστή Gini ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος ανά ηλικία για την περίοδο 2014-2020

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat (EU-SILC survey [ilc_di12])

Η διαχρονική πορεία του Δείκτη Gini στην Ελλάδα και στην Ευρώπη αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 5, προκειμένου να γίνει μια καλύτερη σύγκριση του επιπέδου ανισότητας στη χώρα σε σχέση με την υπόλοιπη ΕΕ.

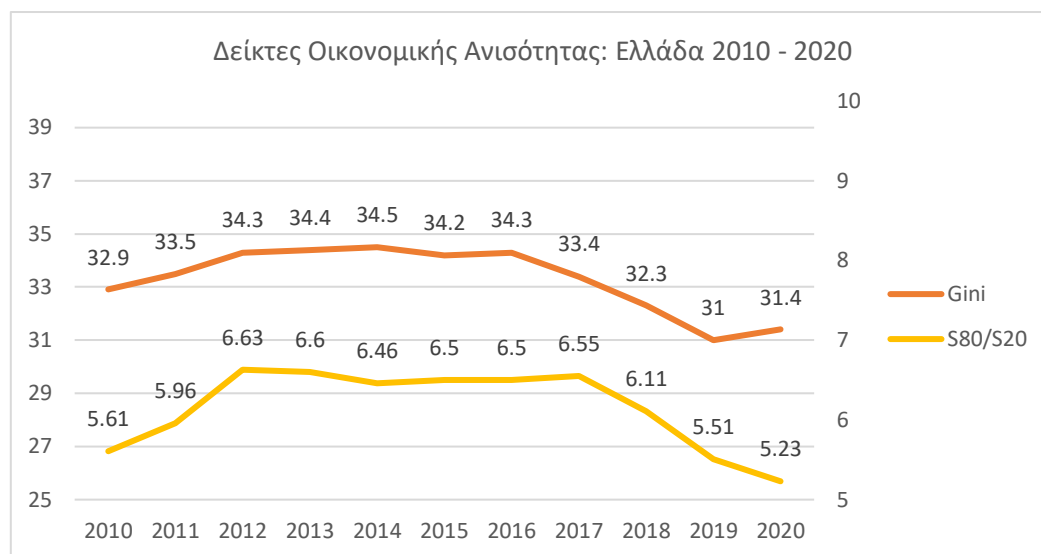
Διάγραμμα 5 Δείκτης ανισότητας Gini ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος ανά ηλικία 2010-2020 στην ΕΕ-27 και Ελλάδα

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat (EU-SILC survey [ilc_di12])

Η πορεία του δείκτη Gini στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2010-2020 αντανακλά τις βαθιές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις που προκάλεσε η οικονομική κρίση, σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 (ΕΕ27). Στην Ελλάδα, η οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2009 είχε σοβαρές συνέπειες στην κοινωνική συνοχή και οδήγησε σε σημαντική αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας. Από το 2010 και μετά, ο δείκτης Gini παρουσίασε ανοδική πορεία, αντικατοπτρίζοντας τη διεύρυνση του χάσματος μεταξύ των υψηλών και χαμηλών εισοδημάτων. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, ο δείκτης Gini στην Ελλάδα αυξήθηκε αισθητά κατά τα πρώτα χρόνια της κρίσης, φτάνοντας σε επίπεδα πάνω από το 34 έως και το 2015. Οι μεταρρυθμίσεις και τα προγράμματα λιτότητας, που επιβλήθηκαν στο πλαίσιο των διαρθρωτικών προσαρμογών, επιδείνωσαν την κατάσταση για τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα, ενώ η υψηλή ανεργία και οι μειώσεις στους μισθούς επιβάρυναν περαιτέρω την κατάσταση. Μετά το 2015, παρατηρείται μια σταδιακή μείωση και σταθεροποίηση του δείκτη Gini, αν και παραμένει σε υψηλά επίπεδα σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η σταθεροποίηση αυτή μπορεί να αποδοθεί σε κάποια βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και στην εφαρμογή κοινωνικών πολιτικών που στόχευαν στη μείωση της ανισότητας. Συγκριτικά με την ΕΕ των 27 κρατών μελών, ο δείκτης Gini παρέμεινε σχετικά σταθερός κατά την ίδια περίοδο, κυμαινόμενος γύρω από το 30, με πολύ μικρές διακυμάνσεις. Συνολικά, η πορεία του δείκτη S80/S20 και Gini για την οικονομική ανισότητα στην Ελλάδα από την περίοδο της κρίσης μέχρι και το 2020 έχει ως εξής (Διάγραμμα 6):

Διάγραμμα 6 Δείκτες Οικονομικής Ανισότητας: Ελλάδα 2010-2020

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat (EU-SILC survey [ilc_di12] και [ilc_di11])

Αν συνοψίσουμε τις τιμές του δείκτη S80/2S0 και του Gini, όπως δίνονται από την Eurostat, για την ΕΕ και την Ελλάδα για την περίοδο 2010-2020, προκύπτει ο παρακάτω πίνακας (Πίνακας 2).

Πίνακας 2 Δείκτες ανισότητας 2010-2020 στην ΕΕ-27 και Ελλάδα

Δείκτες/ Χώρα	Έτος				
	2010	2012	2014	2017	2020
Gini (0-100)					
Ελλάδα	32,9	34,3	34,5	33,4	31,4
ΕΕ-27	30,5	30,5	30,9	30,3	30
S80/ S20					
Ελλάδα	5,61	6,63	6,46	6,55	5,23
ΕΕ-27	4,89	4,98	5,22	5,03	4,89

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat (EU-SILC survey [ilc_di12] και [ilc_di11])

Όπως φαίνεται τόσο από το Διάγραμμα 6 όσο και από τον Πίνακα 2, και οι δύο δείκτες ανισότητας παρουσιάζουν την ίδια αυξητική τάση μέχρι και το 2017, ενώ μετά το τέλος της κρίσης, δηλαδή από το 2018, και έπειτα μέχρι και το 2020 μειώνονται και πλησιάζουν τις τιμές εισοδηματικής ανισότητας της ΕΕ των 27 κρατών – μελών.

Τα επίπεδα εισοδηματικής ανισότητας στην ΕΕ παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών μελών, γεγονός που αποκαλύπτει τη σύνδεση μεταξύ της ανισοκατανομής και των συστημάτων κοινωνικής προστασίας που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα. Παρόλο που τα κράτη με υψηλότερο μέσο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα συχνά έχουν χαμηλότερα

επίπεδα εισοδηματικής ανισότητας, υπάρχουν αξιοσημείωτες εξαιρέσεις που αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα του φαινομένου.

Το Λουξεμβούργο, για παράδειγμα, παρότι καταγράφει το υψηλότερο διαθέσιμο εισόδημα στην ΕΕ, εμφανίζει μεσαία επίπεδα ανισότητας, ενώ αντίθετα η Τσεχία, με συγκριτικά μέτριο εισόδημα, καταφέρνει να διατηρεί από τα χαμηλότερα επίπεδα ανισοκατανομής. Αυτό καταδεικνύει πως δεν είναι μόνο το διαθέσιμο εισόδημα που καθορίζει την ανισότητα, αλλά και οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας που εφαρμόζονται.

Κατά την περίοδο της μεγάλης ύφεσης, οι χώρες της περιφέρειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες επλήγησαν περισσότερο από τις οικονομικές αναταράξεις, παρουσίασαν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα εισοδηματικής ανισότητας σε σύγκριση με τις χώρες του κέντρου της ΕΕ. Αυτό φανερώνεται ιδιαίτερα από τις τιμές τόσο του δείκτη S80/S20 όσο και του δείκτη Gini.

Συγκεκριμένα, οι χώρες του κέντρου, όπως το Βέλγιο, η Γερμανία, η Φινλανδία, η Σουηδία και η Ολλανδία, κατάφεραν να διατηρήσουν τον δείκτη Gini σε χαμηλά επίπεδα, κάτω από το 30. Αυτό υποδηλώνει μια πιο ισότιμη κατανομή του εισοδήματος, γεγονός που συνδέεται με τις σταθερές και ισχυρές οικονομίες τους καθώς και τα ανεπτυγμένα κοινωνικά τους συστήματα. Αντίθετα, οι χώρες όπως η Κύπρος, η Ισπανία, η Ελλάδα, η Βουλγαρία και η Πορτογαλία παρουσίασαν υψηλότερες τιμές του δείκτη Gini, με τις τιμές να υπερβαίνουν το 34. Η οικονομική κρίση σε αυτές τις χώρες οδήγησε σε κοινωνικές ανισότητες, που με τη σειρά τους συνέβαλαν σε μια πιο άνιση κατανομή του εισοδήματος.

Αυτή η αντίθεση μεταξύ των χωρών του κέντρου και της περιφέρειας καταδεικνύει την επίδραση της οικονομικής σταθερότητας και των κοινωνικών πολιτικών στην ανισοκατανομή του εισοδήματος. Οι χώρες που επένδυσαν σε ισχυρά κοινωνικά δίκτυα ασφαλείας, δηλαδή σε μηχανισμούς σχεδιασμένους για να προστατεύουν τα άτομα και τις κοινωνίες από οικονομικές και κοινωνικές ανασφάλειες ή κινδύνους, και διατήρησαν ένα σταθερό οικονομικό περιβάλλον ήταν σε θέση να περιορίσουν την ανισότητα, ενώ οι χώρες που βρέθηκαν πιο εκτεθειμένες στις οικονομικές δυσκολίες αντιμετώπισαν μεγαλύτερες προκλήσεις στην εξασφάλιση μιας δίκαιης κατανομής του πλούτου. Με λίγα λόγια, οι χώρες που επένδυσαν στην ανάπτυξη ενός συνόλου πολιτικών και προγραμμάτων που έχουν ως στόχο την παροχή οικονομικής βοήθειας ή κοινωνικής στήριξης σε ανθρώπους που βρίσκονται σε δυσχερή θέση, όπως οι άνεργοι, οι φτωχοί, οι ηλικιωμένοι, οι άρρωστοι, και άλλα ευάλωτα άτομα, όπως είναι η παροχή επιδομάτων ανεργίας, συντάξεων, προγραμμάτων στήριξης χαμηλού εισοδήματος ή ενίσχυσης της πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, κατόρθωσαν να διαχειριστούν αποτελεσματικότερα την οικονομική ανισότητα και να διασφαλίσουν σε σημαντικό βαθμό ότι οι πολίτες έχουν τα απαραίτητα εφόδια για μια αξιοπρεπή ζωή και ότι η κοινωνία συνολικά παραμένει σταθερή, ακόμα και σε περιόδους κρίσης.

Η σύγκριση μεταξύ της ΕΕ και της Ελλάδας δείχνει ότι, ενώ η Ευρώπη συνολικά κατάφερε να περιορίσει τις ανισότητες μετά την κρίση και να τις διατηρήσει στο ίδιο επίπεδο, στην Ελλάδα η ανισότητα αυξήθηκε ανησυχητικά (18%) και παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα καθόλη τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η πορεία του δείκτη S80/S20 καταδεικνύει τις διαφορετικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στα κράτη μέλη της ΕΕ, με τις χώρες του Νότου, όπως η Ελλάδα, να πλήττονται περισσότερο. Ωστόσο, χώρες όπως η Ισπανία και η Πορτογαλία, παρά την οικονομική κρίση, έχουν καταφέρει να διατηρήσουν μια πιο σταθερή πορεία στην ανισοκατανομή του εισοδήματος σε σχέση με την Ελλάδα, ενώ η Λετονία, μία από τις νέες χώρες μέλη της ΕΕ, καταγράφει μια μικρή βελτίωση.

Επομένως, οι χώρες του νότου και της ανατολικής Ευρώπης είχαν γενικά υψηλότερα επίπεδα ανισοκατανομής, επηρεασμένες περισσότερο από την οικονομική κρίση και τα προγράμματα

λιτότητας, ενώ οι χώρες του βορρά διατήρησαν χαμηλότερο δείκτη Gini χάρη στις ισχυρές κοινωνικές τους δομές.

Σε γενικές γραμμές, η πορεία των δεικτών S80/S20 και Gini στην ΕΕ-27 δείχνουν μια ανθεκτικότητα απέναντι στις κρίσεις, αν και υπάρχουν ακόμα προκλήσεις για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων σε ορισμένες περιοχές της Ευρώπης. Συνολικά, η ανισοκατανομή του εισοδήματος στην ΕΕ αντανακλά τις κοινωνικοπολιτικές επιλογές κάθε χώρας, αναδεικνύοντας την ανάγκη για πιο στοχευμένες και αποτελεσματικές πολιτικές μείωσης της ανισότητας.

1.2. Κίνδυνος Φτώχειας

Σύμφωνα με την Eurostat, για την περίοδο 2010-2020, οι τιμές του δείκτη κινδύνου φτώχειας για τις 27 χώρες κ-μ της Ε.Ε. δίνονται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακα 3):

Πίνακας 3 Άτομα που κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό κατά ηλικία και φύλο - Στρατηγική ΕΕ 2020 (σε %) ή Ποσοστό Κοινωνικού Αποκλεισμού 2010-2020

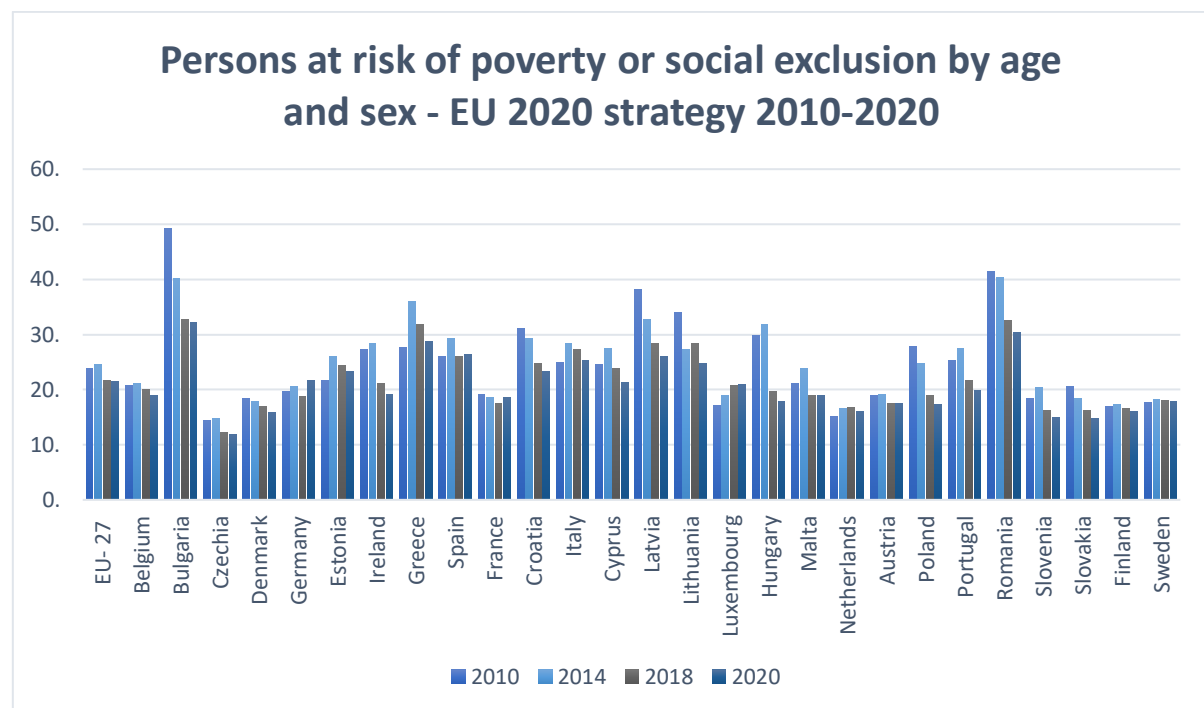
TIME	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
EU- 27	23,9	24,5	24,9	24,6	24,5	23,8	23,7	22,5	21,6	20,9	21,5
Belgium	20,8	21,0	21,6	20,8	21,2	21,1	20,9	20,6	20,0	19,5	18,9
Bulgaria	49,2	49,1	49,3	48,0	40,1	41,3	40,4	38,9	32,8	32,8	32,1
Czechia	14,4	15,3	15,4	14,6	14,8	14,0	13,3	12,2	12,2	12,5	11,9
Denmark	18,3	17,6	17,5	18,3	17,9	17,7	16,8	17,2	17,0	16,3	15,9
Germany	19,7	19,9	19,6	20,3	20,6	20,0	19,7	19,0	18,7	17,4	21,6
Estonia	21,7	23,1	23,4	23,5	26,0	24,2	24,4	23,4	24,4	24,3	23,2
Ireland	27,3	30,9	30,1	29,9	28,3	26,2	24,4	22,7	21,1	20,7	19,2
Greece	27,7	31,0	34,6	35,7	36,0	35,7	35,6	34,8	31,8	30,0	28,8
Spain	26,1	26,7	27,2	27,3	29,2	28,6	27,9	26,6	26,1	25,3	26,4
France	19,2	19,3	19,1	18,1	18,5	17,7	18,2	17,0	17,4	17,9	18,6
Croatia	31,1	32,6	32,6	29,9	29,3	29,1	27,9	26,4	24,8	23,3	23,2
Italy	25,0	28,1	29,9	28,5	28,3	28,7	30,0	28,9	27,3	25,6	25,3
Cyprus	24,6	24,6	27,1	27,8	27,4	28,9	27,7	25,2	23,9	22,3	21,3
Latvia	38,2	40,1	36,2	35,1	32,7	30,9	28,5	28,2	28,4	27,3	26,0
Lithuania	34,0	33,1	32,5	30,8	27,3	29,3	30,1	29,6	28,3	26,3	24,8
Luxembourg	17,1	16,8	18,4	19,0	19,0	18,5	19,1	19,4	20,7	20,6	20,9
Hungary	29,9	31,5	33,5	34,8	31,8	28,2	26,3	25,6	19,6	18,9	17,8
Malta	21,2	22,1	23,1	24,6	23,9	23,0	20,3	19,3	19,0	20,1	19,0
Netherlands	15,1	15,7	15,0	15,9	16,5	16,4	16,7	17,0	16,7	16,5	16,1
Austria	18,9	19,2	18,5	18,8	19,2	18,3	18,0	18,1	17,5	16,9	17,5
Poland	27,8	27,2	26,7	25,8	24,7	23,4	21,9	19,5	18,9	18,2	17,3
Portugal	25,3	24,4	25,3	27,5	27,5	26,6	25,1	23,3	21,6	21,6	19,8
Romania	41,5	40,9	43,2	41,9	40,3	37,4	38,8	35,7	32,5	31,2	30,4
Slovenia	18,3	19,3	19,6	20,4	20,4	19,2	18,4	17,1	16,2	14,4	15,0
Slovakia	20,6	20,6	20,5	19,8	18,4	18,4	18,1	16,3	16,3	16,4	14,8
Finland	16,9	17,9	17,2	16,0	17,3	16,8	16,6	15,7	16,5	15,6	16,0
Sweden	17,7	18,5	17,7	18,3	18,2	18,6	18,3	17,7	18,0	18,8	17,9

Πηγή: Eurostat (EU-SILC survey [ilc_peps01])

Από τα διαθέσιμα στοιχεία διαπιστώνεται ότι το 21,6% του πληθυσμού στο σύνολο της ΕΕ-27 το 2018, στο τέλος της κρίσης, βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Σύμφωνα με τα στοιχεία, περισσότερο από το ένα τρίτο του πληθυσμού κινδύνευε από τη φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό σε τρία κράτη μέλη της ΕΕ το 2018, στη Βουλγαρία (32,8%), τη Ρουμανία (32,5%) και την Ελλάδα (31,8%), ενώ με επίσης υψηλά ποσοστά συγκριτικά ακολουθούν Λιθουανία (28,3%), Ιταλία (27,3%), Λετονία (28,4%), Ισπανία (26,1%), κλπ. Στο άλλο άκρο της κλίμακας, τα χαμηλότερα ποσοστά ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό καταγράφονται στην Τσεχία (12,2%), τη Σλοβενία (16,2%), τη Φινλανδία (15,6%), τη Σλοβακία (16,4%), τη Γαλλία (17,4%), την Ολλανδία (16,7%), τη Δανία (17%), τη Σουηδία (18%), κλπ.

Η μεταβολή του ποσοστού κινδύνου φτώχειας ανά χώρα διαχρονικά μέσα στην κρίση φαίνεται παραστατικά από το Διάγραμμα 7.

Διάγραμμα 7 Ποσοστό Κοινωνικού Αποκλεισμού 2010-2020

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat (EU-SILC survey [ilc_peps01])

Σύμφωνα με τα δεδομένα της Eurostat, ο κίνδυνος φτώχειας στην Ελλάδα αυξήθηκε αισθητά κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης (2010-2014) από 27,7% σε 36%, δηλαδή αύξηση κατά 30%. Με μια πρώτη ματιά είναι εμφανές ότι, κατά την περίοδο 2010-2014 η Ελλάδα μαζί με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία εμφανίζουν το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Η παρατεταμένη ύφεση και οι πολιτικές λιτότητας οδήγησαν σε σημαντικές απώλειες εισοδήματος και αύξηση της φτώχειας και το αποτέλεσμα τους αντικατοπτρίζεται στις τιμές που λαμβάνει ο δείκτης. Από το 2015 και μετά, ο δείκτης αυτός παρέμεινε υψηλός, αν και σταθεροποιήθηκε σε υψηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με την προ κρίσης περίοδο. Ωστόσο, η αργή ανάκαμψη και οι συνεχιζόμενες

προκλήσεις στην αγορά εργασίας και τα κοινωνικά συστήματα στήριξης διατηρούν την Ελλάδα σε ένα από τα υψηλότερα επίπεδα κινδύνου φτώχειας στην ΕΕ.

Κατά την περίοδο 2010-2018, όπου είναι η περίοδος της εφαρμογής των μέτρων λιτότητας και περικοπών στις δημόσιες δαπάνες, καταγράφονται από ελάχιστες έως και σημαντικές μεταβολές ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές χώρες, όσον αφορά το κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Αφενός, παρατηρείται ότι ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παρουσιάζει μια σημαντική μείωση για το σύνολο των χωρών της ΕΕ-27 (κατά -10 ποσοστιαίες μονάδες), όπως παρουσιάζει μείωση και στις περισσότερες (21) από τις Ευρωπαϊκές χώρες με τις σημαντικότερες μειώσεις να καταγράφονται στη Βουλγαρία (κατά 33%), την Τσεχία (κατά 15%), τη Λετονία (κατά 26%), την Πολωνία (κατά 32%), τη Ρουμανία (κατά 22%), την Κροατία (κατά 20%), την Ιρλανδία (κατά 23%), κλπ.

Αφετέρου, ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού παρουσιάζει αύξηση σε έξι μόνο από το σύνολο των Ευρωπαϊκών χωρών κατά την περίοδο 2010-2018, με τη μεγαλύτερη αύξηση να καταγράφεται στην Ελλάδα (κατά 15%), το Λουξεμβούργο (κατά 21%), την Ολλανδία (κατά 11%), κλπ.

Η σύγκριση δείχνει ότι η Ελλάδα αντιμετώπισε πολύ μεγαλύτερες προκλήσεις στην καταπολέμηση του κινδύνου φτώχειας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ. Η δημοσιονομική διαχείριση με τις δημοσιονομικές προσαρμογές περιστολής δαπανών και οι κοινωνικές πολιτικές έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη αυτή, με την Ελλάδα να εξακολουθεί να αντιμετωπίζει υψηλότερα επίπεδα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ.

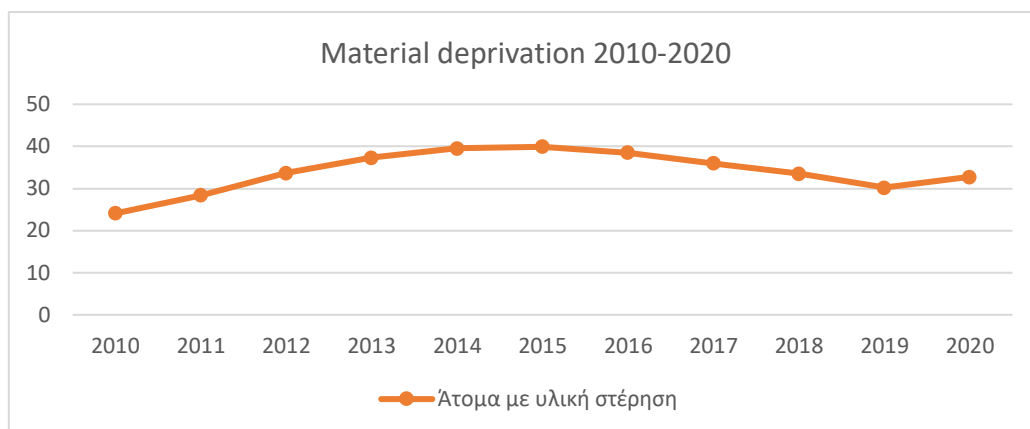
1.3. Υλική υστέρηση

Ο δείκτης «material and social deprivation rate» μετρά την έλλειψη πρόσβασης σε βασικά αγαθά και κοινωνικές δραστηριότητες που θεωρούνται απαραίτητα για μια αξιοπρεπή διαβίωση. Ο δείκτης αυτός αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την κατανόηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς δείχνει το ποσοστό των ατόμων που δεν μπορούν να καλύψουν βασικές ανάγκες, όπως επαρκή θέρμανση, ικανοποιητική διατροφή, ή συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι πολιτικές λιτότητας και οι περικοπές των δημόσιων και κοινωνικών δαπανών έχουν αρνητική επίδραση στην ικανότητα των ατόμων να έχουν πρόσβαση σε βασικά αγαθά και κοινωνικές δραστηριότητες.

Για την Ελλάδα, η πορεία του δείκτη «Υλική υστέρηση» την περίοδο 2010-2020 παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις, οι οποίες αντανakλούν την οικονομική κρίση και τις επιπτώσεις των μέτρων λιτότητας.

Από το 2010 έως το 2015, παρατηρήθηκε μια απότομη αύξηση του ποσοστού των ατόμων που ζούσαν σε συνθήκες υλικής και κοινωνικής στέρησης. Το 2015, ο δείκτης έφτασε στο αποκορύφωμά του (39,9%), με σχεδόν το 40% του πληθυσμού να επηρεάζεται, υποδηλώνοντας ότι πάνω από το ένα τρίτο των Ελλήνων δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις βασικές ανάγκες τους (Διάγραμμα 8). Από το 2014 και μετά, παρατηρείται σταδιακή μείωση του δείκτη, καθώς η οικονομία άρχισε να σταθεροποιείται και να ανακάμπτει.

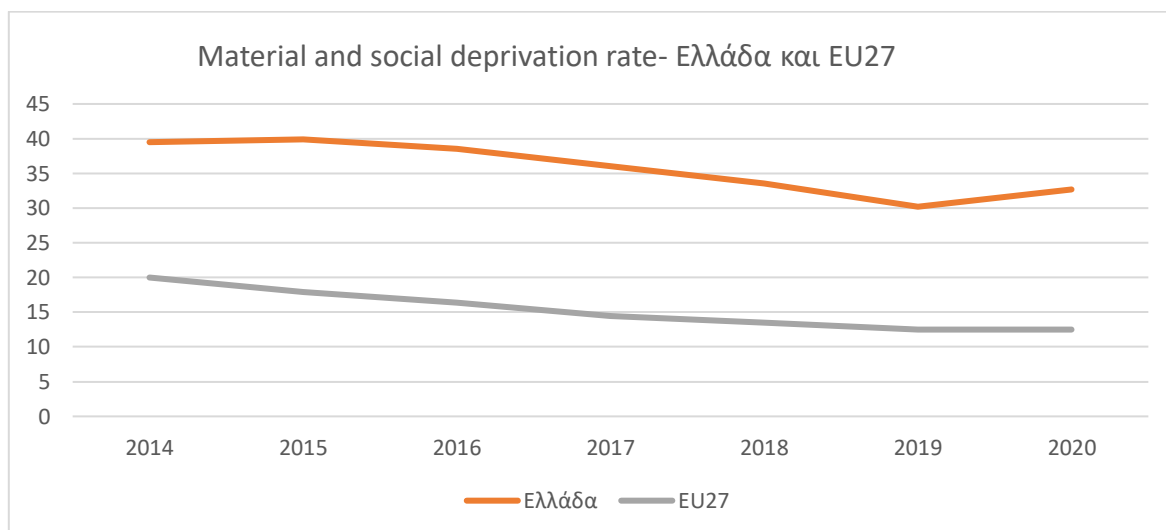
Διάγραμμα 8 Άτομα με υλική υστέρηση στην Ελλάδα 2010-2020

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat (EU-SILC survey [ilc_mdspd07])

Παρόλα αυτά, τα επίπεδα υλικής και κοινωνικής στέρησης παρέμειναν υψηλά, ιδιαίτερα σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ. Η πορεία του δείκτη στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν αρκετά διαφορετική, με χαμηλότερα επίπεδα υλικής και κοινωνικής στέρησης και μικρότερες διακυμάνσεις⁷. Μέχρι το 2020, ο δείκτης είχε μειωθεί σημαντικά, αλλά εξακολουθούσε να είναι πάνω από το 20%, υποδεικνύοντας ότι ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού εξακολουθούσε να αντιμετωπίζει δυσκολίες. Κατά την περίοδο της κρίσης, ο δείκτης αυξήθηκε ελαφρώς σε πολλές χώρες, αλλά οι επιπτώσεις δεν ήταν τόσο δραματικές όσο στην Ελλάδα. Από το 2015 και έπειτα, η τιμή του δείκτη για την ΕΕ μειώθηκε σταθερά, φτάνοντας σε σχετικά χαμηλά επίπεδα μέχρι το 2020, με τον δείκτη να κινείται γύρω στο 12-14% (Διάγραμμα 9).

Διάγραμμα 9 Άτομα με υλική υστέρηση στην Ελλάδα και στην EU-27

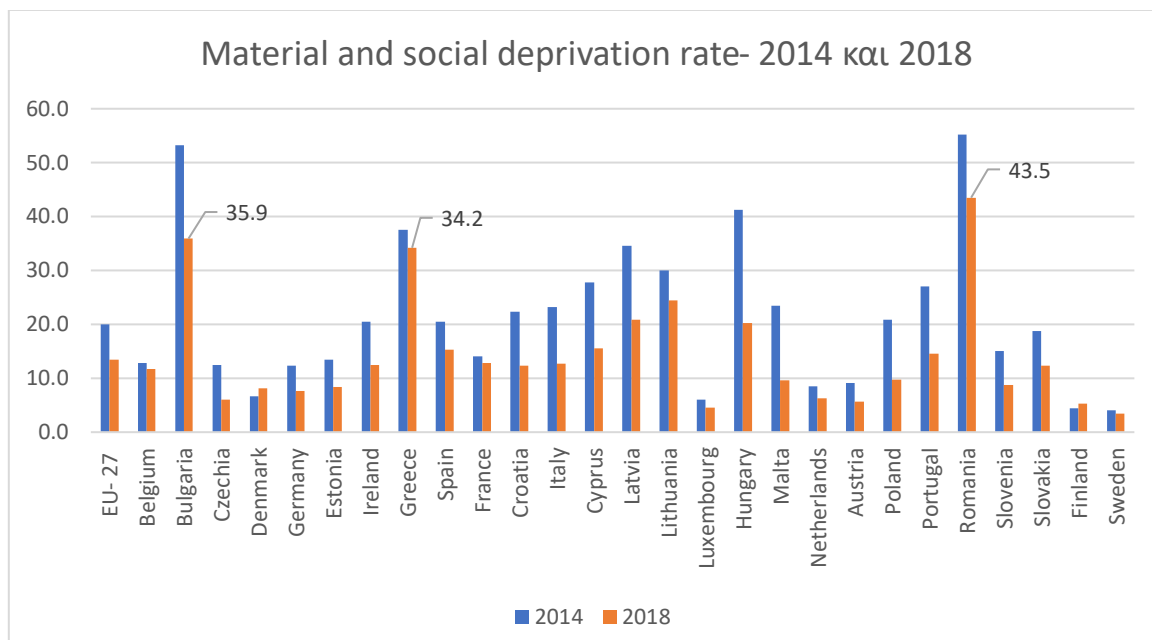

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat (EU-SILC survey [ilc_mdspd07])

⁷ Η Eurostat στον πίνακα [ilc_mdspd07]) έδινε στοιχεία από το 2014 και εφεξής.

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 10, την περίοδο 2014 έως και 2018, όπου σημειώνεται και το τέλος της κρίσης, ο δείκτης υλικής και κοινωνικής στέρησης άρχισε να μειώνεται στα κράτη μέλη, ωστόσο το 2018 στη Βουλγαρία (35,9%), στην Ελλάδα (34,2%) και στη Ρουμανία (43,5%) το ποσοστό των ατόμων που συνεχίζουν να στερούνται αγαθά και υπηρεσίες λόγω οικονομικής αδυναμίας συνεχίζει να είναι μεγαλύτερο του 30% και πάνω από τον αντίστοιχο δείκτη για το σύνολο της ΕΕ.

Διάγραμμα 10 Άτομα με υλική υστέρηση στην ΕΕ -2014 και 2018

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat (EU-SILC survey [ilc_mdsc07])

Η πορεία του δείκτη Υλικής υστέρησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο της κρίσης αντικατοπτρίζει την ένταση και τη διάρκεια της ύφεσης, με σημαντικές αυξήσεις στα επίπεδα υλικής και κοινωνικής στέρησης κατά τα πρώτα χρόνια της κρίσης, και σταδιακή βελτίωση από το 2015 και μετά. Ωστόσο, ακόμα και το 2020, η Ελλάδα βρισκόταν σε πολύ χειρότερη κατάσταση σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ, υποδεικνύοντας τις μακροχρόνιες επιπτώσεις των πολιτικών λιτότητας και της ΑΧΔΔ στην κοινωνική ευημερία. Αντίθετα, η ΕΕ συνολικά κατάφερε να αντιμετωπίσει την κρίση με μικρότερες αυξήσεις στον δείκτη και σταθερή βελτίωση στη συνέχεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Από την ανωτέρω στατιστική ανάλυση αναδείχθηκε η ποιοτική σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην εφαρμογή της ΑΧΔΔ και τις αυστηρές δημοσιονομικές προσαρμογές, ιδίως ως προς τις δημόσιες και κοινωνικές δαπάνες, και τους δείκτες που μετρούν την ποιότητα ζωής. Στην συνέχεια, επιχειρείται και ποσοτική έρευνα της σχέσης των πολιτικών λιτότητας και του αντίκτυπου στην ποιότητα ζωής, μέσω οικονομετρικής ανάλυσης.

2.1 Στατιστικοί έλεγχοι

2.1.1. Έλεγχος για στασιμότητα των χρονοσειρών

Ως στάσιμες διαδικασίες αναφέρονται εκείνες οι οποίες περιλαμβάνονται σε στοχαστικά υποδείγματα με μέσο και διακύμανση που δεν εξαρτώνται από τον χρόνο t και παραμένουν σταθεροί. Τα δεδομένα μιας χρονοσειράς είναι στάσιμα όταν οι στατιστικές τους ιδιότητες, όπως η μέση τιμή, η διακύμανση και η αυτοσυσχέτιση, παραμένουν σταθερές στο χρόνο. Αυτό είναι σημαντικό για την ανάλυση χρονοσειρών, καθώς οι στάσιμες χρονοσειρές μπορούν να μοντελοποιηθούν και να προβλεφθούν με μεγαλύτερη ακρίβεια από τις μη στάσιμες, που περιέχουν τάσεις ή εποχιακά στοιχεία.

Όλες οι χρονοσειρές των μεταβλητών ελέγχονται για το αν αποτελούν στάσιμες διαδικασίες των υποδειγμάτων τόσο σε επίπεδο τιμών όσο και σε επίπεδο διαφορών (πρώτων, δεύτερων κτλ.). Λαμβάνοντας υπόψιν τον σταθερό όρο και την τάση που ακολουθείται στις χρονοσειρές, προβαίνουμε αρχικά σε έλεγχο τιμών των χρονολογικών σειρών μέσω του τεστ των Dickey-Fuller.

Ο επαυξημένος έλεγχος Dickey-Fuller (Augmented Dickey-Fuller - ADF) είναι μια στατιστική μέθοδος που χρησιμοποιείται για τον έλεγχο της ύπαρξης μοναδιαίας ρίζας σε μια χρονοσειρά, δηλαδή αν η χρονοσειρά είναι στάσιμη ή όχι. Η μηδενική υπόθεση (H_0) του ελέγχου Dickey-Fuller είναι ότι η χρονοσειρά έχει μοναδιαία ρίζα, δηλαδή ότι δεν είναι στάσιμη. Ως εναλλακτική (H_1) τεκμαίρεται αυτή που απορρίπτει την αρχική και δηλώνει τη μη ύπαρξη μοναδιαίας ρίζας. Εάν η p -τιμή του ελέγχου είναι μικρότερη από το προκαθορισμένο επίπεδο σημαντικότητας (π.χ. 0,05), τότε απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση, υποδηλώνοντας ότι η χρονοσειρά είναι στάσιμη. Αν η p -τιμή είναι μεγαλύτερη, τότε δεν μπορούμε αποδεχόμαστε τη μηδενική υπόθεση, υποδηλώνοντας ότι η χρονοσειρά είναι μη στάσιμη.

Ακολουθεί ο Πίνακας 4 που συγκεντρώνει τα αποτελέσματα του επαυξημένου Dickey-Fuller ελέγχου για τις εξαρτημένες μεταβλητές (GINI, MD, AROPE) αλλά και για τις ανεξάρτητες μεταβλητές (Gov_Eff, Gov_Exp, Gov_Debt). Ο πίνακας περιλαμβάνει τις στατιστικές ελέγχου και τις αντίστοιχες p -τιμές για τις δύο περιπτώσεις, με σταθερό όρο και με σταθερό όρο και τάση.

Πίνακας 4 Τεστ Μοναδιαίας Ρίζας Aug. Dickey- Fuller

Μεταβλητή	Υπόδειγμα	Aug. Dickey-Fuller* t-stat (p-value)
GINI	Με σταθερό όρο	-3,998 (0,001424)
	Με σταθερό όρο και τάση	-4,2561 (0,003611)
Gov_Eff	Με σταθερό όρο	-4,13021 (0,0008622)
	Με σταθερό όρο και τάση	-4,15107 (0,005228)
Gov_Exp	Με σταθερό όρο	-4,25888 (0,0005183)
	Με σταθερό όρο και τάση	-4,29301 (0,003164)
Gov_Debt	Με σταθερό όρο	-3,90034 (0,002041)
	Με σταθερό όρο και τάση	-3,89559 (0,01222)
MD	Με σταθερό όρο	-4,49597 (0,0001951)
	Με σταθερό όρο και τάση	-4,55812 (0,001161)
AROPE	Με σταθερό όρο	-4,84441 (4,203e-05)
	Με σταθερό όρο και τάση	-4,97105 (0,0002057)

Οι στατιστικές ελέγχου και οι p-τιμές επιβεβαιώνουν ότι τα δεδομένα μας είναι στάσιμα, καθώς σε όλες τις περιπτώσεις οι p-τιμές είναι σημαντικά μικρότερες από το επίπεδο σημαντικότητας (0,05). Επομένως, όλες οι χρονοσειρές εμφανίζουν στασιμότητα, επιτρέποντας τη χρήση τους σε αναλύσεις που απαιτούν σταθερές μεταβλητές.

2.1.2. Μήτρα συσχέτισης

Η ανάλυση συσχέτισης χρησιμοποιήθηκε ως πρώτο βήμα για να εντοπιστούν οι βασικές σχέσεις μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και κάθε εξαρτημένης μεταβλητής. Μέσω αυτής της διαδικασίας, εξετάστηκε ο βαθμός και η κατεύθυνση της σχέσης μεταξύ της ανισότητας εισοδήματος, του κινδύνου φτώχειας και της υλικής υστέρησης και των παραπάνω προσδιοριστικών οικονομικών δεικτών της ΑΧΔΔ. Η ανάλυση συσχέτισης μας επέτρεψε να ποσοτικοποιήσουμε τη δύναμη αυτών των σχέσεων, παρέχοντας μια αρχική εικόνα της δυναμικής που διέπει τις μεταβλητές (Πίνακας 5,6 και 7).

Πίνακας 5 Συντελεστές συσχέτισης ανεξάρτητων μεταβλητών με εξαρτημένη την Gini

Συντελεστές συσχέτισης
5% κρίσιμη τιμή (δίπλευρη) = 0,1335 για n = 216

GINI	Gov_debt	Gov_exp	Gov_Eff	
1,0000	0,0388	-0,2763	-0,4592	GINI
	1,0000	0,4376	-0,1242	Gov_debt
		1,0000	0,4177	Gov_exp
			1,0000	Gov_Eff

Όπως φαίνεται από τον πίνακα συσχέτισης με εξαρτημένη τη μεταβλητή Gini (Πίνακας 5) η Gini έχει αρνητική συσχέτιση με την εξαρτημένη Gov_exp και Gov_Eff (-0,2763 και -0,4592), ενώ έχει θετική με την Gov_debt (0,0388). Αυτό σημαίνει ότι μια αύξηση στην κατανομή των δημοσίων δαπανών και τις δαπάνες κοινωνικής προστασίας ή στην αποδοτικότητα της κυβέρνησης κατά μία ποσοστιαία μονάδα ενδέχεται να επιφέρει μείωση στον δείκτη Gini.

Όσον αφορά τις δαπάνες για κοινωνική προστασία, επιβεβαιώνεται η αντίστροφη σχέση με τον δείκτη Gini, όπως προβλέπεται από τη βιβλιογραφία. Η αρνητική συσχέτιση (συντελεστής -0,2763) της μεταβλητής Gini (η οποία μετρά την εισοδηματική ανισότητα) με την Gov_exp (που περιλαμβάνει τις γενικές κυβερνητικές δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών κοινωνικής προστασίας) υποδηλώνει ότι όταν οι κυβερνητικές δαπάνες, ιδίως αυτές που σχετίζονται με την κοινωνική προστασία, αυξάνονται, η εισοδηματική ανισότητα τείνει να μειώνεται. Αυτό υποδεικνύει ότι αυξημένες κοινωνικές δαπάνες μπορεί να συνδέονται με χαμηλότερη ανισότητα εισοδήματος και άρα καλύτερη εισοδηματική κατανομή. Οι αυξημένες δαπάνες αυτές μπορούν να ανακατανεύμουν εισοδήματα σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, με αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη GINI. Αυτό είναι συνεπές με την οικονομική θεωρία, που υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές πολιτικές, μέσω των κυβερνητικών δαπανών, έχουν τη δυνατότητα να μειώσουν την ανισότητα εισοδήματος. Ο αριθμητικός συντελεστής -0,2763 δείχνει ότι η συσχέτιση είναι αρνητική και ασθενής προς μέτρια. Η συσχέτιση που παρατηρείται δεν είναι πολύ ισχυρή, αλλά εξακολουθεί να υποδεικνύει κάποια σχέση.

Πίνακας 6 Συντελεστές συσχέτισης ανεξάρτητων μεταβλητών με εξαρτημένη την Material Deprivation

Συντελεστές συσχέτισης 5% κρίσιμη τιμή (δίπλευρη) = 0,1428 για n = 189				
MD	Gov_debt	Gov_exp	Gov_Eff	
1,0000	0,1321	-0,3824	-0,7678	MD
	1,0000	0,4321	-0,1163	Gov_debt
		1,0000	0,4347	Gov_exp
			1,0000	Gov_Eff

Όπως φαίνεται από τον πίνακα συσχέτισης 6, η εξαρτημένη μεταβλητή MD έχει αρνητική συσχέτιση με την Gov_exp (-0,3824) και την Gov_eff (-0,7678) και θετική με την Gov_debt (0,1321). Η θετική συσχέτιση με την Gov_debt υποδηλώνει ότι όταν το χρέος της κυβέρνησης αυξάνεται, υπάρχει μια ήπια τάση αύξησης στη στέρηση υλικών αγαθών. Ωστόσο, η συσχέτιση αυτή είναι κάτω από το όριο κρίσιμης τιμής για το 5%, άρα δεν είναι στατιστικά σημαντική. Η αρνητική συσχέτιση με την Gov_exp (συντελεστής -0,3824) δείχνει ότι όταν οι κυβερνητικές δαπάνες αυξάνονται, η υλική στέρηση μειώνεται, κάτι που είναι λογικό, αφού οι αυξημένες δημόσιες δαπάνες, ειδικά σε τομείς όπως η κοινωνική προστασία, μπορεί να μειώσουν την υλική στέρηση. Επιπλέον, φαίνεται να υπάρχει ισχυρή αρνητική συσχέτιση με την Gov_Eff (συντελεστής -0,7678), η οποία υποδηλώνει ότι η αύξηση της αποτελεσματικότητας της κυβέρνησης σχετίζεται με σημαντική μείωση στη στέρηση υλικών αγαθών. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι η καλύτερη διακυβέρνηση και κατανομή των πόρων μπορεί να μειώσει τη φτώχεια και τη στέρηση. Αυτή η συσχέτιση είναι πολύ ισχυρή και στατιστικά σημαντική.

Παράλληλα, ο πίνακας συσχέτισης των μεταβλητών AROPE, Gov_debt, Gov_exp, και Gov_Eff (Πίνακας 7) δείχνει ότι η εξαρτημένη μεταβλητή AROPE παρουσιάζει θετική συσχέτιση με το Gov_debt (συντελεστής 0,0575), αρνητική συσχέτιση με την Gov_exp (συντελεστής -0,3870) και ισχυρή αρνητική συσχέτιση με την Gov_Eff (συντελεστής -0,7328). Η αρνητική συσχέτιση με την Gov_exp δείχνει ότι όταν αυξάνονται οι κυβερνητικές δαπάνες, μειώνεται ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ αντίστοιχα η αρνητική συσχέτιση με την Gov_eff υποδηλώνει ότι η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της κυβέρνησης μειώνει σημαντικά τον κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτή είναι η ισχυρότερη συσχέτιση στον πίνακα και είναι στατιστικά σημαντική.

Πίνακας 7 Συντελεστές συσχέτισης ανεξάρτητων μεταβλητών με εξαρτημένη την Arope

Συντελεστές συσχέτισης 5% κρίσιμη τιμή (δίπλευρη) = 0,1067 για n = 351				
AROE	Gov_debt	Gov_exp	Gov_Eff	
1,0000	0,0575	-0,3870	-0,7328	AROE
	1,0000	0,4292	-0,0484	Gov_debt
		1,0000	0,4741	Gov_exp
			1,0000	Gov_Eff

Η ισχυρότερη συσχέτιση είναι η αρνητική σχέση μεταξύ AROPE και Gov_Eff, κάτι που δείχνει ότι η αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης παίζει καθοριστικό ρόλο στη μείωση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, η αύξηση των δαπανών φαίνεται να μειώνει τη φτώχεια και να βελτιώνει την κυβερνητική αποτελεσματικότητα (Πίνακας 7).

2.1.3. Έλεγχος για ετεροσκεδαστικότητα στα κατάλοιπα

Με την έννοια της ετεροσκεδαστικότητας στα κατάλοιπα νοείται η πιθανότητα η διακύμανση των σφαλμάτων (ή καταλοίπων) ενός υποδείγματος να μην είναι σταθερή σε όλα τα επίπεδα των ανεξάρτητων μεταβλητών. Σε ένα καλά προσαρμοσμένο υπόδειγμα, τα κατάλοιπα πρέπει να έχουν σταθερή διακύμανση (ομοσκεδαστικότητα) και άρα τα υπόλοιπα θα πρέπει να έχουν σταθερή διασπορά γύρω από τη γραμμή παλινδρόμησης ελαχίστων τετραγώνων, ώστε να εκπληρώνεται η μία από τις βασικές υποθέσεις για την αμεροληψία και συνέπεια των εκτιμητών OLS. Στον έλεγχο ετεροσκεδαστικότητας η μηδενική υπόθεση (H_0) υποδηλώνει ότι τα σφάλματα είναι ομοσκεδαστικά και άρα σταθερή διακύμανση, ενώ η εναλλακτική υπόθεση (H_1) ότι τα σφάλματα παρουσιάζουν ετεροσκεδαστικότητα, συνεπώς επιζητούμε την αποδοχή της μηδενικής υπόθεσης.

Και στα τρία υποδείγματα παλινδρόμησης φαίνεται να υπάρχει ετεροσκεδαστικότητα στα κατάλοιπα καθώς τα p-values των στατιστικών ελέγχου είναι πρακτικά μηδέν. Συνεπώς, για να διορθωθεί η ετεροσκεδαστικότητα έγινε χρήση ανθεκτικών τυπικών σφαλμάτων (robust standard errors), που προσαρμόζουν τα τυπικά σφάλματα ώστε να είναι έγκυρα ακόμη και σε παρουσία ετεροσκεδαστικότητας. Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος Newey-West Standard Errors, η οποία προσαρμόζει τα τυπικά σφάλματα όχι μόνο για την ετεροσκεδαστικότητα αλλά και για την αυτοσυσχέτιση στα κατάλοιπα.

2.1.4. Έλεγχος για αυτοσυσχέτιση στα κατάλοιπα

Η αυτοσυσχέτιση στα κατάλοιπα αναφέρεται στην περίπτωση όπου τα σφάλματα (κατάλοιπα) ενός υποδείγματος παλινδρόμησης δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους, αλλά εμφανίζουν συσχέτιση με τα προηγούμενα σφάλματα. Αυτό σημαίνει ότι η τιμή του σφάλματος σε μια δεδομένη χρονική στιγμή εξαρτάται από τις τιμές των σφαλμάτων σε προηγούμενες χρονικές στιγμές. Στα στατιστικά υποδείγματα (OLS), υποθέτουμε ότι τα σφάλματα είναι ανεξάρτητα και έχουν μέση τιμή 0 (μηδενική υπόθεση). Όταν υπάρχει αυτοσυσχέτιση, αυτή η υπόθεση παραβιάζεται. Ο στατιστικός έλεγχος για την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης διενεργείται με βάση τον έλεγχο Durbin-Watson. Όταν η τιμή της στατιστικής Durbin-Watson βρίσκεται κοντά στο 2 τότε τα κατάλοιπα είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους και συνεπώς, δε συσχετίζονται.

Ο έλεγχος αυτοσυσχέτισης στα κατάλοιπα και στα τρία μοντέλα παλινδρόμησης, μετά και τη διόρθωση της ετεροσκεδαστικότητας με τη μέθοδο Newey-West Standard Errors, δείχνει ότι δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση στα κατάλοιπα, καθώς το κριτήριο ελέγχου Durbin- Watson έχει τιμή σχετικά κοντά στο 2 (Πίνακας 8).

Πίνακας 8 Έλεγχος αυτοσυσχέτισης στα κατάλοιπα

Υπόδειγμα	Εξαρτημένη	Durbin-Watson statistic
Εξίσωση 1	Gini	1,7889
Εξίσωση 2	MD	1,8192
Εξίσωση 3	AROPE	1,7734

Συνεπώς, μετά τη διόρθωση της ετεροσκεδαστικότητας και την έλλειψη αυτοσυσχέτισης στα κατάλοιπα, προχωρήσαμε στη χρήση της μεθόδου OLS (Ordinary Least Squares) για να εκτιμήσουμε τις ποσοτικές σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών.

2.2. Οικονομετρική Ανάλυση (OLS)

Η γραμμική παλινδρόμηση επέτρεψε την ανάλυση της επίδρασης κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής στις εξαρτημένες μεταβλητές Gini, Material deprivation και Arope, ενώ μέσω αυτής της μεθόδου, εξετάστηκε πώς οι κρατικές δαπάνες, η αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης και το δημόσιο χρέος επηρεάζουν την κατανομή του εισοδήματος, την υλική υστέρηση και τον κίνδυνο φτώχειας, με επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Αναφορικά με το μοντέλο παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή την Gini, προέκυψε ο παρακάτω πίνακας αποτελεσμάτων (Πίνακας 9):

Πίνακας 9 Υπόδειγμα 1: OLS, χρήση 216 παρατηρήσεων για χρονική περίοδο 2014-2021 - Εξαρτημένη μεταβλητή: GINI

	Συντελεστής (p-τιμή)	Τυπ. Σφάλμα	t-λόγος
const	45,2115 (1,19e-117)***	0,922076	49,03
Gov_debt	0,000548988 (0,8616)	0,00314433	0,1746
Gov_exp	-0,104403 (0,0025)***	0,0341279	-3,059
Gov_Eff	-0,165158 (1,83e-033)***	0,0114131	-14,47
Στατιστικές με βάση τα σταθμισμένα δεδομένα:			
Άθρ. τετρ. καταλ	578,0804	T.Σ. παλινδρόμησης	1,651301
R-τετράγωνο	0,722510	Προσαρμ. R-τετράγωνο	0,718584
F(3, 212)	183,9976	P-τιμή(F)	9,57e-59
Λογ-πιθανοφάνεια	-412,8097	Akaike κριτήριο	833,6193
Schwarz κριτήριο	847,1204	Hannan-Quinn	839,0738

Αναλύοντας τον Πίνακα 9, προκύπτουν τα παρακάτω συμπεράσματα για την **ανισότητα (Gini)**:

- Η συνάρτηση που προκύπτει είναι :

$$GINI = 45,2115 + 0,0005 \cdot Gov_debt - 0,1044 \cdot Gov_exp - 0,1652 \cdot Gov_Eff$$
- Ο συντελεστής της ανεξάρτητης μεταβλητής Gov_debt (περίπου 0,00055) με p-τιμή (0,8616) δείχνει ότι δεν είναι στατιστικά σημαντικός. Αυτό σημαίνει ότι η επίδραση του δημόσιου χρέους στην ανισότητα (GINI) είναι πολύ μικρή και μη σημαντική σε αυτό το υπόδειγμα.
- Ο συντελεστής της ανεξάρτητης Gov_exp είναι -0,104403, και η p-τιμή του είναι 0,0025, που δείχνει ότι είναι στατιστικά σημαντικός. Αυτό σημαίνει ότι οι αυξήσεις στις κυβερνητικές δαπάνες έχουν αρνητική επίδραση στην ανισότητα, δηλαδή μειώνουν την ανισότητα, όπως αναμένεται από δαπάνες κοινωνικής προστασίας.
- Ο συντελεστής της μεταβλητής Gov_Eff (περίπου -0,1652) και η p-τιμή του είναι 1,83e-033, που δείχνει πολύ υψηλή στατιστική σημαντικότητα. Η αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης έχει ισχυρή αρνητική επίδραση στην ανισότητα, υποδεικνύοντας ότι όσο πιο αποτελεσματική είναι η κυβέρνηση, τόσο χαμηλότερη είναι η ανισότητα.
- Το R^2 σε αυτό το υπόδειγμα είναι **0,7225**, το οποίο σημαίνει ότι το 72,25% της συνολικής διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής (GINI) εξηγείται από τις ανεξάρτητες μεταβλητές του υποδείγματος (Gov_debt, Gov_exp, και Gov_Eff). Επομένως, οι ανεξάρτητες μεταβλητές επηρεάζουν την εξαρτημένη μεταβλητή.

Πίνακας 10 Υπόδειγμα 2: OLS, χρήση 351 παρατηρήσεων για χρονική περίοδο 2008-2020 - Εξαρτημένη μεταβλητή: AROPE

	Συντελεστής (p-τιμή)	Τυπ. Σφάλμα	t-λόγος
const	49,0660 (1,45e-078)***	1,96112	25,02
Gov_debt	0,0284085 (8,51e-07)***	0,00566140	5,018
Gov_exp	-0,210488 (0,0002)***	0,0555860	-3,787
Gov_Eff	-0,294866 (3,07e-030)***	0,0233070	-12,65

Στατιστικές με βάση τα σταθμισμένα δεδομένα:			
Αθρ. τετρ. καταλ	1063,401	T.Σ. παλινδρόμησης	1,784331
R-τετράγωνο	0,652751	Προσαρμ. R-τετράγωνο	0,649632
F(3, 334)	209,2820	P-τιμή(F)	2,29e-76
Λογ-πιθανοφάνεια	-673,3060	Akaike κριτήριο	1354,612
Schwarz κριτήριο	1369,904	Hannan-Quinn	1360,707

Από τον Πίνακα 10 προκύπτουν τα κάτωθι συμπεράσματα για την εξαρτημένη μεταβλητή **AROPE (κίνδυνος φτώχειας)**:

- Η συνάρτηση παλινδρόμησης για το Υπόδειγμα 6, όπου η εξαρτημένη μεταβλητή είναι η AROPE (κίνδυνος φτώχειας), διαμορφώνεται ως εξής:

$$AROPE = 49,0660 + 0,0284 \cdot Gov_debt - 0,2105 \cdot Gov_exp - 0,2949 \cdot Gov_Eff$$
- Όσον αφορά την ανεξάρτητη μεταβλητή Gov_debt (Δημόσιο Χρέος) ο συντελεστής είναι 0,0284 με p-τιμή = 8,51e-07, κάτι που δείχνει ισχυρή στατιστική σημαντικότητα. Η θετική τιμή του συντελεστή υποδηλώνει ότι όσο αυξάνεται το δημόσιο χρέος, το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας (AROPE) αυξάνεται.
- Ο συντελεστής της μεταβλητής Gov_exp (Κρατικές Δαπάνες) είναι -0,2105 με p-τιμή = 0,0002, το οποίο επίσης υποδεικνύει υψηλή στατιστική σημαντικότητα. Η αρνητική τιμή του συντελεστή δείχνει ότι οι αυξημένες κρατικές δαπάνες, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι δαπάνες για κοινωνική προστασία, μειώνουν το ποσοστό των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας (AROPE).
- Αναφορικά με τη μεταβλητή Gov_Eff (Αποτελεσματικότητα Κυβέρνησης), ο συντελεστής είναι -0,2949 με p-τιμή = 3,07e-030, γεγονός που υποδηλώνει εξαιρετικά στατιστική σημαντικότητα. Η αρνητική τιμή του συντελεστή δείχνει ότι όσο αυξάνεται η αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης, το ποσοστό του πληθυσμού που κινδυνεύει από φτώχεια (AROPE) μειώνεται.
- Το $R^2 = 0,652751$ δείχνει ότι το 65,28% της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής (AROPE) εξηγείται από τις ανεξάρτητες μεταβλητές του υποδείγματος, δηλαδή το δημόσιο χρέος, τις κρατικές δαπάνες και την αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης. Αυτό δείχνει ότι το υπόδειγμα έχει σχετικά καλή εξηγηματική δύναμη.

Πίνακας 11 Υπόδειγμα 3: OLS, χρήση 189 παρατηρήσεων για χρονική περίοδο 2014-2020- Εξαρτημένη μεταβλητή: MD

	Συντελεστής (p-τιμή)	Τυπ. Σφάλμα	t-λόγος
const	53,3497 (1,07e-030)***	3,82376	13,95
Gov_debt	0,0761902 (6,91e-012)***	0,0103933	7,331
Gov_exp	-0,411191 (1,04e-05)***	0,0907167	-4,533
Gov_Eff	-0,447934 (2,09e-020)***	0,0428318	-10,46

Στατιστικές με βάση τα σταθμισμένα δεδομένα:			
Άθρ. τετρ. καταλ	443,8797	Τ.Σ. παλινδρόμησης	1,548983
R-τετράγωνο	0,689780	Προσαρμ. R-τετράγωνο	0,684749
F(3, 185)	137,1168	P-τιμή(F)	8,65e-47
Λογ-πιθανοφάνεια	-348,8641	Akaike κριτήριο	705,7282
Schwarz κριτήριο	718,6952	Hannan-Quinn	710,9814

Τέλος, από τον Πίνακα 11 προκύπτουν τα κάτωθι συμπεράσματα για την εξαρτημένη μεταβλητή MD (υλική υστέρηση):

- Η συνάρτηση παλινδρόμησης διαμορφώνεται ως εξής:

$$MD = 53,3497 + 0,0762 \cdot Gov_debt - 0,4112 \cdot Gov_exp - 0,4479 \cdot Gov_Eff$$
- Ο συντελεστής της ανεξάρτητης μεταβλητής Gov_debt (Δημόσιο χρέος) είναι θετικός (0,0762) και, παράλληλα, η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική (p-value < 0,05), υποδεικνύοντας ότι η αύξηση του δημόσιου χρέους αυξάνει την υλική υστέρηση και επηρεάζει σημαντικά την εξαρτημένη μεταβλητή.
- Ο συντελεστής της Gov_exp, δηλαδή των κρατικών δαπανών για κοινωνική προστασία και άλλες λειτουργίες υπέρ του κοινωνικού συνόλου, είναι αρνητικός (-0,4112), δείχνοντας ότι οι αυξημένες κρατικές δαπάνες συνδέονται με μείωση της υλικής υστέρησης. Συγκεκριμένα, υποδηλώνει ότι μια αύξηση στις δαπάνες για κοινωνική προστασία, υγεία, παιδεία κ.λ.π. σχετίζεται με σημαντική μείωση στην υλική υστέρηση. Η p-τιμή είναι εξαιρετικά χαμηλή (1,04e-05), που σημαίνει ότι η επίδραση είναι εξαιρετικά στατιστικά σημαντική.
- Ο συντελεστής της Gov_Eff (αποτελεσματικότητα κυβέρνησης) είναι επίσης αρνητικός (-0,4479), υποδεικνύοντας ότι βελτιώσεις στην αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης σχετίζονται με μείωση στην εξαρτημένη μεταβλητή και, άρα, συνδέεται με χαμηλότερη υλική υστέρηση. Η p-τιμή (2,09e-020) υποδεικνύει εξαιρετικά στατιστικά σημαντική σχέση με την εξαρτημένη.
- Το $R^2 = 0,6898$, είναι ικανοποιητικό και δείχνει ότι το 68,98% της διακύμανσης της υλικής υστέρησης (MD) εξηγείται από τις μεταβλητές Gov_debt, Gov_exp, και Gov_Eff. Αυτό υποδεικνύει μια πολύ καλή προσαρμογή του μοντέλου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περίοδος της οικονομικής κρίσης ανέδειξε τις αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας, καθώς και τα όρια των κοινωνικών πολιτικών που εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης. Η σημαντική αύξηση της οικονομικής ανισότητας, η δραματική άνοδος της υλικής υστέρησης και ο κίνδυνος φτώχειας καταδεικνύουν το βάθος της κρίσης στην Ελλάδα αλλά και την αναποτελεσματικότητα των μέτρων λιτότητας που εφαρμόστηκαν στο όνομα της χρηστής δημοσιονομικής προσαρμογής. Σε αντίθεση, η ΕΕ συνολικά κατάφερε να διατηρήσει μια σχετική σταθερότητα, αν και οι επιπτώσεις της κρίσης ήταν αισθητές, ιδιαίτερα στις χώρες του Νότου. Η εμπειρία της κρίσης υπογραμμίζει την ανάγκη για ισχυρά συστήματα κοινωνικής προστασίας και πιο δίκαιη και ορθολογική κατανομή των πόρων για την αντιμετώπιση μελλοντικών κρίσεων.

Η εξέταση των μεταβολών στους δείκτες οικονομικής ανισότητας, υλικής υστέρησης και κινδύνου φτώχειας στην Ελλάδα και την ΕΕ κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, σχετίζονται άμεσα με την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και τα μέτρα δημοσιονομικής λιτότητας που υιοθετήθηκαν.

Αρχικά, η αύξηση της υλικής υστέρησης και του κινδύνου φτώχειας στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της κρίσης υποδηλώνει ότι οι δημόσιες δαπάνες δε χρησιμοποιήθηκαν με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο. Η εφαρμογή αυστηρών μέτρων λιτότητας, τα οποία περιλάμβαναν περικοπές σε κοινωνικές παροχές και υπηρεσίες, δε συνοδεύτηκαν από αντίστοιχα μέτρα ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής και προστασίας των ευάλωτων ομάδων. Αυτό αποτελεί παράδειγμα μη χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, καθώς τα μέτρα λιτότητας είχαν σοβαρές κοινωνικές επιπτώσεις, επιδεινώνοντας την οικονομική ανισότητα και αυξάνοντας τη φτώχεια.

Έπειτα, η κατανομή των δημόσιων πόρων θα έπρεπε να γίνεται με γνώμονα τη βέλτιστη χρήση τους για την υποστήριξη της κοινωνίας στο σύνολό της, κάτι που δεν επιτεύχθηκε στην περίπτωση της Ελλάδας κατά την κρίση. Η αποτυχία στη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της κοινωνικής ανισότητας και της φτώχειας, κάτι που αντιτίθεται στην αρχή της αποδοτικότητας.

Ακόμη, η διαχείριση των δημοσιονομικών κατά την κρίση θα έπρεπε να διασφαλίζει ότι οι περικοπές δαπανών και τα μέτρα λιτότητας δε θα υπονομεύσουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της οικονομίας και της κοινωνίας. Στην Ελλάδα, η λιτότητα συνέβαλε στη συρρίκνωση της οικονομίας και στην αύξηση της φτώχειας, γεγονός που αντίκειται στην αρχή της οικονομίας.

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό της ΑΧΔΔ είναι ότι η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση περιλαμβάνει την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης, διασφαλίζοντας ότι οι πολιτικές δεν επιδεινώνουν τις κοινωνικές ανισότητες. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι πολιτικές λιτότητας οδήγησαν σε αυξανόμενη ανισότητα και φτώχεια, κάτι που δείχνει ότι η διαχείριση των δημοσιονομικών πόρων δεν ευθυγραμμίστηκε με την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Τέλος, η σύγκριση της Ελλάδας με άλλες χώρες της ΕΕ δείχνει πώς η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση μπορεί να μετριάσει τις επιπτώσεις μιας κρίσης. Χώρες με ισχυρά κοινωνικά συστήματα και καλά διαχειριζόμενα δημόσια οικονομικά κατάφεραν να περιορίσουν τις αυξήσεις στην οικονομική ανισότητα και τη φτώχεια, υπογραμμίζοντας τη σημασία της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης για την επίτευξη κοινωνικής συνοχής σε περιόδους οικονομικής αστάθειας.

Η ανάλυση των οικονομικών δεικτών της Ελλάδας και της ΕΕ κατά την περίοδο της κρίσης καταδεικνύει ότι η ΑΧΔΔ μπορεί να έχει σοβαρές κοινωνικές επιπτώσεις, όταν δεν εφαρμόζεται αποτελεσματικά. Η ορθή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών, με έμφαση στην αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα, είναι απαραίτητη για την αποφυγή βαθιών κοινωνικών ανισοτήτων και τη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης.

Η ΑΧΔΔ, όταν εφαρμόζεται, στοχεύει στη βελτιστοποίηση της διαχείρισης των δημόσιων πόρων και της λειτουργίας των δημόσιων οργανισμών. Προωθεί την ορθολογική και αποδοτική χρήση των δημοσίων πόρων και, παράλληλα, αποτελεί ένα βασικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής σταθερότητας και της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των κρατικών οικονομικών. Στην ουσία, αυτή η αρχή επιδιώκει να επιτύχει τη μέγιστη απόδοση των δημόσιων πόρων προς όφελος της κοινωνίας, μέσω διαφάνειας, υπευθυνότητας και αποδοτικότητας.

Ταυτόχρονα, για τη μεγιστοποίηση της αποδοτικής αξιοποίησης των δημόσιων πόρων, επικεντρώνεται στην ανάλυση του λόγου κόστους οφέλους ή κόστους αποτελεσματικότητας, δηλαδή στο κατά πόσο μια επένδυση, μια μεταρρύθμιση ή μια καινοτομία θα επιφέρει βελτιώσεις στην αποδοτικότητα ενός φορέα και στη λειτουργικότητά του. Αξιοποιεί ποσοτικούς δείκτες στην ανάλυση, οι οποίοι και επιτρέπουν τη γενίκευση και διευκολύνουν τον έλεγχο και την αξιολόγηση. Ο έλεγχος που πραγματοποιείται είναι δημοσιονομικός ενώ, ταυτόχρονα, στοχεύει στην αντικειμενική ανάλυση των ευρημάτων που προκύπτουν. Δίνει έμφαση στη διαφάνεια και την αξιοπιστία καθώς και την εξεύρεση βιώσιμων λύσεων για τη διαχείριση των δημοσιονομικών κονδυλίων.

Η ΑΧΔΔ έχει τις ρίζες της στη Δυτική φιλοσοφία και συνάδει με αυτή και, ως εκ τούτου, μπορεί να εφαρμοστεί σε μια πληθώρα κρατών στην ΕΕ. Σε αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ, η ενσωμάτωση της ΑΧΔΔ στη δημοσιονομική πολιτική και ο περιορισμός των δαπανών επέφερε δημοσιονομική σταθερότητα και βοήθησε τις χώρες αυτές να μειώσουν τα ελλείμματά τους, να ελέγξουν το δημόσιο χρέος και να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη στις αγορές. Επιπλέον, η έμφαση στη διαφάνεια και την υπευθυνότητα στη διαχείριση των δημόσιων πόρων οδήγησε σε καλύτερη λογοδοσία και πιο αποδοτική χρήση των οικονομικών πόρων σε πολλά κράτη μέλη. Την ίδια στιγμή, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η προώθηση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης συνέβαλε στην εναρμόνιση των δημοσιονομικών πολιτικών μεταξύ των κρατών μελών, επιτρέποντας μια πιο συντονισμένη προσέγγιση στην αντιμετώπιση της κρίσης.

Ωστόσο, η εφαρμογή της ΑΧΔΔ στη δημοσιονομική πολιτική, όπως προκύπτει τόσο από τη βιβλιογραφία όσο και από την εμπειρική ανάλυση, δεν επιφέρει πάντοτε τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα στις χώρες που την υιοθετούν. Η εφαρμογή αυτής της αρχής, ειδικά κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη, έχει προκαλέσει έντονες συζητήσεις και αντιδράσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και ευρύτερα στην ΕΕ.

Οι επικριτές της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης υποστηρίζουν ότι η υπερβολική έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία, ιδιαίτερα μέσω της εφαρμογής αυστηρών μέτρων λιτότητας, μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες για την κοινωνική ευημερία. Ειδικότερα, η προσκόλληση στους κανόνες της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης κατά τη διάρκεια περιόδων οικονομικής ύφεσης μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικούς περιορισμούς των δημόσιων δαπανών σε κρίσιμους τομείς όπως η υγεία, η παιδεία και η κοινωνική προστασία. Αυτός ο περιορισμός στις δαπάνες είναι ιδιαίτερα επιζήμιος για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και μπορεί να εντείνει τις κοινωνικές ανισότητες, αυξάνοντας τον κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Οι επικριτές της Αρχής επισημαίνουν, ως ένα πολύ σημαντικό επακόλουθο της εφαρμογής της, ότι σε πολλές περιπτώσεις, οι πολιτικές λιτότητας που προωθούνται στο όνομα της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης δε λαμβάνουν υπόψη τις κοινωνικές επιπτώσεις, με αποτέλεσμα να υπονομεύεται η κοινωνική συνοχή. Η μείωση των κοινωνικών παροχών και κρατικών δαπανών σε κρίσιμους τομείς, μπορεί να οδηγήσει σε μακροχρόνιες αρνητικές επιπτώσεις, όπως η αύξηση της φτώχειας και η υλική υστέρηση. Αυτές οι επιπτώσεις μπορούν να έχουν αλυσιδωτές αντιδράσεις, καθώς η κοινωνική και οικονομική ανισότητα μπορεί να επιδεινώσει την οικονομική ανάπτυξη και να αυξήσει τις κοινωνικές εντάσεις. Στη βιβλιογραφία, η θέση αυτή υποστηρίζεται με το επιχείρημα ότι η υπερβολική δημοσιονομική πειθαρχία μπορεί να είναι αντιπαραγωγική, ιδίως όταν η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση. Η μείωση των δημόσιων δαπανών σε συνδυασμό με την αύξηση της φορολογίας μπορεί να περιορίσει την οικονομική δραστηριότητα, επιδεινώνοντας την ύφεση και καθιστώντας δυσκολότερη την ανάκαμψη. Επιπλέον, η επιμονή στη δημοσιονομική σταθερότητα χωρίς την ανάλογη μέριμνα για την κοινωνική ευημερία μπορεί να οδηγήσει σε μακροπρόθεσμες κοινωνικές ανισορροπίες που θα είναι δύσκολο να ανατραπούν.

Η κρίση και οι πολιτικές λιτότητας στο πλαίσιο των μνημονιακών δεσμεύσεων επέφεραν σημαντικές αλλαγές στο σύστημα κοινωνικής προστασίας της Ελλάδας. Αυτές οι αλλαγές περιλαμβάνουν τόσο τη μείωση των συνολικών και λειτουργικών δαπανών όσο και την αναδιαμόρφωση των πολιτικών, του μείγματος και της στόχευσής τους. Παράλληλα, η κάλυψη των κοινωνικών αναγκών και κινδύνων επηρεάστηκε αρνητικά. Παρά την αύξηση των κοινωνικών προβλημάτων λόγω της παρατεταμένης ύφεσης, οι δαπάνες για κοινωνική προστασία δεν αυξήθηκαν, αλλά αντίθετα μειώθηκαν δραστικά. Οι επιβεβλημένες πολιτικές δημοσιονομικής πειθαρχίας εξαιτίας της ΑΧΔΔ μέσω των προγραμμάτων σταθεροποίησης άλλαξαν τη φυσιογνωμία και το περιεχόμενο της κοινωνικής προστασίας και το αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών αποτυπώθηκε στην επιδείνωση των δεικτών φτώχειας και αποστέρησης, με σοβαρές συνέπειες για τον πληθυσμό.

Στην παρούσα εργασία εξετάστηκε ιδιαίτερα ο αντίκτυπος της ΑΧΔΔ και η αξιολόγηση των επιπτώσεων των πολιτικών περικοπής των δαπανών για κοινωνική προστασία, που επιβλήθηκαν στη χώρα έπειτα από την υπογραφή των μνημονικών συμβάσεων. Η ανάλυση εστίασε κυρίως στη διερεύνηση των συνεπειών στην ποιότητα ζωής τόσο του ελληνικού πληθυσμού όσο και της υπόλοιπης Ευρώπης, με έμφαση στην οικονομική ανισότητα, την κατανομή εισοδήματος, τη φτώχεια, την υλική υστέρηση και τις συνθήκες διαβίωσης, εστιάζοντας στην περίοδο μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, προκειμένου να γίνει μια κριτική αξιολόγηση του ρόλου της ΑΧΔΔ στην εξέλιξη της πορείας της κοινωνίας και της οικονομίας.

Σύμφωνα με την έρευνα, τα αυστηρά μέτρα λιτότητας και οι περικοπές που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα, στην προσπάθεια εφαρμογής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, επέφεραν αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική ευημερία. Η μείωση των δημόσιων δαπανών συνέβαλε στην αύξηση της φτώχειας, την επιδείνωση των κοινωνικών ανισοτήτων και τη μείωση της ποιότητας ζωής. Οι πολιτικές λιτότητας που εφαρμόστηκαν στο πλαίσιο της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης περιόρισαν την οικονομική ανάπτυξη και δυσχέραναν την καθημερινή επιβίωση των πολιτών.

Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, η διεύρυνση της οικονομικής ανισότητας συνοδεύτηκε από σημαντικές απώλειες στο διαθέσιμο εισόδημα, οδηγώντας σε φτωχοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Αυτή η φτωχοποίηση δεν ήταν απλώς αριθμητική μεταβολή, αλλά είχε βαθιές και αρνητικές συνέπειες στο επίπεδο διαβίωσης των πολιτών. Όπως ανέδειξε η εμπειρική έρευνα, πολλά νοικοκυριά αναγκάστηκαν να

αντιμετωπίσουν μια ριζική υποβάθμιση της ποιότητας ζωής τους, στερούμενα βασικά αγαθά και υπηρεσίες που άλλοτε θεωρούνταν δεδομένα.

Επιπλέον, συγκριτικά με την υπόλοιπη ΕΕ, παρατηρήθηκε ότι τα οφέλη της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης δεν κατανεμήθηκαν ισομερώς σε όλα τα κράτη μέλη. Χώρες με ισχυρότερες οικονομίες μπόρεσαν να επωφεληθούν περισσότερο από αυτές τις πολιτικές, ενώ οι πιο αδύναμες οικονομίες υπέστησαν δυσανάλογα μεγαλύτερες κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Σε πολλές χώρες, η εφαρμογή των αυστηρών μέτρων λιτότητας ως μέρος της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης οδήγησε σε αύξηση της κοινωνικής ανισότητας, λόγω των μειώσεων στις κοινωνικές παροχές και της περιορισμένης επένδυσης σε δημόσιες υπηρεσίες, όπως η υγεία και η εκπαίδευση. Η Ελλάδα αποτέλεσε χαρακτηριστικό παράδειγμα χώρας που αντιμετώπισε αυτές τις συνέπειες. Τα κράτη του ευρωπαϊκού Βορρά, με ισχυρότερες οικονομίες που διαχειρίστηκαν ορθολογικότερα τις δαπάνες για κοινωνική προστασία, κατάφεραν να διατηρήσουν υψηλότερα επίπεδα κοινωνικής ευημερίας σε σχέση με χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Ιταλία, που βίωσαν πιο έντονα τις αρνητικές συνέπειες της λιτότητας, με σημαντική επιδείνωση των κοινωνικών δεικτών. Σε πολλές περιπτώσεις, η μακροχρόνια εφαρμογή αυστηρών δημοσιονομικών πολιτικών οδήγησε σε διαρκείς αρνητικές επιπτώσεις, όπως η αύξηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η μείωση της κρατικής δαπάνης για κοινωνικές υπηρεσίες στην προσπάθεια υιοθέτησης της ΑΧΔΔ επηρέασε, τελικά, αρνητικά την ικανότητα των κρατών να στηρίζουν τους εύλωτους πληθυσμούς τους.

Αυτό το φαινόμενο της φτωχοποίησης είχε ευρύτερες κοινωνικές συνέπειες, καθώς η μείωση της καταναλωτικής δύναμης επηρέασε αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο μεταξύ μειωμένων εισοδημάτων, αυξημένης φτώχειας και επιβράδυνσης της ανάπτυξης. Η αναστροφή αυτής της κατάστασης απαιτεί μια συντονισμένη προσέγγιση πολιτικών που θα στοχεύουν στη δημιουργία θέσεων εργασίας, την ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας και την αναδιάρθρωση της οικονομίας προς ένα πιο βιώσιμο και δίκαιο μοντέλο ανάπτυξης.

Συνολικά, ενώ η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση έχει επιφέρει σταθερότητα και ευθύνη στη διαχείριση των δημοσίων οικονομικών από τους αρμόδιους φορείς, φαίνεται ότι η προσέγγιση αυτή, αν εφαρμοστεί αναποτελεσματικά, μπορεί να επιφέρει προκλήσεις και κοινωνικά κόστη, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής ύφεσης και σε χώρες με ήδη εύλωτες κοινωνίες. Συνεπώς, η ανάγκη για ισορροπία μεταξύ της δημοσιονομικής πειθαρχίας και της κοινωνικής προστασίας είναι κρίσιμη για τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και της μακροπρόθεσμης οικονομικής ευημερίας.

Η επίτευξη μιας ισορροπίας ανάμεσα στα δημοσιονομικά, τη δημοσιονομική βιωσιμότητα και την κοινωνική προστασία αποτελεί κρίσιμη πρόκληση για την Ελλάδα και για κάθε χώρα, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων. Η Ελλάδα, έχοντας αντιμετωπίσει σημαντικές οικονομικές δυσκολίες τα τελευταία χρόνια, οφείλει να διαμορφώσει μια στρατηγική που θα συνδυάζει τη δημοσιονομική υπευθυνότητα με την ενίσχυση του κοινωνικού κράτους και την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης.

Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει τα συστήματα αξιολόγησης δαπανών που χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης να λειτουργούν συμπληρωματικά με άλλες μεθόδους αξιολόγησης των ποιοτικών δεδομένων μιας χώρας, ιδίως σε περιόδους κρίσης. Είναι απαραίτητο να θεσπιστούν μηχανισμοί αξιολόγησης κόστους- οφέλους των δημόσιων πολιτικών, δείκτες αποδοτικότητας και κοινωνικοοικονομικά μοντέλα, για να

διασφαλιστεί ότι οι δημόσιες δαπάνες και οι επεκτατικές πολιτικές αποφέρουν τόσο το επιθυμητό οικονομικό αποτέλεσμα όσο και το κοινωνικό.

Ακόμη, το κράτος θα πρέπει να εφαρμόζει επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές, όπως δημόσιες επενδύσεις σε υποδομές για την υγεία, την εκπαίδευση και την καινοτομία, ώστε να τονωθεί η ανάπτυξη και να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Παράλληλα θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι πόροι χρησιμοποιούνται με αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα, όπως πρεσβεύει η ΑΧΔΔ.

Επιπλέον, η στόχευση των κοινωνικών δαπανών προς τις ευάλωτες ομάδες με προγράμματα που ενισχύουν την κοινωνική προστασία χωρίς να διακινδυνεύουν τη δημοσιονομική σταθερότητα, μέσω έξυπνης κατανομής πόρων, μπορεί να βελτιώσει την απόδοση των κοινωνικών παροχών, περιορίζοντας τη σπατάλη και βελτιώνοντας τη διαχείριση.

Γενικότερα, σε περιόδους κρίσεων, για να επιτευχθεί η ορθολογική διαχείριση των δαπανών, θα πρέπει η εφαρμογή επεκτατικών δημοσιονομικών πολιτικών να είναι στοχευμένη και ευέλικτη. Η χρηματοδότηση των πολιτικών αυτών θα πρέπει να βασίζεται σε σχέδια ανάκαμψης που προωθούν την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, χωρίς να αυξάνουν ανεξέλεγκτα το χρέος μακροπρόθεσμα.

Σε τελική ανάλυση, η Ελλάδα καλείται να συνδυάσει μια ισχυρή δημοσιονομική πειθαρχία με κοινωνική ευαισθησία, προσαρμόζοντας τις πολιτικές της στις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας. Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να επιτύχει αποτελεσματική δημοσιονομική διαχείριση και μακροπρόθεσμη δημοσιονομική βιωσιμότητα και να εξασφαλίσει ένα δίκαιο και βιώσιμο κοινωνικό κράτος, που θα στηρίζει την ευημερία όλων των πολιτών, ακόμη και στις πιο δύσκολες στιγμές.

Η παρούσα εργασία επικεντρώθηκε στην εφαρμογή της ΑΧΔΔ, τη σχέση των πολιτικών λιτότητας με τις κρατικές δαπάνες και την κοινωνική προστασία και τον αντίκτυπο των πολιτικών αυτών στην ποιότητα ζωής και την κοινωνική ευημερία. Ωστόσο, δεν ανέλυσε λεπτομερώς άλλους σημαντικούς παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν την ανθεκτικότητα των οικονομιών.

Για μελλοντική έρευνα, θα ήταν ενδιαφέρον να διερευνηθεί ο ρόλος άλλων μακροοικονομικών επιδόσεων, όπως η παραγωγικότητα, η ανταγωνιστικότητα και οι ρυθμοί ανάπτυξης, καθώς και πώς αυτές οι παράμετροι αλληλεπιδρούν με τη δημοσιονομική πολιτική. Επίσης, οι δημόσιες επενδύσεις σε τομείς όπως η υγεία, η παιδεία και οι υποδομές, καθώς και η αποτελεσματικότητα των συστημάτων κράτους πρόνοιας σε διαφορετικές χώρες, αποτελούν σημαντικά πεδία για περαιτέρω ανάλυση. Αυτά τα ζητήματα μπορεί να αποκαλύψουν επιπλέον παράγοντες ανθεκτικότητας και να εμπλουτίσουν τις προτάσεις πολιτικής, προσφέροντας πιο ολοκληρωμένες λύσεις για τη βελτίωση της δημοσιονομικής και κοινωνικής σταθερότητας σε περιόδους κρίσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Aden, H. (2015). *The European Court of Auditors and its relationship with national independent audit institutions: The evolving audit function in the EU multilevel system. In The Palgrave Handbook of the European Administrative System*. London.
- Agnello, L., & Sousa, R. (2014). How does fiscal consolidation impact on income inequality? *The review of Income Wealth*, 60(4), σσ. 702-726.
- Alexopoulos, C., Lachana, Z., Androutsopoulou, A., Diamantopoulou, V., Charalabidis, Y., & Loutsaris, M. A. (2019). How machine learning is changing e-government. *In Proceedings of the 12th international conference on theory and practice of electronic governance*, σσ. 354-363.
- Allen, R., & Tommasi, D. (2001). *Managing Public Expenditure: A Reference Book for Transition Countries*. Paris: OECD Publishing.
- Alt, J., & Lassen, D. (2006). Transparency, Political Polarization, and Political Budget Cycles in OECD Countries. *American Journal of Political Science*, 50(3), 530-550.
- Alter, A., & Schüler, Y. S. (2012). Credit spread interdependencies of European states and banks during the financial crisis. *Journal of Banking & Finance*, 36(12), σσ. 3444-3468.
- Anessi-Pessina, E., Barbera, C., Sicilia, M., & Steccolini, I. (2016). Public sector budgeting: a European review of accounting and public management journals. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 29(3), σσ. 491-519.
- Argitis, G., Koratzanis, N., & Pierros, C. (2017). *The Greek crisis: Outlook and an alternative economic policy. Independent Annual Growth Survey 5th Report*. Brussels: Independent Annual Growth Survey.
- Avbelj, M. (2011). Supremacy or Primacy of EU Law—(Why) Does it Matter? *European Law Journal*, 17(6), σσ. 744-763.
- Bachtler, J., Mendez, C., & Oraže, H. (2014). From conditionality to Europeanization in Central and Eastern Europe: Administrative performance and capacity in cohesion policy. *European Planning Studies*, 22(4), σσ. 735-757.
- Baldacci, E., Hillman, A., & Kojo, N. (2004). Growth, Governance, and Fiscal Policy Transmission Channels in Low-Income Countries. *European Journal of Political Economy*, 20(3), σσ. 517-537.
- Barro, R. (1990). Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth. *Journal of Political Economy*, 98(5), σσ. 103-125. doi:10.1086/261726
- Bertola, G. (2010). Inequality, integration, and policy: Issues and evidence from EMU. *Journal of Economic Inequality*, 8(3), σσ. 345-365.
- Bickes, H., Otten, T., & Weymann, L. C. (2014). The financial crisis in the German and English press: Metaphorical structures in the media coverage on Greece, Spain and Italy. *Discourse & Society*, 25(4), σσ. 424-445.
- Blanchard, O., & Leigh, D. (2013). Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers. *American Economic Review*, 103(3), σσ. 117-120.

- Bracci, E., Humphrey, C., Moll, J., & Steccolini, I. (2015). Public sector accounting, accountability and austerity: more than balancing the books? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 28(6), σσ. 878-908.
- Bringselius, L. (2018). Efficiency, economy and effectiveness—but what about ethics? Supreme audit institutions at a critical juncture. *Public Money & Management*, σσ. 105-110. doi:10.1080/09540962.2018.1407137
- Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Bloomberg, L. (2014). Public value governance: Moving beyond traditional public administration and the new public management. *Public administration review*, 74(4), σσ. 445-456.
- Canale, R., & Liotti, G. (2022). Absolute Poverty and Sound Public Finance in the Eurozone. *The Journal of Economic Inequality*, 20, σσ. 327-344. Ανάκτηση από <https://doi.org/10.1007/s10888-021-09498-3>
- Cannon, N. H., & Bedard, J. C. (2017). Auditing challenging fair value measurements: Evidence from the field. *The Accounting Review*, 92(4), σσ. 81-114.
- Christodoulakis, N. (2016). Greek crisis in perspective: Origins, effects and ways-out. *Banking Crises: Perspectives from The New Palgrave Dictionary*, σσ. 119-143.
- Christodoulakis, N., Leventi, C., Matsaganis, M., & Monastiriotis, V. (2011). The Greek Crisis in Focus: Austerity, Recession and Paths to Recovery. *GreeSE (Special Issue), Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science*.
- Christoforou, A. (2023). Give me your watch and I will tell you the time: crisis and austerity in the European Union from a Bourdieusian perspective. *Review of Social Economy*, 81. Ανάκτηση από <https://doi.org/10.1080/00346764.2020.1787494>
- Cline, W. R. (2012). Alternative Strategies for Resolving the European Debt Crisis. *Resolving the European Debt Crisis*.
- Coates IV, J. C. (2014). Cost-benefit analysis of financial regulation: Case studies and implications. *Yale Law Journal*, 124, σσ. 882-1345.
- Crettaz, E. (2015). Poverty and material deprivation among European workers in times of crisis. *International Journal of social welfare*, 24(3), σσ. 312-323. doi:<https://doi.org/10.1111/ijsw.12132>
- Dafermos, Y., & Papatheodorou, C. (2013). What drives inequality and poverty in the EU? Exploring the impact of macroeconomic and institutional factors. *International Review of Applied Economics*, 27(1), σσ. 1-22. doi:10.1080/02692171.2012.696590
- Darvas, Z., Huettl, P., Sousa, C., Terzi, A., & Tschekassin, O. (2014). *Austerity and Poverty in the European Union*. Policy Department A: Economic And Scientific Policy.
- Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2015). *The new public service: Serving, not steering*. Routledge.
- Diamond, J. (2002). *The Role of Internal Audit in Government Financial Management: An International Perspective*. International Monetary Fund.
- Drummond, M., Sculpher, M., Torrance, G., Claxton, K., & Stoddart, G. (2005). *Methods for the Economic Evaluation of Health Care Programmes*. Oxford: Oxford University Press.
- Economou, C, Kaitelidou, D, Karanikolos, M, Maresso, A & World Health Organization. (2017). *Greece: health system review*.

- European Commission. (2012). *Overview and comparison of public accounting and auditing practices in the 27 EU Member States, Prepared for Eurostat Final Report*.
- European Court of Auditors. (2022). *Public audit in the European Union : the handbook on supreme audit institutions in the EU and its Member States*. Publications Office of the European Union.
- Eurostat. (2021). *Glossary:At risk of poverty or social exclusion (AROPE)*. Ανάκτηση από Τοποθεσία Web της Eurostat: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_\(AROP E\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_(AROP E))
- Eurostat. (n.d.). *EU statistics on income and living conditions*. Ανάκτηση Αυγούστου 13, 2024, από Τοποθεσία web της Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions>
- Everson, M. (2012). A technology of expertise: EU financial services agencies. *LEQS Paper*(49).
- Featherstone, K. (2015). External conditionality and the debt crisis: the ‘Troika’ and public administration reform in Greece. *Journal of European Public Policy*, 22(3), σσ. 295-314.
- Fiszbein, A., & Schady, N. R. (2009). *Conditional Cash Transfers: Reducing Present and Future Poverty*. Washington, DC: World Bank.
- Flyvbjerg, B., Bruzelius, N., & Rothengatter, W. (2003). *Megaprojects and risk: An anatomy of ambition*. Cambridge University Press.
- Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review*, 66(1), σσ. 66-75.
- Giannetti, B. F., Agostinho, F., Almeida, C. M., & Huisingh, D. (2015). A review of limitations of GDP and alternative indices to monitor human wellbeing and to manage eco-system functionality. *Journal of cleaner production*, 87, σσ. 11-25.
- Guajardo, J., Leigh, D., & Pescatori, A. (2014). Expansionary Austerity? International Evidence. *Journal of the European Economic Association*, 12(4), σσ. 949-968.
- Heald, D. (2012). Why is transparency about public expenditure so elusive? *International review of administrative sciences*, 78(1), σσ. 30-49.
- Heinemann, F., Moessinger, M. D., & Yeter, M. (2018). Do fiscal rules constrain fiscal policy? A meta-regression-analysis. *European Journal of Political Economy*, 51, σσ. 69-92.
- Hindriks, J., & Myles, G. D. (2013). *Intermediate public economics*. MIT press.
- Hood, C. (1991). A Public Management for All Seasons? *Public Administration*, 69(1), 3-19.
- Humphrey, C., Kausar, A., Loft, A., & Woods, M. (2011). Regulating audit beyond the crisis: A critical discussion of the EU Green Paper. *European Accounting Review*, 20(3), σσ. 431-457.
- IMF. (2012). *Fiscal Transparency, Accountability, and Risk*. International Monetary Fund.
- IMF. (2014). *Fiscal Policy and Income Inequality*.
- INTOSAI - International Organization of Supreme Audit Institutions. (2019). *GUID 3910, «Central Concepts for Performance Auditing», Professional Pronouncements*. Ανάκτηση από INTOSAI: <https://www.issai.org>

- Koulouris, A., Moniarou-Papaconstantinou, V., & Kyriaki-Manessi, D. (2014). Austerity measures in Greece and their impact on higher education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 147, σσ. 518-526.
- Kuhn, T., van Elsas, E., Hakhverdian, A., & van der Brug, W. (2016). An ever wider gap in an ever closer union: rising inequalities and euroscepticism in 12 west European democracies, 1975–2009. *Socio-Economic Review*, 14(1), σσ. 27-45.
- Matsaganis, M. (2013). *The Greek Crisis: Social Impact and Policy Responses*. Friedrich Ebert Stiftung.
- Moore, M. (1995). *Creating Public Value: Strategic Management in Government*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- OECD. (2001). *Government at a Glance*. Paris : OECD Publishing.
- OECD. (2013). *Greece: Reform of Social Welfare Programmes*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Onofrei M, AG, Bostan I, Oprea F, Paraschiv G, Lazăr CM. (2020). The Implication of *Fiscal Principles and Rules on Promoting Sustainable Public Finances in the EU Countries. Sustainability*; 12(7):2772. <https://doi.org/10.3390/su12072772>
- Pagoulatos, G. (2012). Desperately hanging on: A euro-crisis view from Greece. *European Council on Foreign Relations*, σσ. 1-7.
- Pearce, D., Atkinson, G., & Mourato, S. (2006). *Cost-Benefit Analysis and the Environment: Recent Developments*. OECD Publishing.
- Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2011). *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2011). *Public Management Reform: A Comparative Analysis- New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State* (3η έκδοση εκδ.). Oxford: Oxford University Press.
- Pope, J. (2000). *Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System*. Berlin: Transparency International.
- Queirós, A., Faria, D., & Almeida, F. (2017). Strengths and limitations of qualitative and quantitative research methods. *European journal of education studies*.
- Reinhart, C., & Rogoff, K. (2010). Growth in a time of debt . *American Economic Review*, 100, σσ. 573-578. doi:<https://doi.org/10.1257/aer.100.2.573>
- Rosenbloom, D. H., Kravchuk, R. S., & Clerkin, R. M. (2022). *Public administration: Understanding management, politics, and law in the public sector* . Routledge.
- Roubini, N., & Sachs, J. (1989). Political and Economic Determinants of Budget Deficits in the Industrial Democracies. *European Economic Review*, 33(5), σσ. 903-933.
- Schaechter, M. A., Kinda, M. T., Budina, M. N., & Weber, A. (2012). *Fiscal Rules in Response to the Crisis: Toward the " Next-Generation" Rules: A New Dataset*. . International Monetary Fund.
- Shergold, P. (2003). Two Cheers for the Bureaucracy: Public Service, Political Advice and Network Governance. *Ομιλία στο Public Service Commission Lunchtime Seminar*.
- Stiglitz, J. (2002). Globalization and Its Discontents. 89-102. Ανάκτηση από <http://digamo.free.fr/stig2002.pdf>
- Weimer, D., & Vining, A. (2017). *Policy analysis: Concepts and practice*. Routledge.

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002R1605:20101129:EL:PDF

- Κανονισμός ΕΚ αριθ. 1083/2006, άρθρο 12 (2006). Ανάκτηση από <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=171642&doclang=EL>
- Κανονισμός ΕΚ αριθ. 2988/95, άρθρο 1 (1995). Ανάκτηση από <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=171642&doclang=EL>
- Κετσετζοπούλου, Μ. (2019). *Οικονομική ανισότητα, φτώχεια και επίπεδο διαβίωσης στα χρόνια της κρίσης στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία και την Ευρωπαϊκή Ένωση*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) .
- Κομίλης, Ε. (2021). *Η αρχή της οικονομικότητας ως έκφραση της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης*. Πάντειο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Νομικής : Μεταπτυχιακή Εργασία.
- Κουγέας, Β. (1995). Η Αποδοτικότητα και η Οικονομικότητα ως Περιεχόμενο του Δικαστικού Ελέγχου των Δημοσίων Δαπανών στην Γερμανία: Η Δυνατότητα Εφαρμογής στην Ελλάδα. *Διοικητική Ενημέρωση*(3), σσ. 13-19.
- Κουγέας, Β. (2011). *Η Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης: Από τον Κοινοτικό στο Εθνικό Δημοσιονομικό Σύστημα, Ανάπτυξη από τον Τιμητικό Τόμο για τον καθηγητή Θ.Ι. Παναγόπουλο*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Κτιστάκη, Σ. Ν. (2020). *Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση* (2η εκδ.). Εκδόσεις Παπαζήση.
- Λαδής, Σ., & Νταλάκου, Β. (2016). *Ανάλυση δημόσιας πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Λουκανίδου, Ο. (2010). Η δημοσιονομική μεταρρύθμιση ως απάντηση στην οικονομική κρίση-Η συμβολή του προϋπολογισμού προγραμμάτων και του δημοσιονομικού ελέγχου. *Διοικητική Ενημέρωση*(54).
- Μηλιώνη, Ν. (2008). *Στοιχεία Ευρωπαϊκού Δημοσιονομικού Δικαίου*. Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Μηλιώνης, Ν. (2013). Προς μια νέα δημοσιονομική διακυβέρνηση του κράτους (με αφορμή τους Ν.3871/2010 και 4055/2012). Στο Σ. Έργο, *Δημόσια Οικονομικά και Δίκαιο*, (Τιμ.τομ. για τον καθ. Νικ.Μπάρμπα) (σ. 253). Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα Α.Ε.
- Μουζουράκη, Π. (2013). Η αρχή της οικονομικότητας της κρατικής δράσης: μία νέα –ή καινοφανής-συνταγματική αρχή;. *Εφημ ΔΔ*(1).
- Μπάλτα, Ε. (2007). Προς μια χρηστή δημοσιονομική διαχείριση- Ο ρόλος των υπηρεσιών δημοσιονομικού ελέγχου. *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου*, 1.
- Μπάλτα, Ε. (2009). Δημοσιονομικός έλεγχος και συγκριτικό δίκαιο: σύγχρονες τάσεις. *ΕφημΔΔ*(4).
- Μπάρμπας, Ν. (2020). *Στοιχεία Δημοσιονομικού Δικαίου* (8η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Ν. 3492/2006. (2006). *Οργάνωση συστήματος ελέγχου για τη διασφάλιση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης του Κρατικού Προϋπολογισμού και των εκτός του Κρατικού Προϋπολογισμού φορέων και άλλες διατάξεις*. Ανάκτηση από [Taxheaven.gr: https://www.taxheaven.gr/law/3492/2006](https://www.taxheaven.gr/law/3492/2006)

- Νάσαινα, Δ. (2019). *Ο δημοσιονομικός έλεγχος στους πρωτοβάθμιους ΟΤΑ*. Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών. Διδακτορική Διατριβή. Ανάκτηση από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/45954>
- Παναγιωτόπουλος, Ν. (2023, Δεκεμβρίου 19). Νίκος Παναγιωτόπουλος: Οι πολιτικές λιτότητας καταστρέφουν τόσο το «ανθρώπινο κεφάλαιο» όσο και το «κοινωνικό κεφάλαιο». (Κ. Κατσουλάρης, Δημοσιογράφος) Ανάκτηση Αυγούστου 10, 2024, από <https://bookpress.gr/sinenteuxeis/ellines/19083-nikos-panagiotopoulos-oi-politikes-litotitas-katastrefoun-toso-to-anthropino-kefalaio-oso-kai-to-koioniko-kefalaio>
- Παπαθεοδώρου, Χ., & Μισσός, Β. (2013). *Ανισότητα, φτώχεια και οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την ΕΕ*. Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ.
- Παπαθεοδώρου, Χ., Μίσσος, Β., & Παπαναστασίου, Σ. (2020). *Κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης και των πολιτικών λιτότητας στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.
- Πέττα, Χ. (2015). *Ο ρόλος της Αρχής της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης στον σύγχρονο δημοσιονομικό έλεγχο*. ΑΠΘ. Σχολή Νομικών και Πολιτικών Επιστημών: Μεταπτυχιακή Διατριβή.
- Πουσίνη, Σ. (2021). *Η αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης στην ανάθεση των δημοσίων συμβάσεων*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Νομικής: Μεταπτυχιακή Εργασία.
- Ρένεση, Ν. (2014). Η αρχή της οικονομικότητας ως έκφραση της νομιμότητας. *ΘΠΔΔ*(10-11).
- Σιώρη, Π. (2020). *Εσωτερικός, εξωτερικός και φορολογικός έλεγχος των επιχειρήσεων και τραπεζών*. Αποθετήριο Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.
- Σοφοκλέους Ιν. (2024, Απριλίου 25). *FT: Η Ελλάδα αναπτύσσεται, αλλά οι Έλληνες γίνονται φτωχότεροι*. Ανάκτηση Αυγούστου 10, 2024, από Σοφοκλέους Ιν: https://www.sofokleousin.gr/ft-i-ellada-anaptyssetai-alla-oi-ellines-ginontai-ftoxoteroi#goog_rewarded
- Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. (2009). Ανάκτηση από Lawspot.gr: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>
- Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. (2009). *Άρθρο 317* . Ανάκτηση από Lawspot.gr: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-317-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>
- Τράπεζα της Ελλάδος. (2020). *"Διδάγματα από την ελληνική οικονομική κρίση, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες για το μέλλον"* Ομιλία Γιάννη Στουρνάρα. Ανάκτηση από <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=fc915812-ab24-47ab-9e60-a566653a1f42>.
- Τσαγκούρου, Σ. (2015). *Ο έλεγχος των δημοσίων δαπανών στην Ελλάδα- κριτική αποτίμηση της εφαρμογής του*. Ανάκτηση από Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης: https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/23/034/1887.pdf
- Χριστοφιλοπούλου, Π. (2021). Το Επιτελικό Κράτος και η Αποπολιτικοποίηση της Δημόσιας Διοίκησης στην Ελλάδα: η Περίπτωση του Ν.4622/19. *Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης*, 1(1), σσ. 142-159.

Άλλες πηγές

N. 4270/2014 ΦΕΚ Α'143/28.6.2014 "Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις." [NOMOS 4270/2014 \(Κωδικοποιημένος\) - ΦΕΚ Α 143/28.06.2014 \(kodiko.gr\)](#)

N. 4129/2013 ΦΕΚ Α 52/28.2.2013 "Κύρωση του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο." [NOMOS 4129/2013 \(Κωδικοποιημένος\) - ΦΕΚ Α 52/28.02.2013 \(kodiko.gr\)](#)

N. 3871 ΦΕΚ Α'141/17.8.2010 "Δημοσιονομική Διαχείριση και Ευθύνη." [NOMOS 3871/2010 \(Κωδικοποιημένος\) - ΦΕΚ Α 141/17.08.2010 \(kodiko.gr\)](#)

N. 3492/2006 ΦΕΚ 114/Α/08.06.2006 "Οργάνωση συστήματος ελέγχου για τη διασφάλιση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης του Κρατικού Προϋπολογισμού και των εκτός του Κρατικού Προϋπολογισμού φορέων και άλλες διατάξεις." [Νόμος 3492/2006 \(aade.gr\)](#)

<https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-317-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI11/default/table?lang=en

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI12_custom_5226486/default/table?lang=en

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI03/default/table?lang=en

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01/default/table?lang=en

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDES09_custom_6850143/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=ec1bf205-904c-4648-ba5d-dafdf3685467

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDSD07/default/table?lang=en

<https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators>